

EL MIRALL

juliol/agost 1992

núm. 56

325 ptes

L'ànguila peixatera en la toponímia

Olga Xirinacs / General Weyler

Costa de Bretanya / Lo tortosí

La meva nòmina és...

El préstec que m'han donat!

Les persones que cobren la seva Nòmina a través de Sa Nostra poden accedir a diversos tipus de crèdits en condicions molt favorables.

CRÈDIT INSTANTANI

Podem avançar-li fins a 8 mensualitats (màxim 1.000.000 pts).

Es un servei àgil, pràctic i molt fàcil d'obtenir. La concessió és instantània amb un bon tipus d'interès 14% (T.A.E. 14,934%).

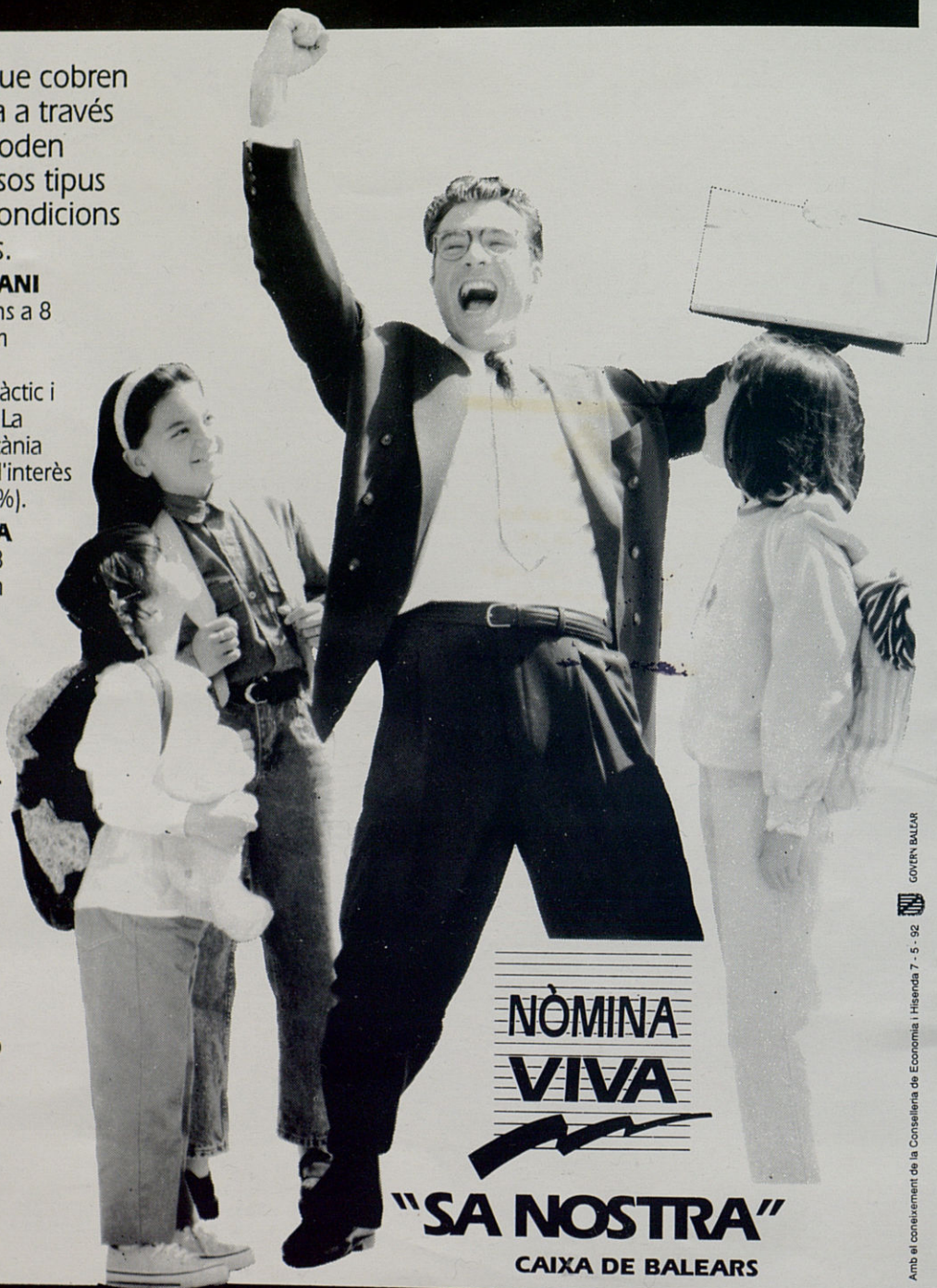
PRÉSTEC NÒMINA

Pot sol·licitar fins a 8 mensualitats (màxim 3.000.000 pts.) als millors tipus del mercat que van des del 11,5% (T.A.E. 12,126%) fins al 15% (T.A.E. 16,075%) a sis anys.

PRÉSTEC VIVENDA

Per a l'adquisició o reforma de la seva vivenda, Préstecs en les millors condicions, amb rapidesa en la concessió i un termini de devolució fins a 20 anys.

FACI VALER LA SEVA NÒMINA

NÒMINA
VIVA

"SA NOSTRA"

CAIXA DE BALEARS

La seva millor garantia

EL MIRALL

Revista mensual - 325 ptes.
Juliol/agost - 1992 - núm. 56
ANY VI

Edita:

ASSOCIACIÓ EL MIRALL
C/ Impremta, 1 - 07001 Palma
Telèfons: (971) 72 32 99 - 71 48 57
Telefax: (971) 71 93 85

Publica:

Associació EL MIRALL
C/ Impremta, 1 - 07001 Palma
Producció, Administració i Publicitat;
Informació i Correspondència:

C/ Impremta, 1, Pral. 2ª Tel. 72 59 37
07001 Palma (Mallorca)
Apartat de Correus 179
07080 Palma (Mallorca)

Delegació a Barcelona:

C/ Montcada, 20 (Palau Dalmau)

08003 Barcelona

Delegació a València:

C/ Moratín, 15
46001 València

Director:

Clement Picornell

Cap de Redacció:

Gaspar Valero i Martí

Secretari de Redacció:

Josep Mª Magrinyà i Brull

Consell de Redacció:

Macià Blázquez i Salom

Francesca Bosch i Capó

Rosa Mª Calafat i Vila

Antoni Ginard i Bujosa

David Ginard i Féron

Antoni Marimon i Riutort

Antelm Pujol i Fulgencio

Andreu Ramis i Puiggrós

Pere Rosselló i Bover

Publicitat:

Santi Adrover i López

Els articles publicats en aquesta revista
expressen únicament l'opinió dels autors.

Coberta de Clement Picornell, fotògraf naturalista. L'àguila peixatera que habita les costes de les Illes Balears i que ha motivat l'estudi toponímic que figura en aquest número de la revista.

Fotos:

EL MIRALL.

Maquetació i Fotocomposició:

Documenta Balear s.a.

Impressió i coberta:

Xisco Arts Gràfiques,
c/ Baix Riera, 1-A - Palma. Tel. 24 03 86

Dipòsit Legal: P.M. 10-1987

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5102890985

LA CEE ENS OFEGA

4

Dubtes davant Europa
JAUME MARCH

6

EL PARLAMENT, DE(-)BAT A (DE)BAT

Els pactes autonòmics
JOSEP MOLL I MARQUÈS

9

FIGURES I PAISATGES

Una meditació sobre el Mediterrani
JOAN BARCELÓ I COLL

12

HISTÒRIA COLONIAL ESPANYOLA

El general Weyler
ANTONI MARIMON I RIUTORT

17

HIPOTECA DE CABÒRIES

Jordi Solé Tura i el misteri de
la santíssima trinitat
RAFAEL CRESPI I RAMIS

20

ENTREVISTA

Olga Xinirínacs i Díaz
MIQUEL LÓPEZ CRESPI

22

FEINA A L'ESCOLA

El pi de Formentor
ANTONI SÀNCHEZ

24

EL DARRER MÈTODE ANTICONCEPTIU

Por, la nova degeneració poètica
VICENÇ CALONGE I GUSTÀ

25

POESIA 1992

La diversitat de la producció mallorquina
PERE ROSSELLÓ I BOVER

En PERE ROSSELLÓ acaba de veure publicat un altre llibre de contes per a infants, *El fantasma del país del vent*. Amb enorme tendresa les històries fantàstiques esdevenen figures reals en la comprensió dels joves lectors. Algú ha dit que els infants han de comprendre les fantasies.

En Pere aconsegueix posar-les al seu abast. Magnífic poeta, crític literari, professor, investigador de textos... i no es plany a l'hora d'ajudar-nos. En Pere Rosselló i Bover fa molts d'anys que és al consell de redacció d'EL MIRALL, diríem que és una home de la casa des de sempre. Per això, quan tenim dificultats -consultes, suplències, urgències, mancances...- ell les soluciona.

29

OCCITÀNIA

Càters i trobadors
FELIP MUNAR I MUNAR

30

XIBBOLET

Funerals
MATEU GRIMALT I SUREDA

31

REALITAT DE NORMALITZAR

Llengua, llengües i educació
JOAN MELIÀ I GARÍ

33

MUNTATGES TEATRALS

III Trobada de Teatre en català a
l'Ensenyament Mitjà
GABRIEL PERELLÓ I ANTÓN

36

ELS MAPES DEL CIEMEN

41

INICIACIÓ A LA INVESTIGACIÓ. CURS 91-92

La llengua catalana dins la Mallorca democràtica
PEPE LLUÍS HERNÁNDEZ I JAUME
CATALINA CODINA I PÉREZ

49

UNS DIES AL DELTA

Trobades amb la ciència. Lo tortosí
MARIA FCA. GOMILA I POCOVÍ

53

LLIBRES

Viatge al país de les Cantàrides
El Manual de Català Científic
L'horitzó del català
Mort damunt la gespa
Guix
Històries que fan història

60

"POINTE DU RAS"

Costa de la Bretanya
JOAN MAYOL I SERRA

62

TOPONÍMIA

La presència de l'àguila peixatera a la
toponímia del litoral de les Balears
COSME AGUILÓ

66

EXCURSIONISME

El camí dels Cingles
GASPAR VALEARO I MARTÍ

Dubtes davant Europa

JAUME MARCH

Agricultura decorativa

En aquests moments, quan per efecte de l'enderrocament del sistema del socialisme real les teories marxistes estan en qüestió, hom comprova com la divisió internacional del treball es fa palesa dins l'estructura econòmica mundial. Fins aleshores quan parlàvem de divisió internacional del treball ho fèiem pensant amb l'explotació del Sud pel Nord, com a conseqüència de l'imperialisme polític i econòmic (colonialisme). Però, actualment ja podem parlar de divisió internacional del treball dins de la pròpia Europa.

Això es desprèn de la política agrària dissenyada per la CE. D'aquesta política, pel que fa a Balears, es dedueix clarament el paper de les Balears dins del que es vol que sigui l'estructura econòmica de la nova Europa: es tracta, com ja s'ha apuntat des de distints àmbits, que la nostra terra serveixi com a lloc d'esplai dels treballadors, que durant onze mesos són explotats als països industrialitzats. Les Balears podem oferir el sol, el mar i un bell entorn perquè aquests ciutadans europeus puguin "desmadrar-se".

Així, interessa una agricultura decorativa, segons expressió molt encertada d'un dirigent d'una associació agrària. Això vol dir que el sector primari illenc restarà sotmès dins un mercat únic on els seus productes no seran competitiu i on el pagès, com aquell qui diu, haurà de viure de l'aire del cel. D'aquesta manera, amb la manca d'indústria, el sector agrari quasi nul i supeditat al sector turístic, les Illes resten dins el més pur monocultiu (el del turisme).

Entretant, nosaltres quedam per divertir la massa obrera europea de baix poder adquisitiu.

La nostra terra caurà en un dels principis més negatius de la dinàmica econòmica, com és ara el monocultiu entès com l'estructuració de l'economia d'un país en base a un sector que predomina per damunt de tots els altres i els supedita totalment fins esdevenir "únic".

Si es produeix aquesta situació, que és el que sembla que succeirà, vista la filosofia de la política agrària de la CE, les Illes acudirán despullades davant la competència econòmica de la resta de països d'Europa, que tindran uns sectors agraris i industrials molt potents i produiran matèries primes que els ciutadans illencs hauran de comprar i pagar amb fortes despeses.

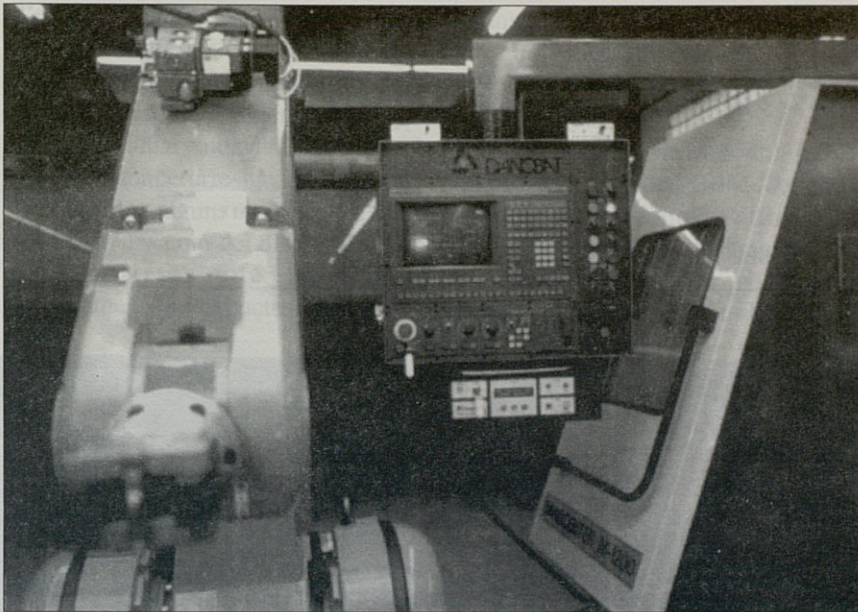
Entretant, nosaltres quedam per divertir la massa obrera de baix poder adquisitiu. A la vista de les inversions econòmiques dels grans empresaris

hotelers mallorquins fora de la nostra terra, es veu que ja la tenim ben gastada.

Maastricht i les contradiccions

Després dels acords de Maastricht hi ha hagut reaccions de tot tipus. La més clamorosa el "NO" del poble danès. Una resposta singular a la vista de la resta dels països europeus i molt especialment del govern espanyol. La resposta dels danesos té molt d'afirmació nacional i de defensa de les prestacions socials aconseguides en aquest estat nòrdic. Així, el resultat del referèndum sembla correcte i lògic.

Mentre, a l'Estat espanyol, el gran i potent Estat espanyol, el govern s'ha apressat a dir que signar els acords de Maastricht és més que necessari, si volem continuar essent europeus. Que és la salvació de tots els mals. Per altra banda els partits polítics també es

Amb la manca d'indústria, el sector agrari quasi nul i supeditat al sector turístic, les Illes resten dins el més pur monocultiu (el del turisme).

mostren partidaris de posar la signatura al tractat. Sols algun sector d'Esquerra Unida i d'altres forces esquerranes ho miren amb certes reticències. Per la seva part, els sindicats diuen també que sí a Maastricht. I aquesta sí que és una resposta més sorprenent.

No oblidem que aquests mateixos sindicats convocaren una vaga general contra el Pla de Convergència a Europa, i si ens fixam en l'argumentació donada pel Govern per tirar endavant el "Decretazo" veurem que era una mesura imprescindible per entrar sense problemes a Europa. Com a mínim, la postura dels sindicats sembla contradictòria: sí a Maastricht, però no a les seves conseqüències. Això no quadra, perquè no és possible, segons

el Govern, una cosa sense l'altra.

Tal volta la resposta a tot aquest embolic la trobaríem al 1986, quan el govern espanyol va decidir ingressar al si del Mercat Comú. Sabíem el que fèiem? Hom ha de suposar que sí, doncs no puc creure que els nostres polítics siguin irresponsables, encara que a vegades ens donin un motiu per pensar-ho.

El que és cert és que entrar a la CE era emprendre el camí clar i llampant de la consolidació del capitalisme com a sistema d'organització social i econòmic. A més, era d'esperar i així ha succeït, el capitalisme que ens portaria la CE seria el capitalisme salvatge, on els interessos de rendibilitat macroeconòmica suplanten i redueixen els interessos de la micro-

economia, és a dir, els de la butxaca del ciutadà. Ara sembla difícil poder escapar a aquestes estratègies econòmiques que imposa l'ajustament a l'estructura comunitària, perquè cal seguir al pas dels més grans encara que nosaltres siguem petits.

El que és cert és que amb tota aquesta història les capes populars, és a dir, la immensa majoria dels ciutadans, veurem reduïts els nostres ingressos: per començar ens retallen el subsidi d'atur, després vindrà l'acomiadament a baix preu i, fins i tot, possiblement, la destrucció de més llocs de treball perquè sols les empreses competitives aguantaran l'estirada estrangera. Sols les grans empreses i les multinacionals suraran i els altres ens n'anirem en orris.

Quan el sistema del socialisme real ha rebotat i els nous camins de l'esquerra són inexpugnables, més que res perquè exigeixen sacrificis que no tots estam disposats a seguir, cal preguntar-nos si hi ha res a fer davant l'actual situació, que sens dubte s'ha de qualificar d'injusta.

Com a pobre home que sóc i que visc espantat aquest fi de segle, no tinc resposta, però amb aquest article he volgut deixar a l'aire una sèrie de reflexions que almenys serveixin per fer saber que dins la CE no hi caben aventures renovadores o revolucionàries. Per tant, ara per ara, estam condemnats a ésser fidels servidors del capitalisme. Després, tal volta seria bo fer un referèndum per poder dir, ja que som europeus, l'Europa que volem. □

Viajes
MARTEL S.A.
G.A.T. 271

**LA SEVA AGÈNCIA DE VIATGES
A LES ILLES BALEARS**

I ARA TAMBÉ A LES CANÀRIES

Central:

Oms, 50/b
07003 PALMA DE MALLORCA
Balears - Espanya
Tels. (9) 71/71 13 46 - 72 38 42

Sucursals:

Carles III, 22/b
07080 EIVISSA
Balears - Espanya
Tels. (9) 71/31 24 72 - 27

Pl. del Príncep
07701 MAÓ - MENORCA
Balears - Espanya
Tels. (9) 71/36 70 13

Els pactes autonòmics

JOSEP MOLL MARQUÈS

Ja fa molts anys que algú va definir la política com l'art de lo possible. De llavors ençà, s'ha repetit aquesta fórmula com si fos una jaculatòria, i s'ha creat tota una lletania de variants més o manco enginyoses. A mi la que més m'agrada és la que defineix la política com l'art de fer possible lo impossible. Són definicions que sens dubte impulsen l'acció política en un sentit de pragmatisme que a algú li pot semblar rebutjable. Segurament tan rebutjable com a mi m'ho sembla veure gent encaparrada en fer impossible lo possible en nom d'uns purismes maximalistes que de fet resulten estèrils i esterilitzants.

És, crec jo, des d'aquesta perspectiva que s'ha de jutjar la bondat o maldat dels pactes autonòmics que dia 28 de febrer d'enguany varen firmar el Govern espanyol, el PSOE i el PP. Vist així, i si es té en compte que la gestió política és un fet dinàmic, que es produeix en circumstàncies sempre canviants, entre altres coses perquè el canviar-les és un dels objectius de la gestió política, que per tant ha d'estar sempre en procés d'adaptació a les noves situacions que ella mateixa va creant; si es té en compte això, dic, resulta difícil negar les virtuts dels pactes autonòmics. Ara, si el judici s'emet en funció de la proximitat o llunyania de la situació creada respecte d'un estat de coses ideal, d'un desideratum semblant a una Arcàdia feliç on tots els nostres somnis polítics s'han fet realitat, llavors evidentment els pactes autonòmics són un desastre.

Els membres més representatius firmants del Pacte Autonòmic: Gabriel Cañellas (PP) i Francesc Obrador (PSOE).

Aquestes dues postures es varen posar de manifest en el debat que va celebrar el nostre Parlament dia 18 de març d'enguany en base a una comunicació remesa pel Govern sobre els pactes autonòmics. Un debat en el qual la postura pragmàtica va ésser defensada pels grups parlamentaris socialista i conservador, i la postura maximalista i arcàdica pel grup parlamentari del PSM-EEM, amb el suport inestimable d'un independent nacionalista repescat, que està passant el virus dels conversos, respectabilíssim, però molest pels seus símptomes de demagògia simplificadora d'uns processos històrics no assimilats amb temps i hores i d'uns conceptes no païts amb reflexió i estudi.

El resum de les dues postures és ben bo de fer: els pactes autonòmics, deien socialistes i conservadors, són insuficients, però són una passa endavant, suposen la superació de l'estroncament que ha caracteritzat els vuit anys anteriors, i són, a més, la passa possible ara i aquí. Per això la volem fer, sabent que no hem arribat

al final del camí, sinó que simplement (quasi res!) hem cobert una nova etapa.

Amb paraules del President del Govern, Gabriel Cañellas, "els pactes signats no van més enllà d'ésser una primera passa, important, no hi ha cap dubte, en el recorregut, molt més llarg, que permetrà el compliment real i efectiu de la lletra i de l'esperit constitucional". Més endavant insistia dient que "és un pacte que té alguns factors positius, no és completament satisfactori, no és complet en absolut, és simplement una passa més". I replicant al retret que havia fet el portaveu nacionalista en el sentit que les competències que es transfereixen són insuficients, remarcava: "No he volgut entrar en absolut a cap ni una de les competències que hi ha, ni m'importa. Hi hagués les que hi hagués, només pel fet de tornar a posar en moviment aquell cotxe aturat ja valia la pena".

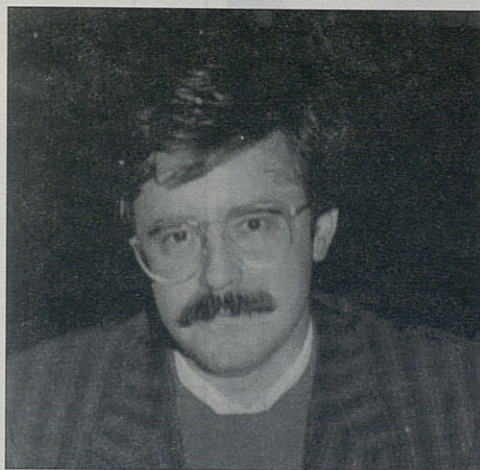
Per la seva banda, el portaveu socialista Francesc Obrador era ben explícit dient que "no és que haguem

d'estar satisfets perquè hem complert tots els desitjos que voldríem, sinó que estam contents perquè creim que hem arribat a un replà suficientment segur per a continuar endavant". Sortint al pastant d'una certa resignació que havia manifestat en alguns moments el President Cañellas com del disc retxat dels nacionalistes que afirmaven gratuïtament que els pactes autonòmics

cionalista era de negació, en base a una consideració dels pactes autonòmics com una rodada de clau que tancava tota possibilitat de seguir ampliant la nostra autonomia. De bades el Diputat de l'EEM Joan Francesc López Casanovas afirmava en una intervenció que "entenem l'autonomia com un procés que no acaba, un procés que no es pot ultimar, que

deduïa: "Ultimar: això s'ha acabat". No els preocupava en absolut el fet que l'Estatut d'Autonomia, que així mateix és una Llei Orgànica i per tant té molt més pes que un pacte entre partits, preveu l'assumpció de moltes més competències que les que ara es transferiran, i que per tant s'hauran de transferir en el futur. No els importava gens que enlloc es digui en el pacte que

aquestes són les darreres competències que es transferiran, entre altres coses perquè no ho pot dir perquè dins "las previsiones constitucionales" hi ha més competències a transferir; com no diu tampoc que es tracti d'ultimar el desplegament del Títol VIII, sinó només d'ultimar la definició concreta de tal desplegament, és a dir, el mètode a seguir d'ara endavant. I no diguem l'olímpic menyspreu amb què passaven per alt la dinàmica històrica, o simplement institucional, que fa que la possible intenció o

Les veus més discrepants que s'oposaren al Pacte Autonòmic: Joan Fr. López Casanovas (Entesa de l'Esquerra de Menorca) i Sebastià Serra (PSM-EN).

eren imposats per "Madrid", Obrador recordava que "tots som conscients de les limitacions quan, dins el marc d'un Estat, s'han de signar aquests acords", però posava èmfasi en què "no podem transmetre a la nostra societat, en aquest moment, el sentit de pesar, el sentit que ho feim perquè no queda més remei; no podem tenir vergonya del que hem signat; som conscients que és positiu, i per això ho hem signat, per això els nostres partits a nivell estatal ho han firmat, per això ho volem dur a aquest Parlament, i per això ho volem dur a les comissions de transferències a negociar; però ho volem fer amb la cara ben alta, sabent que el que volem defensar és l'interès del nostre poble". I acabava manifestant que "els socialistes de les Balears donam suport a la signatura dels acords autonòmics ... perquè signifiquen un avenç important dins la construcció de la nostra autonomia, però sobretot i senzillament els volem donar suport perquè creim sincerament que són bons per al nostre poble".

Enfront d'això, la postura na-

no té un límit definitiu", i reconeixia que la Constitució Espanyola "és evident que permet, una volta assolit un escaló, arribar a un altre i continuar avançant", perquè, emfatitzava, "l'autonomia, Sres. i Srs. Diputats, no acaba mai". De bades, perquè el seu company de grup Mateu Morro i el competidor per l'espai nacionalista, però no catalanista, Miquel Pascual, deien tot lo contrari. Segons Morro, el pacte autonòmic "no és cap via lenta; és un carreró estret, fosc i sense sortida; s'han acabat les vies, ni lentes ni ràpides, ja hem arribat al màxim que volen amollar, realment volen ultimar el procés d'ampliació de competències, i ultimar vol dir acabar, tancar".

Feia al·lusió així, tergiversant-la, a una frase del pacte, que també servia a Miquel Pascual de fragilíssim suport per a la seva argumentació, i que diu que l'objectiu del pacte és "ultimar, de acuerdo con las previsiones constitucionales, la definición concreta del desarrollo del Título VIII de la Constitución". I el senyor Pascual també

voluntat d'algué de tancar portes només condueixi al ridícul. Al mateix ridícul que feia Miquel Pascual quan negava credibilitat al pacte escrit i en canvi donava per feta la virtualitat d'un pacte que no estaria escrit, però que ell s'ha inventat, i que, segons ell, diu que "se'ns nega un dret fonamental al poble de les Illes Balears, que és el dret a tenir l'autonomia que volem", i concretava que "tenim els mateixos drets a tenir la mateixa autonomia que catalans, bascs, gallecs, canaris, andalusos, valencians". I Mateu Morro també estaltonava la seva crítica en el fet que "el contingut de les competències a transferir és ridícul, molt lluny del grau d'autonomia existent a Andalusia, Canàries, Navarra i País Valencià, i no parlem ja d'altres Comunitats Autònomes".

Si aquesta és la seva Arcàdia feliç, s'ha de reconèixer que es conformen amb ben poca cosa. Jo confés que aspir a més, i que me trob més prop de la postura del portaveu socialista Francesc Obrador quan recordava que "en política no hi ha res que sigui

definitiu ni suficient". Una obvietat, ben cert, com ho és l'afirmació de Cañellas quan deia que "amb aquesta actuació que han fet els partits polítics no es deixa absolutament tancat res, en primer lloc perquè els qui l'han signat no són ningú per tancar res d'allò que és nostre". Però unes obvietats que era necessari recordar a uns Diputats que, amb la pretensió d'aspirar a tot, es negaven a donar suport a la possibilitat de conseguir, sense renunciar "a cap potestat competencial, legislativa o executiva, política o administrativa, que emani de la Constitució Espanyola o del nostre Estatut" (i són també paraules de Gabriel Cañellas en el debat en qüestió), un poc més del que ara tenim, perquè aquest poc més és el que aquí i avui és possible aconseguir.

Els herois de les rondalles mallorquines, invocant forces màgiques "per fat i fat que la mia mare m'ha encomanat i un punt més", feien comparèixer pollastres farcits, escaldums i arròs engrogat pera assaciar la fam ancestral del nostre poble. Jo no sé si els amics del PSM creuen que l'acció política també és una rondaia, i que només falta trobar la bona jaia que ens digui la fórmula secreta que ens permetrà implantar de cop i resposta la situació política ideal per a assaciar la fam autonòmica del nostre poble. Jo no ho crec. Jo he vist que necessitàvem vint anys de lluita i esforç per passar d'una situació de manca de les llibertats més elementals a un Estat democràtic d'estructura autonòmica mitjançant un procés que, amb entrebancs i returades, ens ha permès assolir un nivell d'autogovern certament inimaginable fa pocs anys, però encara insuficient. I ara veig que el pacte autonòmic és l'instrument que ens permetrà fer una passa més dins aquest procés que, potser amb deu anys més, perquè la dinàmica s'accelera, ens durà a la màxima autonomia possible. Una passa curta, esquifida, gairebé poruga? D'acord. Però la passa possible en aquest moment. En haver-la donada serem un poc més prop del nostre objectiu. I això és l'únic que importa. □

Biblioteques Municipals

PALMA Carrer d'en Colom i Jaume II

CORT

Pça. Cort, 1
C.P. 07 001

SON RAPINYA

Catalina March, s/n.
C.P. 07013

SON XIMELIS

Cap Blanc, s/n.
C.P. 07011

RAFAL VELL

Pere Ripoll Palou, 9
C.P. 07008

GENOVA

Barranco, 2
C.P. 07015

ESTABLIMENTS

Pça Immaculada, 3
C.P. 07010

SANT JORDI

Bauçà, 31
C.P. 07199

ARENAL

Pça. Gaspar Rul. Ian
Garcies, 5
C.P. 07600

COLL D'EN REBASSA

Albuera, s/n.
C.P. 07007

BLANQUERNA

San Joaquin, 9
C.P. 07003

SON GOTLEU

Regal, 105
C.P. 07008

SA INDIOTERIA

Gremi Tintorers, s/n.
C.P. 07009

POLIGON DE LLEVANT

Ciutat de Queretaro, 3
C.P. 07007

MOLINAR

Xadó, 7
C.P. 07008

SANTA CATALINA

Fàbrica, 34
C.P. 07013

L'OLIVAR

Mercat de l'Olivar,
parades 104b/105b
C.P. 07002

BIBLIOTEQUES

MUNICIPALS

Ajuntament de Palma

Miquel Morey i Predrag Matvejevic: una meditació sobre el Mediterrani

JOAN BARCELÓ I COLL

"Nous sommes descendus dans la banlieue d'Alger. La plage n'est pas loin de l'arrêt d'autobus. Mais il a fallu traverser un petit plateau qui domine la mer et qui dévale ensuite vers la plage. Il était couvert, de pierres jaunâtres et d'asphodèles tous blancs sur le bleu déjà dur du ciel".

(Albert Camus, "L'étranger", 1957)

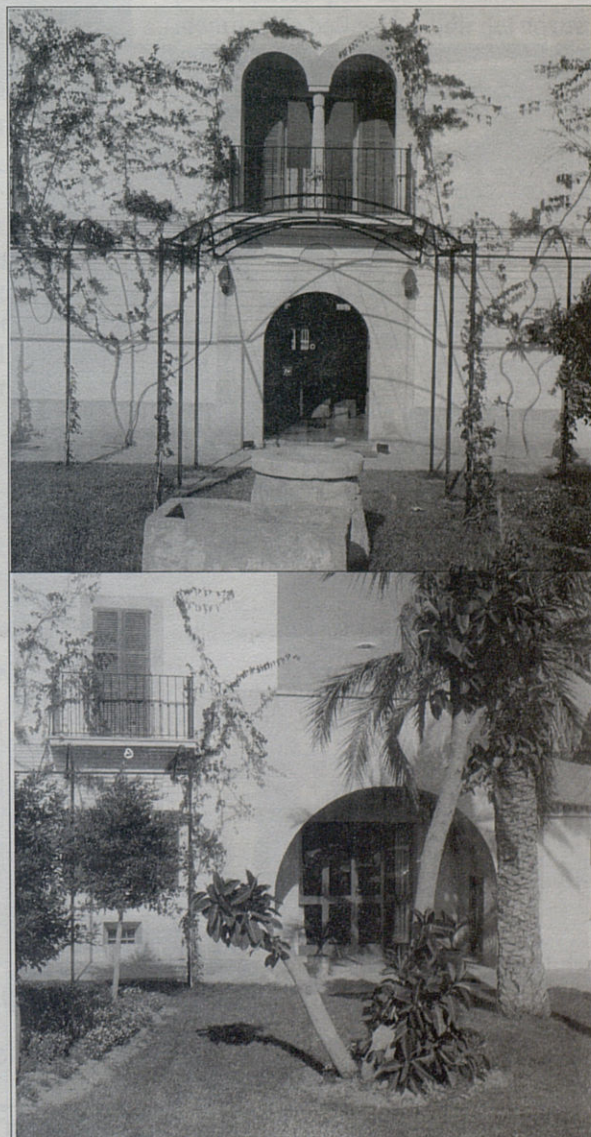
Amben Miquel Morey, Catedràtic d'Ecologia de la Universitat de les Illes Balears, m'uneix una llarga i sincera amistat que ve dels primers temps d'establiment de la Facultat de Ciències a l'edifici fred i esprimatxat, inicialment concebut per a seminari de frares, que acabà sent el nucli original de l'avui ample i planturós campus universitari, a mig camí de Palma i Valldemossa entre la verdor tendra dels camps del pla de l'Illa, just abans de la serra de tramuntana. Llavors, principis dels anys 80, tot tenia un aire transitori, d'il·lusionada improvisació, com el país mateix que emergia de les ombres del tardofranquisme.

La incipient Facultat de Ciències més que una realitat era un projecte de realitat. En un espai reduït s'amuntaven alguns professors inquiets, alumnes frisosos de saber, aules i bancs destertalats, laboratoris minsos i primaris, cel·les-despatx, un petit conjunt heterogeni de llibres i revistes anomenat biblioteca i un gran voluntarisme general. Molts d'alumnes i professors hi varen cremar a gust les seves millors energies.

L'espai exterior era gratificant, envoltat per la bonior dels camps

d'ametllers. Els hiverns podien ser freds i ventosos, però cada any vivíeu renovadament el goig florit, ple de tímida i fràgil bellesa, dels ametllers en flor com una delicada primavera anticipada pel creixement vegetal dels camps d'userda i cereals, el brot dels ametllons i l'esclat de les roselles. En els caminois teníeu sempre a l'abast espàrrecs silvestres de teixit tendre i aromàtic. Més endavant, les xafagors de l'estiu requerien hores suaus de treball i la recerca d'ombres fresques, de tan bullent que era l'espai interior.

En aquell temps, des de la meua cel·la-despatx d'àmplia vidriera, acarada al sol del sud-est, veia en Morey sovint traginant els seus estris d'ecòleg, marcant quadrats llatins dins un batibull d'estaques i cordills, tot ell bellugant-se inquiet i peroratiu a la recerca de successions vegetals. Feia tombs circulars entorn dels quadrats, escodrinyava les plantes i cavil·lava entre resolut i dubitatiu. En el seu bellugueig hi endevinàveu l'esforç

Hi ha el fons ajardinat de Cas Jai, tan sàviament restaurat. (Dos aspectes actuals de Cas Jai, a la Universitat de les Illes Balears).

d'observació i el desig de copsar i establir la propensió ideal de les associacions naturals de les plantes de l'illa i el clímax mediterrani. Quan ens vèiem, les plantes i els nostres afanys científics omplien la conversa.

No cal dir que, per formació, professió i convicció, a tots dos ens uneix l'intens interès comú pel nostre medi ambient insular, fet de terra i de mar. No sols interès científic sinó també la realitat natural, el seu profit humà, la seva bellesa i la necessitat de la seva conservació. També crec que ens agermana un cert justificat escepticisme sobre la pretesa profunditat o superficialitat de molts coneixements

i la convicció sobre el paper central, crític i difícil, del científic dins l'entorn actual que forma el conjunt home-natural.

A més a més, com una viva mostra de la valoració central de l'home dins el paisatge, com una viva mostra de la passió humana per ésser i la capacitat de fer i desfer. És a dir, ens burxa l'abrandament de l'illenc que, transformat un període llarg d'anys fora de l'illa, hi retorna amb noves visions i nous impulsos que el fan moure entre el caliu del sentiment tradicional i el sentit crític (i autocrític) que vol progressar però sense perjudicar, ans al contrari, millorar. Tot plegat era i és una pura paradoxa, difícil i contradictòria; a vegades, sagnant i, quasi sempre, mal entesa i pitjor interpretada.

En el nostre país és difícil trobar bons professionals, amants de la realitat i preocupats pels seus problemes. Més encara, que es moguin per interessos generals. I, encara molt més, que sàpiguen conjuntar prudència, maduresa, abrandament, coneixement de la realitat i idealisme.

Tot això ve avui a compte en recordar les "rauxes" i les preocupacions científiques, paisatgístiques i estètiques de l'amic Morey. Ben merescudament aquesta passió i aquest coneixement li han valgut el Premi Europa (1989) de la fundació Johann Wolfgang von Goethe,

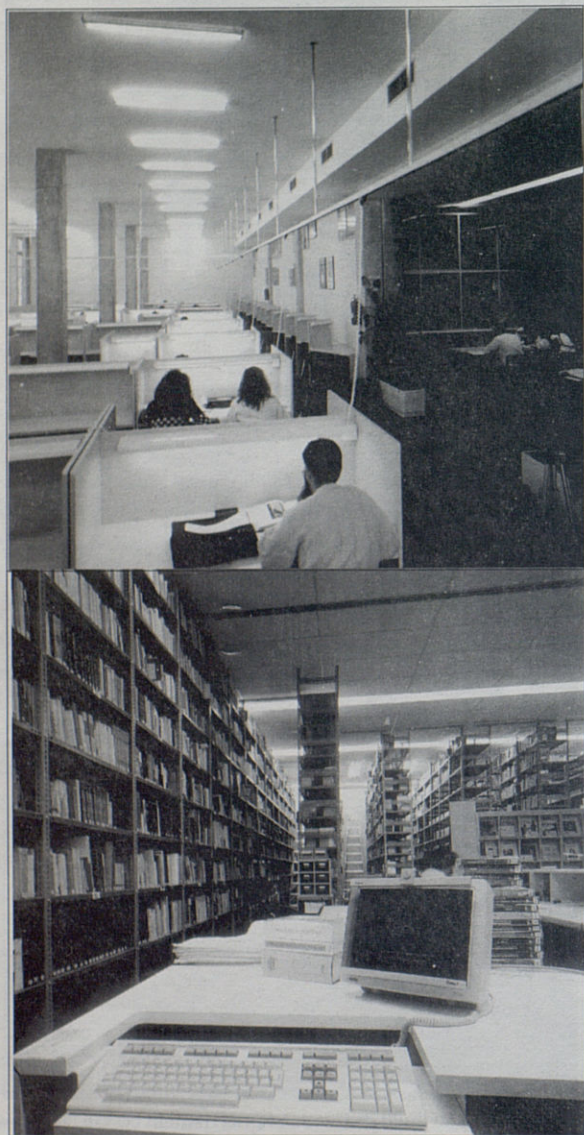
de Berna, Suïssa, per la cura del paisatge. Un bon reconeixement, a més a més, per a Mallorca i les Balears i per a la vàlua científica actual de la seva Universitat.

Ara, rere els finestrals de l'antic convent en projecte d'enderroc, ja només es veu com creix una gespa uniforme i cuidada i el brogit dels cotxes a la recerca d'un lloc per parcar. Hi ha el fons ajardinat de Cas Jai, tan sàviament restaurat, i tot un complex de Facultats i instal·lacions, però no el camp silvestre en què en Morey instal·lava els seus quadrats ecològics. A l'illa, per sort, queden encara molts espais naturals (i bastants d'altres no tan naturals), que són els que formen part de la preocupació actual d'en Miquel Morey en la seva doble vessant de científic estudiós i observador atent de la realitat.

Aquests trets, el coneixement i l'amor pel paisatge nadiu, en tota la seva amplitud local, han estat precisament els que han fet que en Morey m'encomiàs una petita joia intel·lectual en forma de llibret molt sensible i unitari. Es tracta del "Breviario Mediterráneo", del iugoslau (croata) Predrag Matvejevic, publicat, en traducció castellana, per Anagrama (1991).

Se'm fa molt difícil parlar sobre aquest llibret, tan proteic, sucós, poètic i, a vegades, càotic, dins l'aiguabarreig de la seva unitat. La valoració defuig els tòpics habituals a l'hora de classificar i, inclús, de jutjar. No és una novel·la ni un tractat científic, ni unes memòries personals, ni una recensió històrica o una divagació sobre precedents famosos (Fernand Braudel, Jules Michelet, Albert Camus, Henry Miller, els Durrell, etc.). Tampoc, tot i el seu fons poètic, és un poema en prosa. Però sí que és una síntesi molt original, sàvia, viscuda, autèntica i personal sobre el Mediterrani, les seves terres, la navegació i la gent.

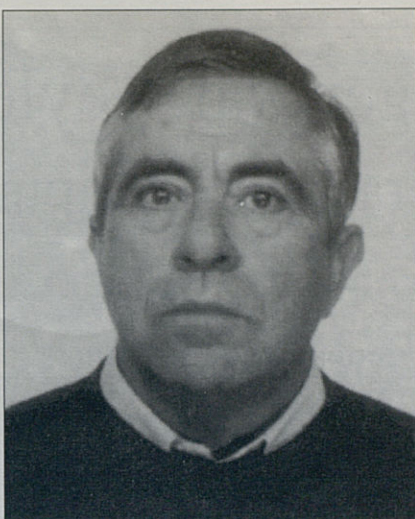
Jo també us recomano aquest petit breviar. Hi trobareu molts signes d'identitat expressats en un to precís, entusiàstic i emblemàtic. Hi veureu

En aquell temps, en un espai reduït s'amuntegaven alguns professors inquiets, alumnes frisosos de saber, laboratoris minsos i primaris, cel·les-despatx, un petit conjunt heterogeni de llibres i revistes anomenat biblioteca... (Servei de biblioteca i documentació, i secretariat de publicacions. Universitat de les Illes Balears.)

desfilars moltes característiques i trets fonètics, històrics i geogràfics. També els costums, el color, la flaire i les sensacions dels pobles mediterranis. Us submergeireu dins la màgia cartogràfica al llarg del temps, sempre entre la realitat erràtica i fugissera i el somni present i esperançat. No sols rebroten les imatges iniciàtiques dels camps, la mar i les ciutats amb què les vàreu descobrir per primera vegada, sinó, i sobretot, us porta l'encuny i l'atracció de la mar i l'aventura, que són trets permanents de la nostra història i la nostra identitat.

Egipte, Iugoslàvia, Turquia, Israel, Grècia, Itàlia, Marroc, Argèlia, el nostre país, entre tants d'altres, formen el tresor gratificant del Mediterrani. En definitiva, hi trobareu les nostres arrels, la joia latent d'una comunitat d'anells i d'interessos, el sentit físic i intel·lectual d'una manera d'entendre la vida com una trajectòria de mar oberta entre tres continents, plena de

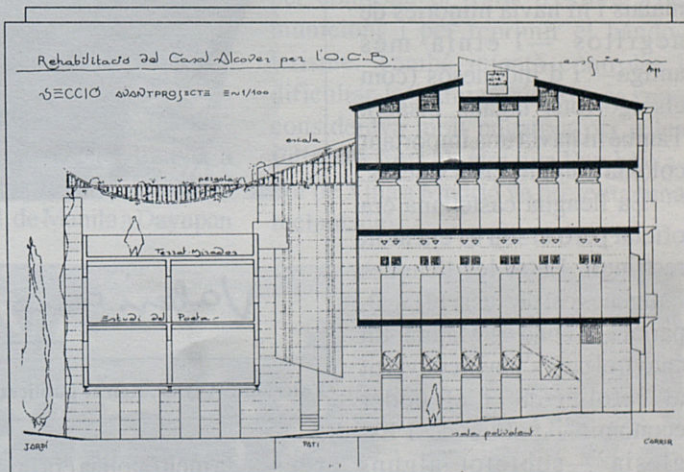
Miquel Morey, Catedràtic d'Ecologia de la UIB

sensualitat i temperament. Respirareu el batec del mar i rebreu l'energia i l'ardor d'una climatologia benefactora i benigna. En les seves pedres rebroten el pes històric del pensament, l'art, la cultura i les religions (cristiana, musulmana i jueva).

Moltes més consideracions podríem fer sobre el valor d'aquesta obra i l'encant que té per a nosaltres. Retenim com a característica més remarcable la visió unitària i entusiàstica del Mediterrani, el que ha estat, el que és i el que hauria de continuar essent. Veiem així com Morey i Matvejevic, dos bons mediterranis que estimen i treballen per la seva terra, ens obren els ulls a la preocupació per saber mantenir la identitat i la bellesa i gaudir del nostre entorn natural.

En les mans dels homes hi ha el seu futur. □

Joan Barceló i Coll, és catedràtic de Fisiologia Vegetal de la UAB.

L'OCB obre un període d'informació pública, del 15 de setembre al 15 d'octubre de 1992, perquè els socis puguin consultar a la seu de l'entitat (Impremta, 1, Pral., Palma) l'avantprojecte de rehabilitació del Casal Alcover i aportar-hi les suggerències que creguin necessàries.

El general Weyler, governador general de les Filipines (1888-1891)

ANTONI MARIMON I RIUTORT

Introducció

Durant la segona meitat del segle XIX l'Estat Espanyol posseïa a Orient una extensa i poblada colònia: les illes Filipines (quasi 300.000 quilòmetres quadrats i més de 7.000.000 d'habitants). Aquest arxipèlag constituïa una típica colònia on la població blanca només era una minoria dirigent de funcionaris militars i civils, clergues i alguns comerciants. La majoria dels habitants eren malais i hi havia minories de negrits —l'ètnia més antiga— i d'indonesos (com els igorrots, tagals, bisais). També hi havia una important colònia d'immigrants xinesos.

La llengua castellana era oficial però el seu ús era molt restringit. Entre les llengües indígenes cal destacar el tagal, parlat a la zona de Manila. En canvi, el país s'havia convertit al catolicisme i el poder econòmic i polític de l'Església —sobretot alguns ordes religiosos com els agustins— era enorme. Només al sud, el "moros" de Mindanao eren de fe musulmana.

Així com Cuba i Puerto Rico solen ésser considerades una extensió de la pàtria espanyola, amb les Filipines quasi ningú no es feia aquesta il·lusió. Cuba i Puerto Rico enviaren diputats a Madrid mentre que les Filipines no tenien cap representació. Ni tan sols hi havia en aquest arxipèlag municipis en el sentit europeu del terme i el sufragi era indirecte i censitari quan a

Valeriano Weyler

Valeriano Weyler. Retrat publicat a *Blanco y Negro*.

la metròpoli ja era universal (masculí).

A més, els filipins mai acceptaren del tot el domini colonial castellano-espanyol. En 1872 hi va haver un gran aixecament a la província de Cavite que va ésser durament reprimat. Des de llavors l'agitació nacionalista va ésser contínua.

1.- Weyler, governador general de les Filipines

El general mallorquí Valerià Weyler Nicolau va ésser nomenat capità general i governador general

de les Filipines al juny de 1888. Va substituir el general Emilio Terrero Perinat que governà les Filipines entre 1885 i 1888. Terrero aplicà algunes reformes de caràcter assimilista com la creació de jutjats de pau (1885), de governs civils i l'extensió a les Filipines del codi penal de la Península i illes adjacents (1886), i menà una campanya contra els "moros" de Mindanao a començaments de 1887. S'enfrontà al poder eclesiàstic i el primer de març de 1888 hi va haver a Manila una manifestació d'"indis", filipins, que demanava l'expulsió del clergat regular. Per aquest motiu fou cessat.

La política de Weyler es fonamentà en el manteniment de l'ordre públic, l'ampliació i consolidació del domini espanyol efectiu, i en donar suport al desen-

volupament econòmic. Es mostrà contrari a la política reformista assimilista que s'intentava impulsar des de Madrid, sobretot pel Ministre d'Ultramar Manuel Becerra (novembre de 1888 - juliol de 1890). Al setembre de 1889, Weyler li exposava a Becerra el següent:

"Bien quisiera yo (...) que Filipinas pudiera disfrutar de las mismas leyes y gozar de iguales derechos y ventajas (...). Si así fuese, gran gloria sería para nosotros el poder considerar á la Península y Filipinas como una

Tropes espanyoles a Filipines. (Dibuix a ploma del segle XIX).

sola unidad en todo y para todo (...) porque demostraría que España, en el número de años, corto para tan gran empresa, transcurridos desde que puso subbandera en este territorio, había logrado dominar, civilizar é instruir en tan alto grado, borrando la gran separación que la Naturaleza ha establecido entre la Península y Filipinas, adelantando aquí en tan pocos años lo que tantos trabajos, sufrimientos y luchas ha costado en la Península".

Weyler també destacava les diferències que hi havia dins les Filipines, i considerava que les reformes només es podien aplicar a Manila i la seva rodalia.

Quan en 1889 el govern espanyol manà l'aplicació a totes les Filipines del codi civil metropolità, Weyler s'hi oposà fermament al·legant enormes dificultats materials: a les quatre quintes parts dels pobles de l'arxipèlag no hi havianingú que parlàs castellà, a quasi cap poble hi havia edificis sòlids que poguessin protegir el registre civil de les inclemències del clima tropical i dels freqüents incendis, i tampoc hi havia funcionaris per dur el registre.

Tot i que Weyler acceptava que l'objectiu últim de l'administració espanyola havia d'esser l'equiparació de les Filipines amb la Península i illes adjacents, pensava que s'hi havia d'arribar per etapes, gradualment, i

només quan la situació i els progressos del país ho permetessin. A més, Valerià Weyler anteposava el progrés econòmic a les reformes administratives, que només afavorien, segons la seva opinió, a un nombre relativament petit de mestissos xinesos.

Durant el seu mandat, s'inaugurà a Manila una Escola d'Agricultura i es crearen, a diverses zones de les Filipines, vuit estacions agrònòmiques. Impulsà les comunicacions telegràfiques i inaugurà el primer tranvia a vapor, de Manila a Malabón (1888), i el primer ferrocarril, de Manila a Dayupan

(1891). Pel que fa a les obres públiques, la seva gestió no fou gaire fructífera. En 1889 decretà la suspensió de les obres del port de Manila perquè considerà les despeses excessives.

Intentà corregir alguns abusos dels funcionaris espanyols i millorà les condicions de les presons. S'esforçà per controlar el tràfic d'armes i de municions i per reprimir el bandidisme. També intentà controlar i dificultar la immigració xinesa, que considerava molt negativa per a les Filipines, fins al punt que l'ambaixador de Xina a Madrid va presentar una reclamació.

Un prevere oficia una missa davant un grup d'igorrots (indígenes de les zones interiors de Luzon) i davant les autoritats colonials.

Es va considerar un mèrit de Weyler el fet que durant el seu mandat no hi hagués cap desfalc a l'hisenda de les Filipines.

2.- L'expansió del domini espanyol

Weyler intentà sotmetre les poblacions autòctones, sobretot negrits, que encara no estaven dominades pels espanyols i vivien en una situació més o manco primitiva. Els espanyols els anomenaven "salvajes", "infieles" i "remontados". Així, al març de 1890, manà que a la zona de Floridablanca i Porac, a la província de Pampanga, no massa lluny de Manila, s'hi establissin destacaments d'infanteria per impedir els robatoris i crims dels "salvatges" que dificultaven el desenvolupament de l'agricultura. A més:

"(...) 2º Los habitantes salvajes que ocupan aquella comarca, deberán optar por establecerse en rancherías (...), ó retirarse á las cumbres (...).

3º Los salvajes que se sometan constituyendo rancherías inmediatas á Pórac y Floridablanca, han de sujetarse á todos los deberes que rigen para los habitantes de estos pueblos (...).

4º Se recomendará la conveniencia de que no se hagan cambios en especie entre unos y otros habitantes, para que, pagándose mutuamente los artículos que comprenden y vendan (...), se acostumbren así al trabajo y al comercio como medio de procurar la civilización de estos salvajes"

Per a controlar els indígenes a les zones més allunyades, Weyler creà comandàncies polític-militars a Quiangan i al sud de l'illa de Negros (1889) i a Itaves i Apayaos (1891). Fins i tot va convertir la província de Luzón en una comandància polític-militar.

Sembla que Weyler fou perfectament conscient del paper de l'Església a les Filipines. Afirmà que a les Filipines s'havia de donar suport a l'exageració religiosa, perquè llevar influència als religiosos era afeblir l'element espanyol. La tasca dels ordes religiosos era civilitzar les diverses ètnies de les Filipines.

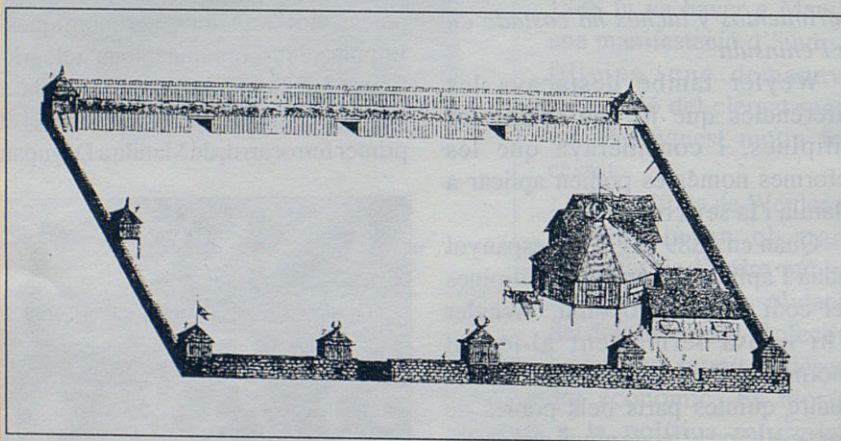
Weyler a les Filipines: una visió novel·lesca de la campanya de Mindanao

"Els espanyols prenen per assalt les cotes del poble de Maraní, situades a la mateixa vorera de la llacuna de Lamao; recorren vertiginosament la costa occidental i es dediquen a destruir i talar els cafetars i altres plantacions dels moros. Les llengües de foc van llepant, cobdicioses, les ranxeries, "cottes" (recintes fortificats) i edificacions de l'enemic. Grans pilotes de fum negre i pudent obscureixen l'horitzó i mascaren el blau puríssim i transparent del cel filipí. (...) Les flames de les fogueres que devasten els cafetars van parlant, amb el seu mut idioma, de l'energia i la resolució inexorable de Weyler. La gent de color cerca protecció en els seus déus vernacles contra les furioses envestides del cabdill. I quan aquest passa pels poblats, els indígenes el saluden, rancorosos i assustats; les dones aixequen els seus infants en braços perquè vegin l'home extraordinari que domina una força diabòlica.

Weyler passa sovint, com un déu terrible i venjatiu, entre les guardes que fugen esporuguides. Ennegrit pel sol i pel fum de la guerra, els seus ulls llambreguen en la seva obscura pell. Duu el triomf aferrat a la coa del seu cavall. Els espanyols han sotmès tot el Rio Grande de Mindanao i han netejat d'enemics tenebroses llorigueres. El terror sotmet a l'obediència espanyola els ferosos pobladors de la muntanya d'Isarog".

ROMANO, Julio (1934): *Weyler, el hombre de hierro*. Espasa-Calpe, Madrid.

Traducció del castellà d'Antoni Marimon.

Una "cotta" (recinte fortificat) dels moros de Mindanao.

Un dels principals problemes de Weyler fou la qüestió de Calamba. En 1891, el capità general va fer deportar 25 tagals d'aquest poble de la província de La Laguna (al sud de Manila) perquè s'oposaven a abandonar unes cases que havien edificat sobre uns solars propietat dels dominics des de 1833. Aquest fet va tenir una innegable

transcendència política perquè la principal família de colons de Calamba era la del dirigent nacionalista filipí José Rizal, al qual s'acusava de fomentar la resistència dels filipins.

3.- La campanya de Mindanao

La principal campanya militar que va dirigir Weyler a les Filipines fou la

Caricatura de Weyler que apareix a la portada de *Weyler a Cuba*, d'Emilio Roig de Leuchsenring (1947).

de Mindanao. En aquesta gran illa meridional (99.311 km²), els espanyols només ocupaven, des de la meitat del s. XIX, les zones costaneres i les desembocadures dels grans rius. L'interior, cobert de boscos i de llacs i poblat pels "moros" musulmans, era completament independent, malgrat la campanya del general Terrero.

L'objectiu de Weyler era estendre una xarxa de fortificacions militars que permetessin el domini total de l'illa. El març de 1890 finalitzà la construcció de la "trocha" (línia fortificada) de Tucuran a Misamis, de 28 km de llargària que permetia la comunicació de nord a sud de l'illa, en la seva part més estreta. Alguns incidents amb el "moros" a Malabang i Balatacan, i sobretot l'assalt a la "ranchería" de Manticao, decidiren Weyler a organitzar un petit exèrcit per atacar els moros independents de la zona de la badia Illana i el llac Lanao, en el centre de Mindanao. Amb quatre companyies del regiment peninsular d'artilleria, tres del regiment n° 68 (filipins), tres del 72 (filipins), una secció de cavalleria i dues peces d'artilleria de muntanya, l'abril de 1891 arribà a Párang-Párang (Mindanao). En total Weyler disposava de 1.242 homes. Organitzà dues columnes que avançaren cap Lipau i Buldung derrotant diversos grups de moros i sotmetent diversos

llogarets. Després, les seves forces construïren un fort a Barás i recorregueren la zona de la badia Illana, on aconseguiren la submissió de diversos "dattos" i "sultanes", reietons moros. Els espanyols obtengueren un èxit important en el combat de Maladí, on els moros varen tenir un centenar de baixes. Però l'assalt al principal baluard dels moros, el llac Lanao, s'hagué de posposar a causa d'una epidèmia de grip que afectà tots els soldats europeus i bona part dels filipins. Weyler fou dels pocs caps i oficials que no patiren aquesta malaltia.

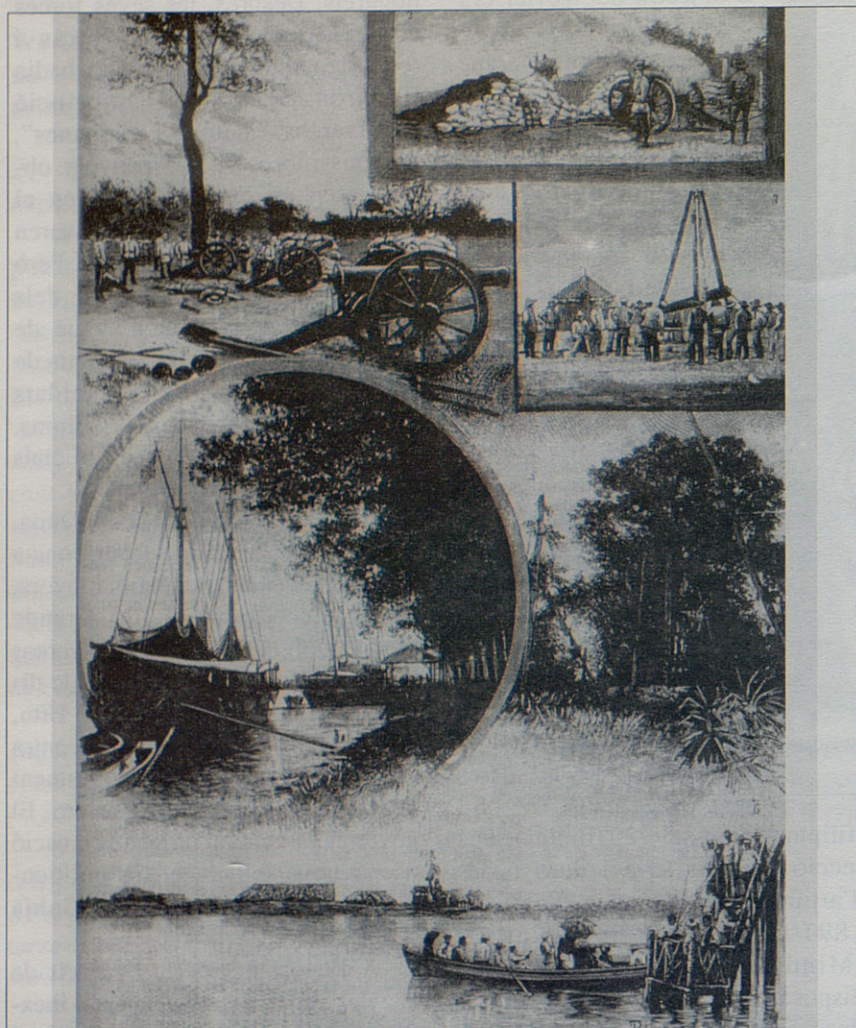
Un cop recuperades de l'epidèmia, les tropes ocuparen Malabang en una operació marítime-terrestre. Llavors, Weyler recorregué el Río Grande aconseguint la submissió de diversos "dattos". Manà la construcció de diversos forts per aïllar el "datto" Uttu, el més important de Mindanao, contra el qual s'havia dirigit infructuosament la campanya del general Terrero. El governador general ordenà la creació d'una nova comandància político-militar anomenada "de la Bahía Illana".

A l'agost de 1891, l'exèrcit de Weyler atacà la zona encara inexplorada del Llac Lanao, des de l'est i l'oest al mateix temps. Els espanyols ocuparen Marahuí i Marantao i arribaren per primera vegada en 251 anys a la vorera del llac Lanao. Aconseguiren derrotar un gran nombre de "dattos", als quals prengueren alguns canonets i banderes. A més, el sultà de Ganasi, el més important del sud de Lanao, reconegué la sobirania espanyola, i quedaren obertes les comunicacions de sud a nord pel Río Grande.

Així acabà la campanya de Mindanao, que fou molt criticada per la premsa de Madrid. Segons el mateix Weyler s'aconseguí dominar la costa sud de Mindanao, la costa nord entre Misamis i Iligan i, amb la construcció de diversos forts propers, els espanyols estaven en condicions de "castigar" els moros si intentaven noves "agressions".

Soldats filipins de l'exèrcit colonial espanyol.

Diverses imatges de la campanya de Mindanao de 1887, que va precedir la de Weyler.

4.- La imposició del castellà

Pel que fa a l'educació, Weyler va fomentar la instrucció pública. Durant la seva administració es passà de 1.018 escoles de nins a 1.074 i de 990 escoles de nines a 1.046, és a dir que es crearen 106 noves escoles. Fixà els salaris dels mestres, que varen ésser superiors als que hi havia fins llavors i es preocupà per proveir les escoles de material didàctic. Va fomentar la imposició de la llengua castellana, l'únic idioma que es podia parlar als centres d'ensenyament. També va prohibir que s'ensenyàs als nins amb llibres escrits en "dialectos"

Sortida de tropes espanyoles de Manila (1896).

(circular de 4 de febrer de 1889).

Se li ha atribuït el mèrit que sota la seva administració apareguessin, a Manila, un gran nombre de noves publicacions periòdiques, malgrat la censura existent.

Weyler finalitzà el seu mandat a les Filipines el 17 de novembre de 1891, i el 22 de desembre desembarcava a Barcelona. Per la seva campanya a Mindanao fou guardonat amb les grans creus de Maria Cristina i de Carles III. □

BIBLIOGRAFIA

CABRERO, Leoncio (1985): *Filipinas*. Información y Revistas, Madrid.

CHESNEAUX, Jean (1969): *Asia Oriental en los siglos XIX y XX*. Labor, Barcelona.

FERNÁNDEZ ALMAGRO, Melchor (1974): *Historia política de la España contemporánea 2. 1885-1897*. Alianza Editorial, Madrid.

MOLINA, Antonio (1984): *Historia de las Filipinas*. Cultura Hispánica, Madrid.

MUNTANER BUJOSA, Juan (1965): *El general Weyler. Resumen biográfico*, Palma.

PERINAT MACERES, Santiago (1987): *La campaña de Mindanao de 1887*. "Historia y Vida", Barcelona, número 235, p. 102-109.

RETANA, Wenceslao E. (1896): *Mando de Weyler en Filipinas*. Madrid

RETANA, W.E. (1907): *Vida y escritos del doctor Rizal*, Madrid.

RETANA, W.E. (1910): *Rizal. Noticias biográficas*. Biblioteca Popular de "S'Avenç", Barcelona.

REVERTER DELMAS, Emilio (1899): *La insurrección de Filipinas*. Barcelona.

ROMANO, Julio (1934): *Weyler, el hombre de hierro*. Espasa-Calpe, Madrid.

ROMAÑA, José Miguel (1983): *Valeriano Weyler, el militar de hierro*. "Historia 16" (Madrid), nº 84, p. 113-118.

SÁNCHEZ GÓMEZ, Luis Angel (1989): *Elecciones locales indígenas en Filipinas durante la etapa hispánica*. A Estudios sobre Filipinas y las islas del Pacífico. AEEI, Madrid, p. 53-61.

SANTANER MARÍ, Joan (1985): *General Weyler*. Ajuntament de Palma.

SERRANO, Carlos (1984): *Final del Imperio. España 1895-1898*. S XXI, Madrid.

TORRE, Rosaria de la (1989): *Filipinas y el reparto de Extremo Oriente en la crisis de 1898*. A El Extremo Oriente Ibérico (AECI/CSIC, Madrid).

Jordi Solé Tura

i el misteri de la santíssima trinitat

Tríptic d'hipoteques per combatre la canícula estiuenca

RAFAEL CRESPI I RAMIS

Nota introductòria: Perdoni el lector aquest article tan llarg. Cada apartat es pot llegir independentment. No hi ha cap relació entre un i altre. Òbviament el lector pot "passar" olímpicament de tots tres.

a) Solé Tura i el misteri de la Santíssima Trinitat.

Que el nostre —més m'estimaria escriure que el seu— ministre de cultura és un xic orellut —per dir-ho d'una manera educada— és una veritat empírica, irrefutable i de tothom coneguda; ara bé, que tengués tanta barra —és a dir, que fos tan barrut— era una cosa que només sospitàvem els quatre obcecats de sempre; la resta del personal ho pogué evidenciar quan fou fustigat per la conferència que el ministre, tot inaugurant el "Fòrum Obra Cultural Balear", pronuncià a l'hotel Son Vida a finals de juny.

En parlà poc, de cultura. Féu una apologia de nacionalisme espanyol: de com seria de llastimosa la nostra integració europea amb un projecte de país no unificat per culpa de quatre minories anacròniques, recalcitrants, nostàlgiques d'un passat remot, que han perdut el més mínim contacte -ni que sigui tangencial- amb la modernitat, amb la concepció històrica encertada.

I després, el misteri de la Santíssima Trinitat en versió postmoderna: fer un centre fort a partir

Jordi Solé Tura

d'una perifèria forta. I tota una sèrie de dubtes: alguns de caire geogràfic, no deuen considerar Badajoz com a perifèria? Altres de caire conceptual: ¿deu voler dir això que hem d'abandonar els nostres trets culturals distintius i amb aquests —com és lògic— qualsevol altra aspiració de configuració estatal diferent en pro d'un projecte comú dominat -faltaria plusper uns trets exclusivament espanyols? No és això aniquilar la perifèria? És —aquesta formulació ministerial— com voler abocar tota l'aigua del mar dins un forat amb una petxina. Si Sant Agustí que era sant i

llest no ho va entendre, jo tampoc no paga que hi faci gaire esforços. I tot pel dogma d'Europa, santa paraula! La nostra identitat nacional sempre víctima dels dogmes. Ahir, allò de la unidad de destino..., avui Europa... I demà? gràcies si ho podem contar...

Evidentment que hem d'abandonar les nostres romàntiques aspiracions. L'espanyol, segons el ministre, és la segona llengua amb més projecció al món. ¿Per què fer esforços suplementaris per a mantenir-ne una que a tot estirar és carrinclona i no desperta la més mínima vibració al món? Perquè, si no ho sabem, a Austràlia, sí, sí, a les antípodes —i això ho remarcà amb insistència el Sr. Ministre— fins i tot els cangurs —primera campanya d'alfa-

betització d'aquestes singulars criatures— han demanat d'aprendre espanyol!

I per més INRI —valenta potadeta a les parts toves per als professors de català que intentam eliminar l'autoodi fent veure que nacions petites com Dinamarca o Suècia viuen perfectament en la seva llengua que no supera els 12 milions de parlants— el Sr. Ministre cataloga aquestes llengües de minoritàries—correcte— però a la vegada estancades, n'estic segur, i no sé si hi afegí, anacròniques. Comunitats nacionals, desgraciadetes, que han de recórrer a

A Austràlia —i ho remarcà amb insistència el Sr. Ministre— fins i tot els cangurs han demanat d'aprendre espanyol. (Dibuix de Xavier Seguí.)

una llengua externa, l'anglès, per a poder sobreviure. Segurament a Copenhague hi ha quatre diaris en anglès i cap en danès, quinze emissores de ràdio en anglès i cap en danès, sis cadenes de T.V. en anglès..., a més d'infinitat de revistes setmanals de tota temàtica i índole en anglès. I fins i tot la reina de Dinamarca es dirigeix habitualment en anglès als seus súbdits... En canvi, nosaltres som ben afortunats ja que no hem de recórrer a cap llengua externa per poder sobreviure. En tenim una -l'espanyola- que és ben nostra i que a més a més va la segona dins el rànquig mundial. Podem desitjar més sort? Podem demanar res més?

I tampoc no cal preocupar-nos per crear una institució de promoció externa del català —podria dur el nom de Lluï, o Tirant lo Blanc— si ja hi ha el Instituto Cervantes que gentilment sempre ens encobrirà a qualche racó i dins qualsevol arruga hi trobarem una miqueta de pres-

supost per tal que se'ns pugui mostrar a l'exterior, ni que sigui com un apèndix folklòric i singular de la cultura espanyola... Que segons el ministre deu valer més esser coa de pagell que cap d'arengada...

I tanta sort que el PSOE té elements —de cada dia són més i tallen més el bacallà— que entenen i potencien això de la nostra realitat diferenciada. Si no ens arriben a entendre no sé què ens hauria explicat el Sr. Ministre.

b) Son Servera: l'esquifrenia del PSOE.

No m'ho hauria pensat mai que s'hagués armat tant de rebombori entre les pròpies bases del partit i que acusassin el regidor de festes d'haver-les fetes massa catalanistes. Jo em pensava que un partit que té com a divisa el raciocini i la democràcia interna i tota la resta de solfa celestial, mai podria arribar a aquest punt.

¿Per què el PSOE no fa una mica de pedagogia entre les seves bases

més acòlites, les de carnet i quota, i els explica que viuen a una illa que té uns trets diferencials propis, una llengua i una cultura pròpia i que no només l'han de respectar —el respecte consisteix a no interferir-ne el lliure desenvolupament— sinó que, atès el precari equilibri en què es troba, s'hi haurien d'integrar? La resposta és ben clara: els mateixos dirigents no ho tenen gens clar. Basta veure el que pensa el ministre de cultura i la poca discrepància que desperta entre els reietos de taifes —o del mambo— de les lepidòpteres sucursales locals per adonar-se que el discurs nacional del PSOE és, potser, molt democràtic, però no deixa de ser molt monolíticament espanyolitzador.

I la cosa ha acabat com tothom ja sap. N'Antoni Canoves ha dimitit, raons personals, és el subterfugi. Els veritables motius suren dins l'ambient. I és que demanar segons quines coses al PSOE és com somiar truites... La dimissió, seguint el camí d'Antoni

Cànoves, hauria de ser la via ètica que haurien d'adoptar molts de regidors del PSOE que diuen esser catalanistes i que diuen tenir ben clar el camí que volen defensar. L'esperit és fort però la carn és feble —diu la Bíblia— i res més encertat per qualificar-los. Molts d'ells subjuguen l'ètica a altres vils —però respectables— ambicions personals: dirigir un hospital, un CEP, obtenir una comissió de servicis, arribar a ser diputat al Parlament de les Illes... Ells diuen que dins el seu corralet mantenen una certa discreció ètica, però no s'adonen que treballen per un projecte global que és totalment contrari als interessos que diuen defensar. Que santa Llúcia els conservi molts d'anys la vista.

És clar que la cosa s'hauria pogut evitar si el PSOE —amb 10 anys de poder absolut ho hauria pogut fer— hagués iniciat una campanya, o les que fessin falta, forta, ferma i contundent per foragitar certes bubotes que el franquisme espargí.

c) "Lo nostro president" no treu la llengua quan pertoca, la deu tenir destrempada?.

Es com un cromo, el Sr. Cañellas. Quan menys t'ho esperes fa la bufonada. I es palplantà a Sevilla i sense tremolar-li la veu investí amb un català ben terrossenc, però al cap i a la fi, català ben nostrat. I xiularen... Què es pensava, el Sr. Cañellas, reina per un dia, que li perdonarien la

vel.leïtat de parlar una llengua per ells considerada regional. Si hagués estat un negret de l'Àfrica tropical i hagués parlat bantú, probablement li haurien rigut la gràcia i, sense haver entès res, el públic li hauria rigut agraït la nota exòtica. Però com que sabien que era mallorquí, ho consideraren una falta de respecte. Saps que hi van, d'enrera d'osques per allà baix.

I aquí tots cofois, com si no ens ho creguéssim. I li miràrem aquella carona d'àngel i un xic compungits diguérem: pobret... I li perdonàrem moltes coses. Però, vet ací, que ara arriba el sen Michael Douglas i la seva esposa. I el president que els dóna audiència. Altra en mancària! I com que som a Mallorca, els parla el foraster. No fos cosa que els hostes s'enfadassin.

Sorpresa majúscula. Els diaris que havien tret els siulets a primera plana, no digueren res: no trobaren natural que siulassin al President a Sevilla i, en canvi, no veren res d'estrany que es dirigís en Espanyol al Sr. Douglas i Sra.

A mi, em semblà vergonyós. ¿Què hi feien aquestes il·lustres personalitats al Consolat de Mar amb un missatge tan ecologista "venim a salvaguardar la costa mallorquina"? Tot plegat no és un poc de fariseisme? No han estat el Sr. Cañelles -i allò que representa- els qui han destruït pam a pam Mallorca? Era, simplement, una qüestió d'imatge? Voldrà dir que el president i el seu

govern aplaudiran i adoptaran una actitud tan rehabilitadora com la de l'artista de Hollywood?... Si és així, endavant, benvinguda sigui la visita i la imatge aconseguida.

I la qüestió lingüística, no forma part de la riquesa de Mallorca? No convendria fer veure als Srs. Douglas la necessitat de ser uns ecologistes de la llengua? No hauria estat també, amb motiu de la visita al Consolat de Mar, una bona ocasió per fer veure que la colònia estrangera se li pot parlar en català i que així mateix el poden arribar a aprendre?

Per què el Sr. Cañellas no treu la llengua d'hora? Tal volta la té una mica destrempada?□

**AMB EL
SUPORT DE**

Fundació promoció de cultura catalana

Papers pintats

Marc i Motlures

Pintures

Casa Pomar Flores

ARTICLES PER A ARTISTES

Sant Miquel, 77. Tel. 72 14 83

07002 PALMA

Olga Xirinacs i Díaz

MIQUEL LÓPEZ CRESPI

—Olga, seria molt útil que ens poguessis informar de les teves darreres obres, crec importants per a la literatura catalana actual, *Tempesta d'hivern*, *La pluja sobre els palaus* i *Enterraments lleugers*.

—Les darreres obres són: *Tempesta d'hivern* (Columna, 1990). Aquesta novel·la presenta una diferència respecte de les anteriors. Escrita en present, amb frases generalment breus i concises, vol donar un sentit d'acció immediata, de dinamisme. Tot és contat en un primer pla. Entre els protagonistes hi ha un element que pren categoria de personatge: és la música. La protagonista és directora d'orquestra i el drama, com al cinema, és subratllat per una música suggerent, que dona força i sentit a l'escena.

La pluja sobre els palaus (Proa, 1990) segueix la línia discursiva i reflexiva de *Llavis que dansen*. *La pluja...* són els poemes del retorn, on tot és recordat i contingut: l'energia del viatge, del passeig, de l'amor divers, la textura de l'arena de la platja, dels tovallons de fil, Piranesi, Lampedusa, els llibres que ens han ajudat a viure. L'obra d'art, si és autèntica, trobarà el seu lloc a través del temps i potser després del temps.

Enterraments lleugers torna a ser la meua ciutat, com qualsevol ciutat mediterrània en tota la seva riquesa. Adriana, noia elàstica, felina, perfecta, viu en una casa sobre muralla, veu el Golem i Bela Lugosi i compra a Venècia un gravat de Piranesi. Vol manar sobre el seu destí

Olga Xirinacs.

però l'herència acaba per dominar-la.

—Sovint hom parla dels premis literaris, de l'abundor de guardons a les nostres lletres. Tu ets una dona que n'ha obtinguts molts. Quina opinió et mereixen?

Els premis són importants. Són un estímul a cada època de la vida i de l'evolució literària. Sempre variats, com varia, amb el temps, l'esperit i la matèria. Ajuden a divulgar l'obra però no paguen les hores que l'autor ha dedicat a escriure. No penso que s'hagin de suprimir. És més, s'hi apunten i tot els "divins", els "mites". Per què no, doncs, els escriptors de

carrer? A més, com diu Joan i Arinyó, no fan mal a ningú. Ara, amb urgència, s'haurien d'instituir premis que promoguessin la traducció a llengües estrangeres. És imprescindible.

—A vegades, parlant de les teves influències culturals, de les obres i autors que t'han fet vibrar, hem parlat de Marguerite Yourcenar, de Karen Blixien o d'Ingmar Bergman...

—M'he format en l'estudi de les arts, que sempre m'ha ajudat molt, sobretot pintura i música. L'obra literària ha de participar de les arts en la seva estructura i ha de tenir harmonia, cromatisme i ritme. Si no, resulta grisa i de baixa volada. M'agraden Yourcenar, Dinesen, Bergman, Handke, Bassani...

Marguerite Yourcenar és la solidesa en literatura. La investigació pacient, la recreació d'èpoques i de personatges amb la minuciositat d'una pintura medieval, que sol ser testimoni fidel de la vida del temps. Això ho trobem a *Memòries d'Adrià*, a *Opus nigrum*, *Anna Soror* i alguns assaigs. Hi ha, també, la recerca dels seus antecedents a *Arxius del Nord*, *Recordatoris*, *Què: l'eternitat?* En algun d'aquests moments pot resultar massa densa, prolíxa, concentrada en ella mateixa, però és un prodigi de detall. Hi ha l'obra de joventut, *Alexis o l'inútil combat*, que és una petita meravella.

M'interessava conèixer la vida de Yourcenar, que ella va ocultar gelosament al nord dels Estats Units, a l'illa dels Monts Deserts. Per sort, la magnífica biografia de Josyane Savigneau ens ha acostat l'autora en un volum ben interessant, complet i amè.

Isak Dinesen, pseudònim de Karen Blixen, és una magnífica narradora danesa, aristòcrata coneguda per haver estat portada al cinema la seva obra *Memòries d'Àfrica*. És imaginativa, elegant, amena, plena de recursos i d'humanitat. Té uns contes deliciosos que han donat peu a les bellíssimes pel·lícules *El festí de Babette* (no us la perdeu) i *Una història immortal*, amb Orson Welles i Jeanne Moreau.

Ingmar Bergman ha sabut explicar en cinema els drames humans profunds a través d'un diàleg continuat. És la reflexió i també la passió matitzada. Mostra l'aura glaçada de l'esperit nòrdic i la riquesa complexa del pensament. Té uns actors que han esdevingut símbols (Max von Sydow, Bibi Anderson, Liv Ullmann...). Recordo amb especial agrat *Fanny i Alexander*, les seves memòries, narrades amb efectivitat, dramatisme i tendresa, i *Crits i murmuris*, on la imatge de la pietat s'encarna en el pit d'una dona.

Giorgio Bassani, sobretot en les seves novel·les del cicle de Ferrara, és un escriptor elegant, incisiu, bon cronista del seu temps amb una intensitat dramàtica que esdevé implacable i que fa el lector còmplice per la mateixa impotència d'intervenció en allò que li és donat observar. *El jardí dels Finzi-Contini*, *Les ulleres d'Or*, *Darrera la porta*, són, potser, les més representatives.

Peter Handke m'interessa per la seva eficàcia descriptiva i la capacitat d'introspecció en universos immediats. Obres curtes, fredes, passeigs per la raó sense concessions, sense aventura fora del propi entorn. *Tarda d'un escriptor* és la seva obra més recent que he llegit i que m'ha agradat.

OLGA XIRINACS I DÍAZ. Tarragona, 11-5-1936.

Nom de ploma: Olga Xirinacs.

Estudis: Piano, comerç.

Activitat professional actual: Administrativa.

Associacions: AELC.

Altres dades biogràfiques: Presidenta d'Omnium Cultural a Tarragona.

Gèneres conreats: Poesia, novel·la, narracions, prosa no de ficció.

Idiomes als quals ha estat traduïda la seva obra: Castellà, rus, alemany.

Col·laboracions en mitjans de comunicació: Diari de Tarragona, El Correo Catalán, Foc Nou.

Premis literaris: Festes Pompeu Fabra-poesia, 1971. Flor Natural als Jocs Florals, Barcelona, 1978. Josep Pla, 1982: *Interior amb difunts*. Sant Jordi, 1984: *Al meu cap una llosa*. Crítica Serra d'Or-novel·la, 1986: *Al meu cap una llosa*. Ramon Llull, 1986: *Zona marítima*. Carles Riba, 1987: *Llavis que dansen*. Crítica Serra d'Or-literatura infantil i juvenil, 1987: *Marina*.

Honors: Medalla de la Ciutat de Tarragona, 1986. Premi Tarragoní Fidel, 1987. Creu de Sant Jordi, 1990.

Llibres publicats: *Botons de tiges grises*; Barcelona, Proa, 1977. *Clau de blau*; Tarragona, Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer, 1978. *Llençol de noces*; Barcelona, Proa, 1979. *Preparo el te sotapalmeres roges*; Barcelona, Bosgos, 1980. *Música de cambra*; Barcelona, Destino, 1982. *Interior amb difunts*; Barcelona, Destino, 1983. *Al meu cap una llosa*; Barcelona, Proa, 1985. *La mostela africana i altres contes*; Barcelona, Destino, 1985. *Marina*; Barcelona, Empúries, 1986. *Zona marítima*; Barcelona, Planeta, 1986. *Llavis que dansen*; Barcelona, Proa, 1987. *Mar defons*; Barcelona, Planeta, 1988. *Relats de mort i altres matèries*; Barcelona, Destino, 1988. *La pluja sobre els palaus*; Barcelona, Proa, 1990.

Altres dades literàries: pertany al grup de poesia l'Espiadimonis.

—Ens podries descobrir el secret de la literatura, la fórmula màgica que obri les portes a la creació?

—El primer de tots és tenir-ne ganes, cosa que vol dir escriure amb gust, sigui quin sigui el gènere. Quan s'escriu pensant i sentint la vida, la força interior s'encomana al lector, que sovint veu interpretat en lletres allò que ell experimenta o imagina.

No hi ha més secrets. Tota altra cosa depèn del mètode, i en això, cada autor és diferent. M'agrada escriure en la tranquil·litat de la meua estança davant del mar, sobretot si el temps és plujós o núvol. Sembla que llavors tot llisca més fàcilment. A l'estiu, escric bé a l'ombra dels arbres del jardí, a Mont-ral, però necessito silenci. És clar que també he escrit en llocs públics: vaixells, trens, autobusos, prenent notes de viatge i apunts diversos. Penso que s'ha de ser capaç de concentrar-se i aïllar-se, però això

val només en algunes ocasions, almenys per a mi.

El moment més feliç és el de la creació pura, amb el full en blanc davant i la perspectiva d'enfilar paraules. Sentir com les frases s'encadenen les unes a les altres, com acudeixen els temes, com van sorgint els personatges. Els personatges que et són desconeguts, però que prenen cos i ànima amb el traç del bolígraf o del llapis.

En una segona etapa, l'escrit a mà és passat a màquina, on són més detectables els canvis possibles i on el relat o poema pren el que en diria la forma sòlida. Mai no m'ha sabut greu rectificar i estripar folis. Vaig tenir un mestre sever, el poeta Joan Llacuna —devot admirador de Rosselló-Pòrcel— i m'ha anat bé seguir els seus consells: depurar el llenguatge, enriquir vocabulari, llegir autors de primera línia i tenir forta autocrítica. Quan algú m'ha demanat consell, així li he dit. □

El pi de Formentor

ANTONI SÀNCHEZ

El nostre amic Antoni Sánchez i Saragossà ens va fer arribar una mostra de la feina dels seus alumnes. Això va ser al novembre de l'any passat, i, en rebre-la, vérem que era una cosa que havíem de publicar. Sotmesa a l'implacable procés de les urgències i les immediateses, no ha estat fins avui que podem dur a aquestes pàgines la seva tramesa.

Es tracta d'una selecció de dibuixos d'entre els que han fet els escolars de la seva aula de 3r d'EGB de l'Hospitalet de Llobregat (un 90% de castellano-parlants) "com a comentari —ens diu Antoni Sánchez en la seva carta— de la poesia de Costa i Llobera en l'estudi d'autors dels PP.CC. És una tasca àmplia que comprèn el coneixement de l'indret on es realitza l'acció, el millorament del vocabulari, el propòsit de treballar la llengua i l'oportunitat de proporcionar una idea de PP.CC. com a realitat sociocultural i, a nivells superiors, política."

Moltes gràcies, amic, per la teva amabilitat.- E.M.

Mon cor estima un arbre (Dibuix d'Inyaqui Roig.)

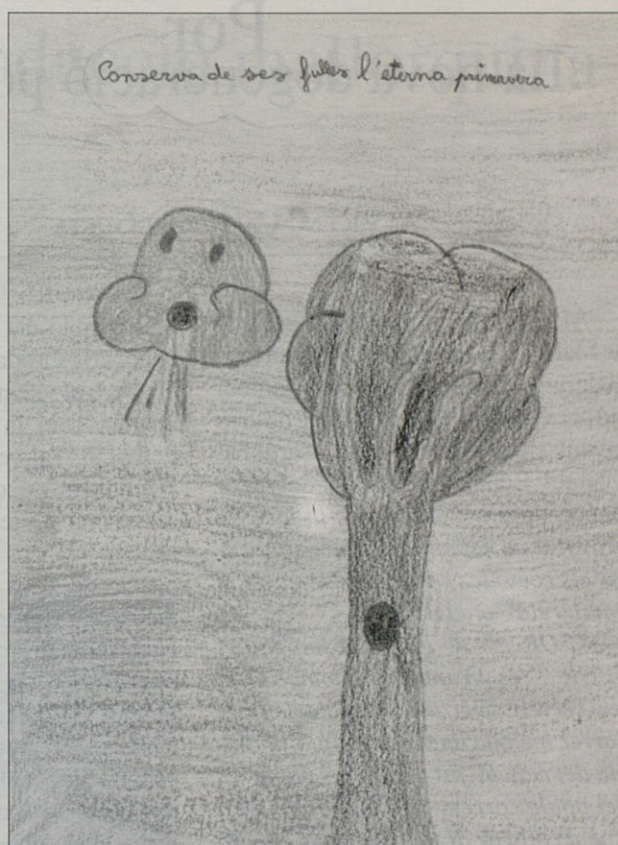
més vell que l'olivera, (Dibuix de Ma. del Mar Rodríguez.)

més poderós que el roure, (Dibuix de Clàudia Maria Roca.)

més verd que el taronger, (Dibuix d'Eva Ruiz.)

conserva de ses fulles l'eterna primavera

i lluita amb les ventades que atupen la ribera (Dibuix d'Ana Carmona.)

com un gegant guerrer. (Dibuix d'A. Jesús Sánchez.)

Por

La nova degeneració poètica

VICENÇ CALONGE I GUSTÀ

Al febrer de 1985 aparegué a Ciutat de Mallorca la llavor d'una revista que, malgrat la modèstia de la seva confecció, era el resultat apassionat de tres joveníssims poetes: Joan Cardona, Manuel López Matheos i Salvador Bonet. "POR..." neix amb la idea de provocar, d'espenyar rutines i reben-
tar els còmodos i pulcres seients de la "cultureta" oficial.

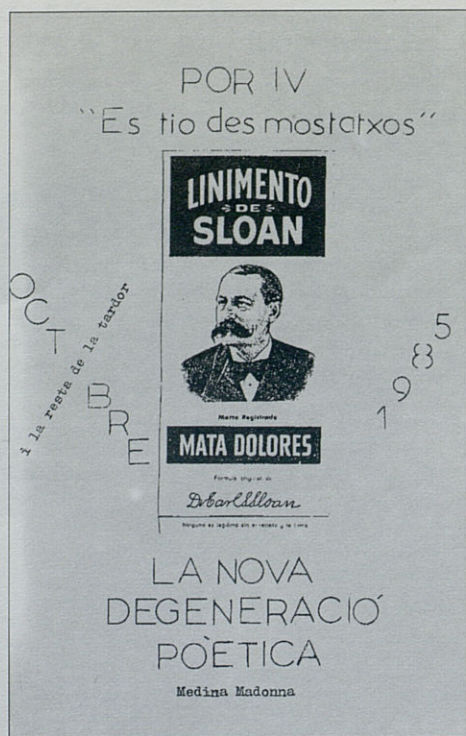
"POR..." té ganes d'impactar: "POR..." és un anunci de bomba en el teu cervell: Deixa-la explotar! És el darrer mètode anticonceptiu, l'apologia del ridícul, flit contra les paparrones del poble corrent... "POR..." és obra d'una colla de desbaratats que encara no han gosat superar les mogudes més extravagants d'aquest segle. "POR..." està ben al marge de la modernitat vigent, les llengües mortes fan pudor... Eutanàsia a les Acadèmies! Repoblació de cementiris! Visca els mals estudiants!... perquè d'ells és el regne de les roses destronades.

Tot això i molt més ens diuen a la proclama de la revista núm. 3. Ells sabien que l'aventura no podia ser massa llarga. Però l'allau de col·laboracions els empeny i arriben fins a la revista núm. 9. Salvador Bonet, la cara

més visible del grup, encara ara anuncia la sortida de la revista núm. 10. Però el setembre de 1988 se'ns apareix com la data de la seva defunció. Tal vegada serà com el "Guadiana" o com el crist que ressuscità al tercer dia. No ho sabem.

"POR..." va omplir, en el seu moment, un determinat buit de la creació literària. Donaren cabuda a nous poetes, i la nostra llengua, en la núm. 2 i de la mà, no podia ser d'altre, de Jaume Santandreu, estrenà pàgina. Era el mes d'abril de 1985. De llavors ençà es produeix una forta empenta, la disbauxa del vers en català comença a florir. Veus, la majoria jovenívols, es donen a conèixer: Miquel M. Orea, Rafel Creus, Xesca Verd, Biel Florit, Llorenç Vich, Margalida Pons, Pau Sarradell, Tomeu Mulet, etc.

L'aventura de "POR..." començà essent un joc, però el resultat fou un altre. Una nova generació d'escriptors va creuar l'oceà del full en blanc, el silenci va deixar pas a un xiulo que encara ressona.□

El teu es un perfil de misteri
com de dona tallada en bronze
una creació subtil
de veus encantades,
línies que te fan del cor un cor
per una consagració
de primaveres.
Somni de gitana
deessa pòstuma d'en Visconti
fada i mora
de les mil i una nits.

SALVADOR

BANIALBUAR, 8-IX-85

Plànols topogràfics
Fotografies aèries

Plaça del Rosselló, 4-A, 3r.
Telefon 72 33 56

07002 Palma de Mallorca

Ses Piules
Estudi
de
Perruqueria

Carrer Navarra, nº 3, 1er - 07003 Palma - Tel. 71 80 37

La diversitat de la producció mallorquina

PERE ROSSELLÓ I BOVER

Durant aquesta primera meitat del 1992 —quan es compleixen vint anys de l'aparició de *Poesia 72* de J. Albertí, B. Nadal i D. Huguet— ha aparegut un grup d'obres poètiques ben representatives de la diversitat de la producció mallorquina. Hi trobam, en primer lloc, poemaris d'autors de diverses promocions, des de la denominada generació de 1950 (*Spiritual*, de Josep M. Llompart) als autors més joves sorgits dins la segona meitat dels anys 80 (*Crònica del defici*, de Miguel Bezares), tot passant per altres representatius de totes les edats que hi ha entre aquestes dues. En segon lloc, es tracta de poetes que conceben la poesia de maneres molt diferents, és a dir, que persegueixen distintes finalitats amb l'escriptura poètica: des d'aquells que en fan un instrument per conèixer-se a si mateix a aquells altres que sobretot volen copsar un món de bellesa pura. A més, són autors amb estils molt variats: uns s'adapten i aprofiten les formes mètriques més clàssiques, mentre que altres s'adhereixen a les formes més lliures (àdhuc a la prosa poètica); cosa que no implica que tant uns com altres no desenvolupin dins cada estil recerques i innovacions. I, en quart lloc, hem de dir que també en els temes de què ens parlen (i, sobretot, el tractament que els donen) hi trobam heterogeneïtat: del sexe a la mort, de l'amor a la societat, del *jo* al *vosaltres*. L'obra d'aquests vuit poetes (Xavier Abraham, Miquel Bezares, Hilari de Cara, Miquel Cardell, Josep M. Llompart, Jaume Pomar, Jaume Vicens i Antoni Vidal Ferrando), que potser només coincideixen en els fets

circumstancials de compartir el mateix temps i el mateix país, és ben representativa de la vitalitat amb què reprèn actualment a Mallorca la poesia catalana.

Xavier Abraham

Les mosques, la por és el tercer llibre de **Xavier Abraham**, de qui abans ja havien aparegut *Iceberg* i *Sagitari*. Aquests dos, però, han passat força desapercebuts per a molts, potser perquè no han tengut gaire difusió o perquè foren publicats en un moment de poca atenció cap a la poesia. Abraham, a més, és l'organitzador de les vetllades poètiques al Cafè L'Havanna (vid. EL MIRALL, 53). *Les mosques, la por* (col. "El Turó"; 1992) planteja els principals interrogants de la vida que preocupen el poeta. Abraham, però, no vol fer-se grans preguntes, ni elucubracions complexes. Tot el contrari: el poeta es planteja les mateixes preguntes que es

podria fer qualsevol home del carrer. La seva és una actitud ben allunyada de la del poeta de la torre d'ivori. I, per aquest motiu, recorre sobretot a un llenguatge planer, quasi col·loquial, no excessivament depurat. El llenguatge es converteix en els seus poemes en un mitjà que li permet analitzar la relació del "jo" amb el món, tot començant evidentment pels lligams del poeta amb ell mateix. Conscient que es troba davant una realitat desolada, ens comunica a través de la poesia la seva por. Una por que neix del xoc del món dels somnis i de les il·lusions amb la realitat falsa, proclamada oficialment com a autèntica pels dominadors i pels poderosos. D'aquí que la poesia de Xavier Abraham sigui sobretot un crit personal d'incorformisme, perquè la realitat i el desig dissortadament no sempre coincideixen.

La poesia de Xavier Abraham es caracteritza sobretot pel seu caràcter fragmentari: cada poema és com un *flash*, un petit detall aïllat, la seqüència d'un film tret fora de context. És lògic que generalment els seus poemes siguin breus. Però és precisament a partir d'aquesta atomització, d'aquests pensaments més tost instantanis i independents, que Abraham aconsegueix comunicar-nos el seu punt de vista personal. Potser la forma és el que menys li interessa: unes vegades adopta la prosa, d'altres el vers lliure, tant se val. Potser tampoc el poeta no persegueix grans objectius escrivint. Crec que per a Xavier Abraham la poesia és com el tros de fusta al qual un naufrag s'aferra amb totes les forces per no esser engolit per les aigües. I,

evidentment, aquesta opció vital (més enllà de la literatura) em sembla molt lloable.

Miquel Bezares

Miquel Bezares va obtenir el premi Ciutat d'Olot de Poesia amb *Crònica del desfici*, llibre en què molts dels temes i dels trets dels volums anteriors són prolongats. Això no obstant, és palès el salt qualitatiu que l'autor ha fet amb aquest poemari. Si *Carnaval* (1990) encara en alguns aspectes era una mica primerenc, *Crònica del desfici* pot ser qualificat sense marge d'error de llibre madur. El poeta llucmajorer juga amb formes diverses, que van des del poema que ha suprimit la puntuació a l'ús del sonet. La imatgeria meravellosa que apareixia en els poemaris anteriors (així com al recull de narracions *Susanna i l'estranger*, 1991), i especialment la figura de la dona d'aigua, hi és també present; però es combina amb altres referents culturals (com alguns del cristianisme—Judes, Jesús, Maria—, potser per influència de Blai Bonet). També ens tornam trobar davant una poesia que essencialment ens parla de l'amor: un amor concret, corporal, eròtic, que per al poeta és alhora l'única pregunta i l'única resposta autèntiques. Eros i Thànatos, l'expulsió del paradís, l'absència de la dona, la impossibilitat de posseir-la totalment, la interrelació entre els

somni i el cos o la penetració del somni de l'amant en el de l'amada... són alguns dels temes més freqüents en aquests versos de Miquel Bezares. Ens trobam davant un poeta que tan sols ens vol parlar d'allò que "viu", del que és tangible i que pertany només al món reduït dels amants. Cap altra realitat, excepte aquesta, no existeix. Els seus escenaris són sempre espais tancats, closos, i amb connotacions urbanes (la cabina telefònica, l'ascensor, la cambra, la boca del metro...), perquè els amants no en necessiten d'altres. *Crònica del desfici* demostra que Miquel Bezares ja no és una jove promesa de la poesia catalana, sinó un poeta autèntic que cal tenir en compte.

Hilari de Cara

Hilari de Cara ja havia tret abans *L'espai del senglar* (1985) a la col·lecció "Tià de Sa Real" de Manacor. Ara, a la col·lecció "El Turó", germana d'aquella, ha sortit *Quadern d'es Llombarts*. El títol del llibre fa referència al poble on durant molts d'anys ha residit Hilari de Cara. En la meitat del camí de la vida, com diu Dante, el poeta converteix el pas del temps en el motiu principal de l'escriptura després d'observar un fet: el temps ha fet desaparèixer les fites que marcaven altres èpoques, l'ha portat a uns espais nous i ha fet aparèixer nous referents que abans no

existien. *Quadern d'es Llombarts* és amarat d'un ressò mediterrani, d'un caràcter grec que es converteix en el rerafons o l'escenari de tot el llibre. Com Heràclit, el poeta s'adona que tot passa, que res no queda, tant si és bo com si és dolent. I, perquè la comprensió és el primer pas per continuar el camí de la vida, intenta entendre el canvi. La paraula és el mitjà que té per salvar el seu passat, per preservar la identitat. Però el poeta, que és excèptic i alhora optimista, no dubta a contradir-se i diu: "res no mor mai, / ni res tampoc no hi queda". Els poemes de *Quadern d'es Llombarts* presenten formes i temes diversos. Hi trobam poemes llargs i narratius al costat d'altres breus i reflexius, sempre en vers lliure. Tots els seus temes sempre són una part important del temps viscut: del record de la infantesa en la qual "tot semblava estar al seu lloc" a l'amor que també forma part d'aquesta lluita contra l'inexplicable devenir de les coses, de la paternitat al record de la infantesa al costat dels pares o l'evocació dels anys de lluita contra Franco. Per això el llibre traspuja la personalitat de l'autor, cosa no gaire freqüent en la poesia d'avui, on domina sovint una fredor quasi marmòria.

Miquel Cardell

Miquel Cardell és un dels representants dels poetes sorgits cap a la segona meitat dels anys 70, un breu

moment en què la poesia va adquirir un protagonisme (amb esdeveniments com la llibreria Cavall Verd o el sorgiment de publicacions com "Blanc d'Ou", la col·lecció Tafal, La musa decapitada, Guaret, etc.) dins el món literari que en els anys següents perdé. L'any 78 Cardell va publicar el primer poemari, *Elegia de grumers*, al qual han seguit *Magazine* i *Instamàtic*. *Tebeo*, l'obra que fa poc ha publicat, com indica el títol, conté una poesia molt lúdica, impregnada quasi sempre d'un viu sentit de l'humor. Aquest humor amara no tan sols el contingut dels poemes, sinó també la forma que adopten. El poeta ens presenta unes composicions amb formes mètriques clàssiques (sonets; versos decasíl·labs, alexandrins, etc.), que són sotmeses a recursos que impliquen una certa humorització, com és per exemple la recerca de rimes poc freqüents que causen sorpresa en el lector. I, en un altre nivell, aquest sentit de l'humor també es pot observar en la visió satírica del món actual que es troba arreu dels seus versos.

En general, els poemes de *Tebeo* reflecteixen el xoc brutal de dos móns: el de la cultura tradicional, folklòrica, de la societat pre-turística, per un costat, i el de la cultura tecnològica, industrial, urbana i (post)moderna. Cardell juga amb aquesta difícil simbiosi que caracteritza el nostre món d'avui i fa conuiu en els seus versos les referències clàssiques (Mars, Saturn, Ausiàs March, etc.) amb els mites moderns del còmic o del cinema. O, també, l'amor com a passió real és posat al mateix costat de l'erotisme de cel·lofana que es ven a la societat de consum. El poeta ens retrata uns paisatges en els quals conviuen els camps de balt amb els hotels, les platges degradades i els terrats urbans, o enmig d'un paisatge mariner, com si es tractàs d'una nota hiperrealista, ens situa un petrolier o un portavions. Per a Cardell la poesia és un simple joc, un "divertimento" en aparença intranscendent. Un joc que equival a la vida, d'on s'ha tret tota nota tràgica, per la qual cosa la mort no és més transcendent que el "the end" d'un film.

En l'evolució de la poesia de **Josep M. Llompart** de 1980 a ençà podem veure com s'alternen uns llibres escrits en un to diguem-ne "major" amb uns altres que pretenen esser més "lleugers". És a dir, es tracta d'obres paral·leles i complementàries, escrites en tons diferents, la qual cosa no significa que uns siguin "superiors" als altres. Simplement són les dues cares d'una mateixa moneda, l'anvers i el revers d'una sola realitat. És el cas de *Mandràgola* (1980) i de *La capella dels dolors* (1981) i, ara, el de *Jerusalem* (1990) i d'*Spiritual* és exactament la inversa: dues parts formades per 27 poemes cada una, les composicions de les quals poden ser considerades cançons, i, aquestes dues parts són interrompudes per 7 proses que porten el títol general de "Camba de bany". Altra vegada ens trobam amb un llibre construït "matemàticament", ja que el nombre de poemes de cada secció sembla haver pres com a base el 9.

Josep M. Llompart reelabora en *Spiritual* els seus temes de sempre: la mort, la infantesa perduda, el pas del temps, l'angoixa de qui sap que ha de partir, l'enyor dels éssers estimats que ja han marxat, la solitud, l'amor... Com ja trobàvem en *Poemes de Mondragó* (1961), hi ha en l'últim llibre una exploració de tots els recursos signitafius dels mots, especialment de la connotació. Llom-

part treu a la llum tota la capacitat significativa de les paraules, tant de les més cultes com de les més col·loquials, d'una manera semblant a com els grans compositors saben convertir en música els més petits matisos dels sons. Aquesta operació és el resultat d'un procés de depuració i de simplificació, d'eliminació de tot el que no sigui essencial. L'exemple més clar és un dels poemes més breus del llibre, el titulat "Caront", on el tema clàssic és resolt a partir d'uns termes absolutament col·loquials: "Pujaràs / a la barca; / pensa a agafar una mica / de xavalla."

Per altra part, Llompart fa convergir en els poemes d'*Spiritual* els ritmes musicals a què fan referència els títols de les seves cançons (com la que dona títol al volum) amb les diverses tonalitats i intensitats del sentit del seu missatge. Aquesta aparença de cançoner ens pot fer creure que es tracta d'un llibre senzill. Tot el contrari: la relació entre els temes, la forma de les cançons i el referent musical és força complexa, de la mateixa manera com també seria molt complex voler explicar aquí totes les referències literàries que el llibre conté. El poeta excel·leix en el difícil art de la suggestió i de la depuració, uns processos constants en la poesia de Josep M. Llompart que ara ens han donat un llibre esplèndid.

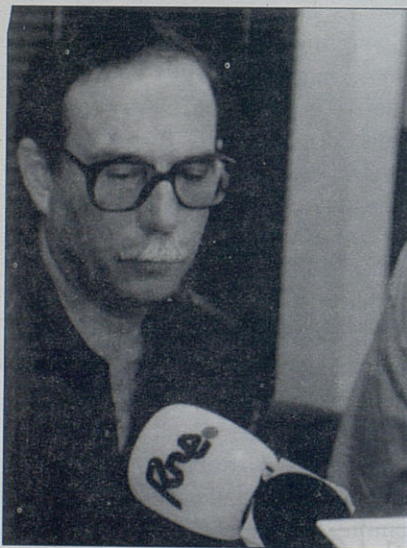
Jaume Pomar ha publicat una antologia de la seva poesia amb el títol de *Retorn a casa*, que fa referència a un tema recurrent dins l'obra del poeta i que alhora té el sentit de refer el camí ja recorregut. Hi trobam tant poemes de l'època d'adscripció al realisme històric —alguns dels quals varen tenir en el seu moment problemes amb la censura— com dels llibres darrers, que permeten seguir l'evolució cap a una poesia més treballada formalment, que sobretot se centra en la realitat íntima i concep la poesia sobretot com un treball amb el llenguatge. Moltes de les composicions recollides a *Retorn a casa* han estat objecte de revisió i de reelaboració per part del poeta.

Jaume Vicens

El primer llibre de **Jaume Vicens**, *Dècada primera*, ha aparegut realment més tard que el segon, *Poemes Negres* (1991). Josep M. Llompart explica al pròleg que Vicens fa una poesia que no aspira a la bellesa ni a l'amabilitat. L'actitud del poeta no pot ésser més "realista", en el sentit que rebutja el somni alienant, la mentida, l'esperança falsa, el somriure alienant. Es tracta d'una poesia incòmoda perquè l'autor no està disposat a fer cap transició que traeixi mínimament la veritat. Per això el seu llenguatge és directe, planer, la qual cosa no implica tampoc la facilitat. Vicens rebutja tot

el que és accessori, la retòrica, l'escriptura entesa com un joc desconnectat de la realitat de la vida. La seva poesia cerca sobretot la comunicació, el diàleg amb l'altre, i no té cap sentit si la separam de l'experiència viscuda. Per aquest motiu molts dels seus poemes tenen caràcter narratiu. Una citació de Paul Valéry que obre *Poemes Negres* diu que "la poesia és una supervivència", concepció que hem de creure que Vicens fa seva. *Dècada primera* es caracteritza per una concepció de l'existència més tost negativa, potser pessimista (significativament, un dels mots que més apareix en els seus poemes és "fred"), encara que l'humor negre i l'exabrupte que caracteritzen el segon poemari no hi són tan presents. A diferència de tants d'altres poetes que rere la perfecció formal amaguen la buidor i el no-res, Jaume Vicens és un poeta que té moltes coses a dir i val la pena que no les calli.

Antoni Vidal Ferrando

Finalment, *Calvari*, d'**Antoni Vidal Ferrando**, ens confirma molts dels trets que singularitzaven els volums precedents: la riquesa lèxica, la perfecció mètrica, el cromatisme, la solidesa estructural dels llibres, etc. En tots els sentits, Vidal ens confirma que ha assolit plenament l'ofici de posar lletra a la bellesa. Alguns dels poemes de *Calvari* havien estat

guardonats als Jocs Florals de Barcelona l'any 1989 i havien estat objecte d'una petita edició de poca circulació. Els que vàrem tenir l'oportunitat de llegir-los ens adonam ara de la capacitat de l'autor com a "arquitecte" o "compositor" del llibre. A primera vista Vidal pot semblar a molts un poeta que es preocupa sobretot dels mots, que persegueix principalment explotar la capacitat suggestiva de la paraula, la qual cosa pot fer oblidar la cura que té de tot el conjunt. Vidal construeix el poemari com si es tractàs d'un edifici o d'una simfonia, on cada element compleix una funció en el tot. Amb l'alternança de poemes llargs i breus i de fragments en prosa aconsegueix que el conjunt tenguí un ritme i esdevengui en realitat un sol poema. Per tant, *Calvari* gaudeix d'una composició perfecta, formada per dues parts ("Getsemani" i "Gòlgota") absolutament simètriques. No es tracta d'un artífici formal, sinó tot el contrari: a partir del tema de la passió i de la mort de Jesucrist, el poeta fa una profunda meditació sobre l'existència. En la primera part trobam el tema de l'espera de l'home davant la mort i la recerca d'una esperança salvadora. En la segona, el poeta s'interroga sobre la incertesa del més enllà i ens comunica el desfici i la impotència pel seu destí tràgic. Sens dubte, *Calvari* és un intent recíbit amb què Antoni Vidal Ferrando converteix en bellesa les seves preocupacions vitals.

NOTA BIBLIOGRÀFICA

- Xavier Abraham, *Les mosques, la por*. Col·lecció "El Turó", 27. (Manacor, 1991).
 Miquel Bezares, *Crònica del desfici*. (Barcelona, Columna, 1992).
 Hilari de Cara, *Quaderns d'es Llombarts*. Col·lecció "El Turó", 26. (Manacor, 1992).
 Miquel Cardell, *Tebeo*. Col·lecció "Balenguera", 54. (Mallorca, Editorial Moll, 1992).
 Josep M. Llompart, *Spiritual*. (Barcelona, Columna, 1992).
 Jaume Pomar, *Retorn a casa*. (Antologia). Col·lecció "Tà de Sa Real", 38. (Manacor, 1992).
 Jaume Vicens, *Dècada primera*. Col·lecció "Balenguera", 52. (Mallorca, Editorial Moll, 1991).
 Antoni Vidal, *Calvari*. (Alzira, Bromera, 1992).

1. Aquest article és el resultat de la redacció de les notes escrites per a la presentació de la lectura de poemes que va tenir lloc a la X Fira del Llibre dia 5 de juny de 1992.

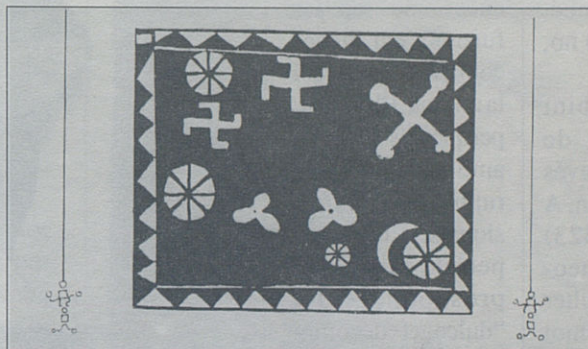
Càtars i trobadors

FELIP MUNAR I MUNAR

Càtars i trobadors varen conviure durant dos segles en les mateixes regions occitanes, especialment dins els comtats de Tolosa i de Foix, i dins el vescomtat de Carcassona. Participaren de la mateixa civilització, "patiren" la mateixa societat (sovint dins el mateix sistema de vassallatge): moltes vegades llurs interessos es confonien; gaudien dels mateixos protectors. En els castells, Perfets i poetes tenien els mateixos auditoris; llurs concepcions o ideologies respectives —encara que molt oposades en el fons—, presenten semblances innegables o fins i tot sobre alguns punts en particular afinitats remarcables (respecte al matrimoni, per exemple).

Per altra banda molts de trobadors atacaren Roma, l'Església, els Ordes religiosos, etc. en els seus poemes satírics; altres —o els mateixos, a vegades— defensaren per les armes la causa càtara o dels amics del catarisme.

Caldria, emperò, examinar si la doctrina amorosa dels trobadors, interpretada en el seu conjunt, no oferia reminiscències poètiques i simbòliques de les aspiracions sentimentals del *Neo-Maniqueisme*.¹ Tenien l'amor conjugal com a utilitari i situaven el veritable amor fora del matrimoni. Creien que tota unió fonamentada sobre l'interès i la submissió forçada de la dona al marit era incompatible amb el sentiment cordial, el qual, en conseqüència, no podia desenvolupar-se més que en l'adulteri

Gravats extrets del llibre *Albigeois et Cathares*. Aquest exemplar és reservat només per als membres del club "Vallée du Dadon"; té el núm. 27.

(moral en principi, però més o manco carnal).

En la mesura que els càtars acceptaven el matrimoni —se sap que no el prohibien entre els simples "creients"—, podem esbrinar que en tenien una concepció semblant a la figura eròtica trobadoresca, és a dir, favorable a la igualtat entre els sexes. Els Perfets deien que l'obra de la carn —consumada dins el matrimoni o fora d'ell— era de naturalesa satànica, encara que en alguns casos podia inserir-se dins el plànol diví (assegurant per exemple les reencarnacions necessàries per la purificació de les ànimes). Càtars i

trobadors coincideixen, doncs, més per casualitat que no per dogmatisme.

L'admiració per la bellesa femenina i l'exaltació de la **Fina amor** suscitarren, sobretot entre els trobadors de la generació de 1150, un tipus de dona tan idealitzada que alguns crítics moderns hi han vist una representació de la Verge². En els trobadors la dona no simbolitza mai la Verge. Els italians del **Doce stil nuovo** adoptaren certes concepcions de l'art trobadoresc, però la dona adorada fa la impressió que simbolitza un ésser sobrenatural, o l'essència femenina sacralitzada per la mort. Aquestes dones que morien tan joves són adorades com si fossin àngels i projectades **post mortem** en el cel de les idees; en tant que ànimes, sí són sobrenaturals. En la lírica

provençal no hi trobam res de semblant.

L'erotisme de la literatura d'oc, vist des del punt de vista actual, no pot ser suspecte d'heretgia. Els versos 60-67 de "La Cançó de la Creuada" donen la resposta, gairebé cruel, feta, al Concili de Letran, pel Comte de Foix al Bisbe de Tolosa, Folquet, que havia estat trobador. El comte li retreu el seu passat de joglar, "les cançons d'engany, les poesies tan insinuants", etc., quan les cançons d'amor oferien al segle XIII una significació herètica.

De totes maneres, l'Església ha tingut una actitud de malfiança i de

reclenvers els poemes dels trobadors; tot perquè celebraven la passió del cos i l'adulteri. Àdhuc entre els poetes hi ha hagut el costum d'arrepentir-se d'aquell passat foll. La llegenda de Ramon Llull en què durant la seva joventesa hauria compost cançons d'aquestes en honor a dames fou considerat com un pecat greu, com un disbarat de joventut que calia esborrar —i a fe que ho va fer—. El bisbe Folquet es devia arrepentir, també, d'haver cantat aquest amor, però no, segurament, d'haver estat càtar.

L'Església acabarà prohibint l'amor provençal contaminat de "naturalisme": el condemnarà a través de *De Amore* d'André le Chapelein. A Tolosa, les *Leys d'Amors* (1323) defensaran expressament els neotrobadors que canten l'amor adúlter (és la primera vegada que el mot **azulteri** surt en la literatura d'oc). Però l'amor no fou mai acusat d'haver pactat amb el catarisme sinó, d'una manera més indirecta, de depravar els costums. Cal constatar, doncs, que en tant que poetes de l'amor cortès, els trobadors no tenen absolutament res de comú amb el catarisme.□

NOTES

1. *Seguidors de la secta fundada per Manes en el segle III, segons la qual hi havia dos principis del món, l'un bo i l'altre dolent (DCVB).*

2. *L'aparició de la Fin' Amor no es pot explicar simplement per una imitació o transposició dels ritus de vassallatge. El fet que fos calcat exteriorment sobre aquests ritus no significa de cap manera que en sorgís. Aquest amor desborda el marc dels compromisos feudals. L'amor cortès no tendria cap sentit si la unió dels cors no eliminàs tota casta de "diferència de classe" entre l'estimat i l'estimada. (Vegeu *Trovadores y troveros* de René Nelli, Olañeta Editor, Palma 1987). Llibre relacionat en la comunicació d'aquest mateix autor *Cathares en languedoc*, titulada *Le catharisme vu a traves les troubadors, Cahiers de Fanjeaux 3*, editat l'any 1989 a Tolosa.*

Funerals

MATEU GRIMALT I SUREDA

La societat civil encara no sap fer funerals tan dignes com els del clergat i la milícia. El clergat, perquè els practica amb la quotidiana rutina dels professionals. Els altres, perquè són fidel prosopopeia del "dulce et decorum est pro patria mori", honoren llurs morts amb un toc de silenci que fa calfred.

Qui vulgui enterrar els morts al marge d'aquests estaments —i els militars també tenen capellans per a aquestes honres— s'exposa a una cerimònia ridícula i mossona si, fugint de l'estricta intimitat del dolor i del silenci, es proposa teatralitzar la pena posant-hi paraules i músiques.

La nostra gent no sap cantar, de cada dia en sap menys. Com a col·lectiu l'única expressió d'emoció que empra són les mamballetes, tant si passa un mort com si passa un torero.

L'art de la paraula (oratòria política, sacra, escolar...) que més ha sentit la gent ha estat la del ministre de religió. Per això cal perdonar els polítics, ni que siguin presidents, que parlen en públic com si fossin rectors, amb tot el ressò d'homilia de diumenge.

Entre nosaltres, i al contrari del que veim a les pel·lícules del far west (quan els cow-boys, bíblia en una mà i pistola en l'altra, saben mastegar unes dites per honorar aquell que torna a la terra), en el noranta per cent de casos de funerals catòlics es diuen poques paraules referides al finat —aquest germà nostre difunt— si el mort no té altres mèrits ni medalles que les d'haver anat puntual a

la feina, sabut manejar una eina i visitar la sogra per Nadal. Grosso modo, se l'anomena pel nom uns quants cops i a vegades amb una taringa d'altres noms propis. No en parlen els ministres de la persona del mort, no en fan l'oració fúnebre des de dalt la trona... i

així un es queda a l'endarrer de sentir-ne repetir la breu biografia, de remorar-ne unes quantes dites.

Tot això converteix els funerals catòlics —ja hem dit que els funerals civils quasi no existeixen— en una ocasió daurada per fer ressonar els principis cristians. La persona es torna ocasió per pregonar les veritats dogmàtiques, aprofitant que la terra del públic encara provisionalment viu està més tova i trita perquè ha vist afaitar les barbes del germà que ha partit.

Aquesta professió de principis, aquest aire místic de "terror divinus" amb què el pastor procura que els fidels oients endrecin llur camí amb les noves idees d'adoctrinament que el funeral propicia, és una cosa que deshumanitza sovint el sentiment humà. Amb senzilla tristesa vital hom agrairia que es repetissin almenys dues dites o dos fets d'aquell germà la boca del qual ha quedat plena de silenci.

I és que, al cap i a la fi, la gent fa els funerals encara a l'església perquè la societat civil no en sap fer, perquè l'església té un local ample i místic i perquè els apenats no es volen quedar a la intempèrie davant una renglera de nínxols de formigó sense saber què dir ni què fer.□

Llengua, llengües i educació

JOAN MELIÀ I GARÍ

A força de parlar gent diversa de normalització lingüística, s'ha aconseguit que el significat d'aquesta expressió, segons qui l'usa, vulgui dir coses ben diferents. Per aquest motiu, de cada vegada es fa més necessari que, quan qualcú en parla, expliciti que entén per *normalitzar*.

Com a punt de referència del valor que hauria de tenir aquest terme pot servir de guia l'estat en què es troba (consideració oficial, usos que se'n fan, grau d'interferència d'altres llengües, etc.) la llengua pròpia en una país en què no hi ha hagut, com a mínim darrerament, impositcions lingüístiques externes. La situació que mostren les llengües en aquestes condicions és, aproximadament, la que s'hauria d'entendre com a *normal*.

Per tant, si es parla de *normalització* sense fer esment de què suposa (legislació, usos...) o fent creure que és possible arribar-hi sense canviar la distribució de funcions i la vitalitat social que tenen actualment les llengües que ens afecten, es falseja la realitat i es falseja el desenllaç futur. Igualment és falsejar la realitat dir que normalitzar la llengua pròpia implica escapar a la població l'accés al domini d'altres llengües.

Darrerament sembla que tothom, o gairebé tothom, està d'acord (verbalment, com a mínim) en la normalització lingüística de la nostra societat. Però per avançar en aquest camí ja no és suficient parlar-ne amb al·lusions generalitzadores. Cal marcar quins són els objectius lingüístics perseguits (l'objectiu general i els objectius sectorials). No és possible mantenir la discussió sobre les intencions, que els altres intueixen, de qui manifesta amb

El nivell de coneixement de les llengües hauria de permetre accedir a comunicacions elementals i, amb estudis superiors, a un aprofundiment major. (Làmina X del manuscrit de Karlsruhe inspirat en l'autobiografia de Ramon Llull "Vida coetània". D'esquerra a dreta: l'arribada a Bugia, el tumult que provocà la seva predicació, la discussió amb els savis musulmans, i l'empresonament.)

paraules voluntat de *normalitzar*. Cal discutir models i vies, com més concrets millor.

En aquest sentit, l'escola és un dels principals àmbits (però no l'únic) en què es fa necessària la planificació per poder assolir el grau de normalitat que pretenem, sigui quin sigui. La incidència determinant de l'educació en els coneixements lingüístics i en les actituds és evidenciat en, a part de en la majoria d'estudis que tracten problemes de llengua i societat, la

política educativa de tots els estats (tant dels que volen preservar llengües com dels que les intenten fer desaparèixer).

En una societat en què la llengua pròpia no és llengua de comunicació internacional i que, per les circumstàncies que siguin, durant un llarg període ha patit la pressió d'una altra llengua, sembla que seria raonable que el model lingüístic de l'escola obeís a l'objectiu de fer que la llengua pròpia sigui de nou la llengua normal

de comunicació i de cohesió social en el seu territori (per tant, coneguda i dominada per tothom) i de possibilitar que els infants accedissin al domini suficient d'altres llengües per a la comunicació internacional, els estudis altament especialitzats o l'exercici d'algunes professions determinades pel domini de llengües diferents.

Una escola de característiques semblants podria obeir a un model de presència de llengües com el següent:

1) *Ensenyament de la llengua pròpia (A)*. Usada, des del començament i durant tot el període d'escolarització, com a llengua vehicular de totes les matèries i d'aprenentatge dels aspectes generals de gramàtica i lingüística.

2) *Ensenyament d'una segona llengua (B)*. Seria la llengua de comunicació internacional més evident. S'iniciaria en una etapa avançada de l'educació primària i s'ensenyaria com a assignatura al llarg de tot el període escolar obligatori.

3) *Ensenyament d'una tercera llengua*. L'alumne hauria de poder escollir entre una oferta variada (llengües C, D, E...), segons els seus interessos i les possibilitats de l'escola. L'estudi d'aquesta llengua com a assignatura s'iniciaria a l'ensenyament secundari.

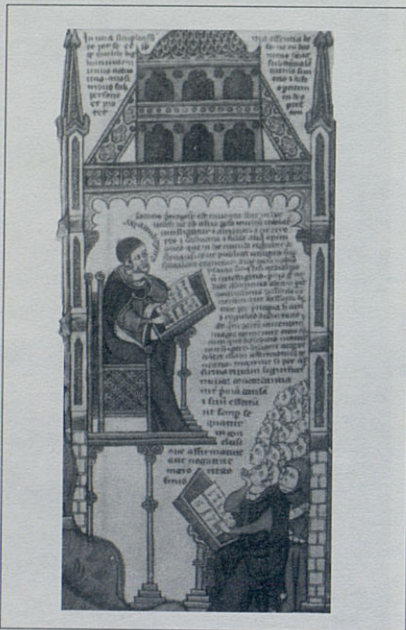
És fàcil traslladar aquest esquema a la nostra realitat. La llengua A és la llengua catalana, és la pròpia, la que ens ha de donar cohesió social; per tant, cal que des dels inicis de l'escolarització sigui comuna per a tots els infants.

La llengua B, en aquests moments, és l'anglès; en acabar l'escolarització és necessari que els alumnes en tinguin un coneixement suficient per poder accedir a una comunicació fluïda, per escrit i oralment.

Les llengües C, D, E..., podrien ser, segons les possibilitats del sistema educatiu, llengües com el francès, l'alemany, l'italià, etc., que servirien per compeltar els coneixements lingüístics de sortida de l'ensenyament obligatori i s'escollirien a partir dels

interessos i futures expectatives laborals dels alumnes. El nivell de coneixements hauria de ser el suficient per poder accedir a comunicacions elementals i a un aprofundiment major, si és el cas, en els estudis superiors.

En aquesta relació de llengües hem prescindit, a consciència, de la llengua castellana, malgrat que, en parlar de

planificació lingüística a l'escola, sempre hi és present (al costat del català i l'anglès). La seva presència no depèn del seu valor per a la comunicació internacional i per a l'intercanvi científic (l'anglès compleix molt millor aquesta funció), ni, encara que sovint ens en parlen, pel nombre absolut de parlants (els xinesos són molts més), sinó perquè és la llengua que han volgut que substituís el català i perquè encara queden seqüeles de la política orientada a aquest fi (ocupa, per inèrcia alimentada, llocs de privilegi en molts d'àmbits socials i és llengua encara, a causa de les pressions polítiques, de la major part de la població procedent de la immigració). Aquest darrer factor és el que explica la seva estranya presència, des de la distància, en el nostre sistema educatiu.

Per aquestes circumstàncies, el castellà té un lloc dins el nostre sistema educatiu. El lloc que podria ocupar en aquesta proposta és a l'apartat 2, compartint opcionalitat amb l'anglès. Els alumnes escollirien entre les dues llengües, condicionats per la importància que cadascú donàs a l'aprenentatge d'una o altra llengua per al seu futur o per les circumstàncies lingüístiques familiars.

Perquè aquestes dues llengües no s'exclouessin en el currículum de l'alumne, la no seleccionada en aquest apartat, passaria a formar part de l'oferta de tria a l'apartat 3 del model plantejat, com qualsevol de les altres.

Aquesta proposta pot ajudar a fer avançar la normalització lingüística, entesa tal com dèiem al començament. Els models que parteixen d'un *status* escolar de total igualtat entre les llengües catalana i castellana, o entre la catalana i l'anglesa, són models que, en el millor dels casos, poden significar només un alentiment en el procés de desaparició de la llengua catalana, la que està en una situació més vulnerable; així s'explica que un ministre tenguí més protecció que un, posem per cas, oficinista i no perquè, volem pensar, la vida d'un sigui més important que la de l'altre. En el cas de les llengües també cal actuar d'aquesta manera.

Si l'aplicació de la proposta, o d'una de semblant, només és possible des de la independència o des de la dependència política, no depèn del model sinó dels poders reals en una i altra circumstància. De fet el model és aplicable, no sols als territoris de l'Estat que tenen una llengua diferent a la castellana, sinó als territoris castellanoparlants; només caldria introduir una de les altres llengües de l'Estat ocupant el lloc que en el nostre ocupa el castellà.

És clar que no és un model que es pugui aplicar demà mateix a tots els centres. Però és necessari que l'objectiu de les actuacions que es facin a partir d'ara en el terreny de la planificació escolar sigui aquest. Repetim: no és un model per demà, però cal que sigui per passat-demà. □

III Trobada de Teatre en català a l'Ensenyament Mitjà

GABRIEL PERELLÓ I ANTÓN

La Porciúncula ha estat, durant els dies 14, 15 i 16 de maig, com ja ho va ser l'any passat, l'escenari on es va dur a terme l'*Encontre de Teatre en Català a l'Ensenyament Mitjà*, que arriba enguany a la seva tercera edició i en el qual participaren grups de diferents indrets de Mallorca.

En aquest tercer Encontre, que va ésser subvencionat per la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear, per l'Ajuntament de Palma i pel Consell Insular de Mallorca, es van presentar vuit muntatges teatrals. Això suposa un augment de dues obres respecte l'any anterior, però, si aquesta és una bona dada, s'ha de contrastar amb una altra: els centres participants foren exactament els mateixos que l'any passat: l'institut Berenguer d'Anoia, d'Inca; l'I.B. Medina Mayurqa (abans, número 7), de Palma; l'institut Guillem Colom, de Sóller; l'I.B. Guillem Sagrera, de Palma, i els amfitrions de la Porciúncula. Això vol dir que s'ha produït un desdoblament a dins els instituts. Així, per exemple, veim que el Berenguer d'Anoia va dur tres obres diferents i que el Guillem Sagrera en va

representar dues.

Qui va trencar el gel va ser el grup Alba, del Madina Mayurqa, que va presentar un assaig general del que

irregular i sovint bastant tòpica, diferents aspectes d'un tema prou conegut: la mort. No obstant això, i malgrat tots els defectes que pugui tenir una obra d'aquest tipus, s'ha de dir al seu favor que va entretenir el públic i que, sobretot, el va tenir pendent de l'acció. Fos pel que fos, es pot ben dir que va ser l'única funció en la qual ningú no va becar.

Dario Fo i la seva obra *El Papa i la bruixa* són dues coses que difícilment oblidan els assistents a la segona representació del dia. El grup Xicarandana, de l'I.B. Guillem Sagrera, conegut per la seva alta qualitat, va posar en escena l'esmentada peça.

El primer comentari que ve al cap en recordar aquesta representació és un simple adjectiu: LLARGA. Però amb majúscules. Pràcticament inacabable. Durant tres hores i vint minuts es narren les vicissituds d'un Papa afectat per una estranya malaltia que només sap tractar una dona amb qualitats suposadament màgiques.

Amb ironia i sarcasme, aquesta fàbula de Vaticà-ficció resulta finalment indigesta i, malauradament, malgrat l'excel·lent treball de direcció (de Joan Lacomba

havia de ser la seva obra *Pluja Negra*. Es tracta d'una sèrie de textos, de creació pròpia, dirigits per Antoni Homar, que plasmen de forma molt

i Joan Carles Alzamora) i d'interpretació (en general), al darrer dels actes és molt difícil mantenir l'atenció per mor de l'excessiva durada. Qualcú va suggerir el lliurament honorífic d'un rellotge d'or al director del grup, Joan Lacomba.

Divendres dia 15 va obrir el teló l'institut Berenguer d'Anoia amb el primer dels seus grups: Bambalina, dirigit per Jaume Marcé. L'obra que representaren fou *L'autèntic amic*, de Carlo Gol-

doni. Es pot dir que va ser correcta, que va estar prou bé, ja que el nivell global de la mostra no va ser realment enlluernador. Això sí, el to de l'obra resultava, de vegades, una mica fred, cosa que no afavoria en absolut el desenvolupament de la trama.

L'argument tracta bàsicament de l'amistat de dos homes. Un d'ells està enamorat d'una dama, però renunciarà a la possible felicitat del matrimoni per ajudar el seu amic.

Allò del color del blat. Grup Els insumisos (Inca).

L'institut Guillem Colom havia de representar, en principi, tres entremesos de Llorenç Moyà, però, a darrera hora, només en va fer un, *El moliner banyut*. Els resultats no foren gaire bons.

La història, d'ambient rural, proposa una sèrie de situacions i personatges arquetípics i previsibles al servei de l'enginy d'uns diàlegs en vers amb molta de segona intenció. Desgraciadament, la recitació sem-

blava forçada i el lleig decorat feia recordar les típiques funcions de teatre infantil a les quals el realisme queda reduït a cartró pintat de colorins.

El segon grup d'Inca, Els insumisos, que l'any passat debutà amb prometedors resultats, ha apostat enguany per una adaptació del famós conte *El petit príncep*. La sensació final que deixa aquest muntatge és un cert regust de decepció.

Efectivament, la posada en escena és correcta, els tres únics actors ho fan bé, els jocs de llums són molt bons, però hi ha alguna cosa que no acaba de rutllar. El desenvolupament de l'obra es fa, cap al final, repetitiu i ensucrat, i abusa d'una sensibleria que no qualla.

Malgrat això, la primera meitat de la representació és mereixedora d'atenció, encara que tampoc no aporta

Les carte d'Hercules Poirot, de Jaume Fuster. Obra representada pel grup Caràtula, de l'I.B. Berenguer d'Anoia

El Papa i la bruixa, de Dario Fo. Obra representada pel grup Xicarandana, de l'I.B. Guillem Sagrera (Palma).

capelement original al conte de Saint-Exupéry.

Finalment, com a cloenda del dia, el tercer i darrer grup del Berenguer d'Anoia, Caràtula, presentà l'obra de Jaume Fuster *Les cartes d'Hèrcules Poirot*. El muntatge final destil·lava una excel·lent feina i s'hi intuïen hores d'assaig ben emprades, acabaments treballats i interpretacions molt bones (encara que, en alguns casos, amb tendència a l'histrionisme). L'escenografia, però, quedava sovint descompensada, amb el fet agreujant que la distribució dels actors damunt l'escenari era atropellada.

Com possiblement es deu haver intuït pel títol, aquest és un text policíac, amb assassinats i deduccions finals que precisa tots els personatges (excepte els morts) en escena per descobrir la identitat del criminal. Però és aquí on té l'obra el seu principal taló d'Aquil·les. El text manca de poder de seducció i deixa veure clarament qui és l'assassí/assassina només començar la intriga.

En definitiva, formalment, la representació va ser bona, i s'ha de felicitar el seu director, una altra vegada Jaume Marcé. Ara bé, en qüestió de fons, l'obra va quedar totalment

coixa.

El matí del darrer dia vàrem tenir l'oportunitat de veure, possiblement, el millor i el més dolent de l'Encontre.

Al matí, el grup de teatre de la Porciúncula va pujar a l'escenari amb *Miles Gloriosus*, de Plaute. Realment no val la pena fer un mínim comentari de la pobra impressió que va causar. Ni la recreació dels decorats era creïble (feia pudor de cartró-pedra) ni molt manco la interpretació (?) dels actors (?). No obstant això, ells s'ho varen passar d'allò més bé damunt l'escenari. Llàstima que fos només damunt l'escenari, perquè els espectadors que van aguantar tota l'obra es van avorrir fins al patiment.

L'altra cara de la moneda, el saber fer i la feina seriosa, es va veure una mica més tard, a l'horabaixa, quan Joan Lacomba, després de demanar per part del públic una mica més de respecte cap als que actuaven damunt l'escenari, atès el comportament incívic d'alguns individus durant tot l'Encontre, va presentar l'obra que s'esperava fos el plat fort del certamen: *Elsa Schneider*, del jove autor Sergi Belbel. Només tres actrius, tres monòlegs i un senzillíssim decorat van demostrar que el teatre es fa amb

el cap, no només amb fastuosos decorats de cartró i xinxetes. Després de tota una lliçó artística, també extremadament llarga, es va tornar a proposar el lliurament d'un rellotge (aquesta vegada, però, un de digital) al director del grup Xicarandana.

Les conclusions d'aquest tercer Encontre deixaren clara una cosa: que aquests dies són un marc de proves per a tots els grups, on els treballs es presenten encara no enllestits i on se cerca donar i prendre idees per arrodonir-les. També es va destacar el fet que la major part d'obres ha-

guessin estat enguany comèdies, potser pel caràcter "festiu" de la trobada o potser perquè es tracta d'un gènere més agraït de cara al públic.

Finalment, i per acabar, es va arribar a la conclusió que el IV Encontre (l'any vinent, si tot va bé) es canviarà la fórmula que fins ara era habitual, s'intentarà trencar la imatge una mica de "ghetto" restrictiu i tancat que té l'Encontre i es farà, amb més antelació una convocatòria pública per a tots els grups que hi vulguin participar (amb una preselecció posterior, evidentment). A més a més es procurarà obrir el ventall d'opcions amb tallers pràctics, mini-cursets o iniciatives similars que sempre són enriquidores. □

P.D.- Els menjars de l'alberg van ser molt bons i s'apropen, cada any més, a l'experiència mística.

Gabriel Perelló i Antón, és estudiant de Periodisme.

Els mapes del CIEMEN

El Centre Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i les Nacions (CIEMEN) acaba d'editar, en format pòster, dos nous mapes que ens complau reproduir en aquestes pàgines, amb les limitacions d'espai i manca de color obligades a la nostra revista.

La finalitat pedagògica amb què estan fets mostra realitats normalment no assenyalades, per exemple, en els mapes escolars, on els estats "amaguen" molts pobles i nacions i no permeten veure una Europa o una Mediterrània humanes que, ben pocs anys enrere, encara molts creien utòpiques, però que la història -l'emergència de pobles i nacions d'aquests últims nays- ha anat provant el contrari.

De notable bellesa estètica, els mapes de CIEMEN *Aproximació a l'Europa de les nacions* i *Aproximació als pobles de la Mediterrània*, proporcionen gran nombre d'informacions complementàries respecte de cada nació: habitants, família cultural, llengua, bandera. Constitueixen una veritable novetat que han de suscitar interès i curiositat. Es poden adquirir a la seu de l'entitat (Pau Claris, 106, 08009 Barna. Tel. 3020144).

Aproximació a

1. Espanya
2. Països Catalans
3. Occitània
4. França

5. Còrsega
6. Sardenya
7. Itàlia
8. Friül

- 9₁. Romania
- 9₂. Moldova
10. Eslovènia
11. Croàcia
12. Bòsnia-Hercegovina

ls pobles de la Mediterrània

13. Montenegro
14₁ Bulgària
14₂ Macedònia
15. Ucraïna
16. Albània

17. Grècia
18. Xipre
19. Turquia
20. Geòrgia
21. Malta

22. Marroc
23. Algèria
24. Tunísia
25. Llíbia
26. Egipte

27. Palestina
28. Síria
29. Líban
30. Pobles Berbers
31. Israel

Aproximació a l'Europa de les nacions

1. Portugal
2. Galícia
3. Espanya
4. Països Catalans
5. Occitània
6. França
7. Valònia
8. Romandia
9. Vall d'Aosta
10. Ticino
- 11₁. Rètia
- 11₂. Ladínia
- 11₃. Friül
12. Itàlia
13. Còrsega
14. Sardenya
- 15₁. Romania
- 15₂. Moldova
16. Bretanya
17. Cornualla
18. País de Gal·les
19. Escòcia
20. Man
21. Irlanda
22. Anglaterra
23. Països Baixos
24. Flandes
- 25₁. Alemanya
- 25₂. Alsàcia
26. Luxemburg
27. Suïssa
- 28₁. Àustria
- 28₂. Tirol del Sud
29. Frísia
30. Dinamarca
31. Noruega
32. Suècia
33. Fer-Oer
34. Islàndia
35. Eslovènia
36. Croàcia
37. Bòsnia-Hercegovina
- 38₁. Sèrbia

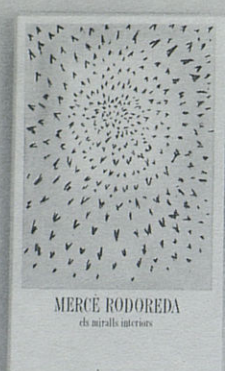
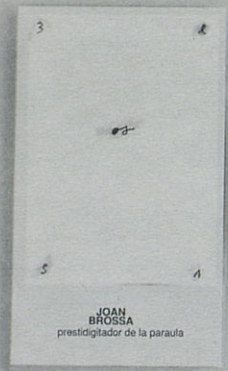

- 382. Montenegro
- 39₁. Bulgària
- 39₂. Macedònia
- 40. Eslovàquia
- 41. Txèquia
- 42. Lusàcia
- 43. Polònia
- 44. Bielorrússia
- 45. Ucraïna
- 46. Rússia
- 47. Ossètia
- 48. Kurdistan
- 49. Lituània
- 50. Letònia
- 51. Albània
- 52. Grècia
- 53. Xipre
- 54. Armènia
- 55. Estònia
- 56₁. Finlàndia
- 56₂. Carèlia
- 57. Saami (Lapònia)
- 58. Hongria
- 59. Komi
- 60. Udmúrtia
- 61. Mari
- 62. Mòrdvia
- 63. Nènètx
- 64. Kalmúkia
- 65. Turquia
- 66. Azerbaidjan
- 67. Tatària
- 68. Baixkíria
- 69. Txuvatxistan
- 70. Karatxaïstan
- 71. Balkària
- 72. Daguestan
- 73. Txetxènia
- 74. Geòrgia
- 75. Circàssia
- 76. Malta
- 77. País Basc

ELS GRANS NOMS DE LA LITERATURA CATALANA EN IMATGES

SÈRIE DE 36 VÍDEOS DOCUMENTALS DE 50' APROX. DE DURADA AMB GUIONS DE
PRESTIGIOSOS ESPECIALISTES EN CADASCUN DELS TEMES

CERVERÍ DE GIRONA, Ferran Gadea; **RAMON LLULL**, Albert Soler; **JAUME I**, Jordi Bruguera; **RAMON MUNTANER**, Per confirmar; **FRANCESC EIXIMENIS**, Xavier Renedo; **BERNAT METGE**, Isabel Grifoll; **AUSIAS MARCH**, Coia Cabré; **JOANOT MARTORELL**, Joan Perera; **JAUME ROIG I ISABEL DE VILLENA**, Rosanna Cantavella; **JOAN ROÍS DE CORELLA**, Lola Badia; **VICENÇ GARCIA**, Albert Rossich; **RAFAEL D'AMAT**, Margarida Aritzeta; **JACINT VERDAGUER**, Isidor Cònsul; **NARCÍS OLLER**, Antònia Tayadella; **ANGEL GUIMERA**, Enric Gallén; **JOAN MARAGALL**, Enric Bou; **MIQUEL COSTA I LLOBERA I JOAN ALCOVER**, Per confirmar; **SANTIAGO RUSINOL**, Per confirmar; **VÍCTOR CATALÀ**, Lluís Busquets; **EUGENI D'ORS**, Josep Murgades; **JOSEP CARNER**, Jaume Aulet i Dolors Oller; **JOSEP PLA**, Lluís Bonada; **JOAN SALVAT-PAPASSEIT**, Carme Arenas i Núria Cabré; **J. V. FOIX**, Vinyet Panyella; **JOSEP MARIA DE SAGARRA**, Marina Gustà i Enric Gallén; **CARLES RIBA**, Carles-Jordi Guardiola; **LLORENÇ VILLALONGA**, Teresa Verdagué i M. Lluïsa Julià; **SALVADOR ESPRIU**, Rosa Delor; **JOAN OLIVER**, Miquel M. Gibert; **MERCÈ RODOREDÀ**, Carme Arnau; **JOAN BROSSA**, Glòria Bordon; **MANUEL DE PEDROLO**, Jordi Coca; **JOAN FUSTER**, Josep Palàcios; **PERE CALDERS**, Joan Melcion; **MIQUEL MARTÍ I POL**, Alex Broch; **JOAN PERUCHO**, Julià Guillamon.

AMB OPINIONS DE DESTACADES PERSONALITATS DE LA NOSTRA CULTURA

Joan Fuster

M. Vargas Llosa

Josép Romeu

Pere Gimferrer

Tisner

Pere Calders

Jordi Casassas

Joan Triadú

Martí de Riquer

Albert Hauf

Antoni Tapies

Eduardo Chillida

Joaquim Molas

J. M. Castellet

Joan Perucho

Enric Sullà

Direcció editorial i realització: Josep Oller
Direcció literària: Isidor Cònsul i Joan Perera
Direcció gràfica: Joan Cruspínera

S'editen 12 vídeos l'any. Propers títols:
Ramon Llull Jaume I, Víctor Català, Manuel de Pedrolo

© Producció, edició i distribució
INICIATIVES ÀUDIO-VISUALS, S.A.

Carrer València, 613, 4t, 1.º. 08026-Barcelona
Tel. (93) 447 31 44. Fax (93) 447 32 69

Amb la col·laboració de: Generalitat de Catalunya,
Ajuntament de Barcelona, Ajuntament de Gandia, Acció Cultural
del País Valencià, Obra Cultural Balear i L'Avenç.

SUBSCRIVIU-VOS-HI PER 2.995 PTES. AL MES

NOM I COGNOMS:
ADREÇA: TEL:
C. POSTAL: POBLACIÓ:
PROFESSIÓ: TEL. PROF:

DESITJO: ☐ Subscriure'm a la sèrie "VIURE I ESCRIURE. Els grans noms de la Literatura Catalana". Pagaré: 36 quotes mensuals de 2.995 ptes. Financiació, IVA i despeses de lliurament inclosos.

DESITJO REBRE ELS VÍDEOS: ☐ - "Joanot Martorell, cavaller i escriptor"
☐ - "Carles Riba, passió i lucidesa"
☐ - "Mercè Rodoreda, els miralls interiors"
☐ - "Joan Brossa, prestidigitador de la paraula"

(Contra reemborsament de 4.500 ptes. cadascun, IVA i despeses de lliurament inclosos.)

DATA: AGENCIA:

BANC/CAIXA:

ADREÇA:

POBLACIÓ:

Distingits Senyors: Us agrairé que vulgueu pagar amb càrrec al meu ☐ Cte. corrent, ☐ Llib. estalvi número

mentre no rebeu ordre meua en contra, els rebuts que presentarà periòdicament **INICIATIVES ÀUDIO-VISUALS S.A.**

Atentament

SIGNATURA

Format ☐ VHS ☐ BETA

La llengua catalana dins la Mallorca democràtica

PEP LLUÍS HERNÁNDEZ I JAUME
CATALINA CODINA I PÉREZ

En un moment en què la campanya de normalització lingüística a les Balears ha pres una empenta quasi definitiva, vàrem creure oportú elegir el tema "La llengua catalana dins la Mallorca democràtica" per realitzar el nostre treball d'investigació d'aquest curs. Vàrem creure que podia esser interessant per a una gran quantitat de lectors i ens adreçàrem a El Mirall, que molt amablement ens va donar l'oportunitat de publicar-lo.

Cal esmentar que el text aporta una informació bàsica sobre el tema investigat, però adjuntam una àmplia bibliografia que pot servir d'ajuda a aquells que vulguin profunditzar en l'estudi de la llengua catalana a la Mallorca democràtica.

El fet d'esser estudiants d'història ens ha condicionat a l'hora d'exposar el tema. Es podia haver tractat des del punt de vista lingüístic, fent així història de la llengua, però hem cregut oportú fer-ho des d'una perspectiva històrica perquè pensam que la llengua és una part fonamental de la nostra història.

INTRODUCCIÓ

El que ens ha portat a escollir aquest tema que en un principi pot parèixer de caire sociolingüístic, és la seva estreta relació amb el fets polítics i, per tant, amb una part molt important de la Història.

Els historiadors que tenen com a objectiu educar i, a la vegada, transformar la societat, empren la Història com a eina per a la formació d'una consciència crítica. En el cas de la llengua és molt important aquest aspecte ja que pot ajudar a la formació

de la consciència cultural i nacional que ens diferencia i ens dóna la identitat pròpia. Aquesta identitat pròpia diferenciada no és tan sols històrica, geogràfica, social i econòmica, sinó que també cal considerar-la en els aspectes lingüístics i culturals.

Seguint aquest criteri, hem volgut fer una aproximació a l'estat de la llengua catalana de 1975 fins ara, tenint en compte els àmbits jurídic, polític i social.

El canvi de règim polític i el final de les repressions, va dur a una

conscienciació social respecte el tema de la identitat cultural i lingüística, cosa que va permetre que es creassin tot un seguit d'entitats que treballen en la defensa de la nostra llengua. Una de les més importants i recent a les Illes és la "Campanya de Normalització Lingüística" a la qual ens varem adreçar per obtenir la major part de la informació. També ens hem dirigit a institucions de tipus polític com són l'Ajuntament de Ciutat, el Parlament i el Govern Balear, a més d'entitats cíviques i culturals com per exemple l'Obra Cultural Balear, constituïda ja l'any 1962.

De moment, a nivell institucional, participen a la Campanya de Normalització Lingüística el Govern Balear, els tres Consells Insulars, tots els Ajuntaments de les Illes, la Universitat de les Illes Balears, onze partits polítics, tres sindicats (CC.OO., UGT i STEI) una associació empresarial, vuit col·legis professionals, vuitanta-sis centres d'ensenyament i dinou col·lectius i entitats diverses.

ANTECEDENTS

Si bé les accions contra la nostra llengua ja s'havien iniciat dos segles abans (decrets de Nova Planta) fou durant la dictadura franquista quan es van fer amb més força. Des de 1939 fins als anys 70 es dugué a terme una política d'uniformització cultural perseguint les llengües i cultures que no fosin la castellana. Aquestes llengües i cultures resistiren; l'ús privat de l'idioma propi no pogué ésser impedit, si bé el seu ús públic va ésser prohibit. Tot i tenir conseqüències funestes per a la nostra cultura i per a la supervivència de la llengua, la persecució no aconseguí de paralitzar totalment l'activitat cultural. Així, l'any 1942 es reprenien les activitats de l'Institut d'Estudis Catalans en la clandestinitat i l'any 1944 se celebraven els primers Jocs Florals en l'exili.

A la dècada dels 50 augmentà l'oposició anti-franquista i van ser possibles una sèrie d'iniciatives en

INFORMACIÓ ESTADÍSTICA BÀSICA*		
GRAU DE CONEIXEMENT DE LA LLENGUA	CAIB	MALLORCA
509.251	TOTAL	626.956
No l'entén	62.108	49.458
L'entén, no el parla	97.614	80.769
L'entén, llegeix, no el parla	19.343	17.215
El parla	174.851	139.341
El parla i llegeix	165.411	137.865
El parla, llegeix i escriu	103.766	81.507
No consta	3.863	3.096

CONEIXEMENT DE LA LLENGUA DE LA CAIB PEL CONJUNT DE MUNICIPIS SEGONS VOLUM DEMOGRÀFIC				
MUNICIPI	TOTAL	NO L'ENTÉN	L'ENTÉN NO EL PARLA	L'ENTÉN, EL LLEGEIX, NO EL PARLA
CIUTAT	271.789	33.738	56.545	14.115
+20.000	86.805	7.366	13.241	2.183
+10.000	118.756	12.592	15.640	1640
+5.000	62.835	5.354	7.614	520
+2.500	62.808	2.512	3.928	767
+1.000	17.091	297	454	66
-1.000	6.872	249	192	52

*Les dades estadístiques d'aquest article tenen la seva font en el Padró Municipal d'Habitants de 1986.

favor de la llengua i la cultura catalanes. S'incrementaren els premis literaris i aparegué la revista "Serra d'Or" (1959). Ja en els anys 60 el règim franquista adoptà una actitud de tolerància. En aquest sentit es creà la càtedra de Llengua i Literatura Catalanes a la Universitat de Barcelona (1961).

A les nostres Illes l'any 1962 es constitueix l'Obra Cultural Balear. A les darreries dels anys seixanta s'introdueix l'ús del català en els mitjans de comunicació; qualche article publicat al "Diario de Mallorca" i qualche programa de Ràdio Popular fan creure que la situació de repressió a la qual havien estat sotmeses la llengua i la cultura podia canviar. Als anys setanta les forces polítiques que tenen un arrelament més popular, reclamen el dret a l'ús normal de la llengua i la normalització de la nostra cultura.

DE LA DICTADURA A LA DEMOCRÀCIA: LA NOVA CONSTITUCIÓ

La mort del general Franco l'any 1975 va suposar l'acabament de quasi quatre dècades de repressions tant lingüístiques com polítiques. L'Estat espanyol inicia una nova etapa que culminarà amb la instauració del sistema democràtic. El príncep Joan Carles de Borbó és designat Rei, segons havia previst la llei de successió. S'inicia el procés denominat de Reforma política. En començar el procés pre-democràtic es fa patent a les nostres Illes la voluntat de fer una política que recuperi la identitat, la llengua, la cultura i els afers econòmics i polítics propis. El 13 de juny de 1978 es concedí el règim pre-autonòmic a les Illes i amb això la implantació del CONSELL GENERAL INTERINSULAR i dels CONSELLS INSULARS de Mallorca, Menorca i Eivissa-Formentera.

POBLACIÓ DE DRET DE SIS ANYS I MÉS, NASCUTA A MALLORCA,
SEGONS CONEIXEMENT DE LA LLENGUA DE LA CAIB, PER GRUPS
D'EDAT QUINQUENAL

GRUPS D'EDAT	TOTAL	NO L'ENTÉN	L'ENTÉN NO EL PARLA	L'ENTÉN, EL LLEGEIX, NO EL PARLA	EL PARLA
TOTAL	357.685	8.126	21.976	7.980	121.808
6-9	29.708	3.765	6.060	960	9.296
10-14	40.011	1.917	5.851	2.342	5.314
15-19	36.031	946	3.986	1.708	4.923
20-24	30.713	446	2.596	963	5.519
25-29	24.300	239	1.243	559	4.970
30-34	20.635	134	616	399	4.889
35-39	20.156	86	311	275	5.615
40-44	19.556	86	228	150	6.322
45-49	17.166	53	140	90	6.497
50-54	20.843	67	162	166	9.130
55-59	20.703	79	136	77	10.318
60-64	19.544	81	162	74	10.365
65-69	17.343	57	158	61	9.965
70-74	15.795	57	126	61	10.262
75-79	12.659	54	101	52	8.879
80-84	7.851	34	57	23	5.942
85 i més	4.621	25	46	20	3.592
NO CONSTA	0	0	0	0	0

GRUPS D'EDAT	EL PARLA I EL LLEGEIX	EL PARLA, EL LLEGEIX I L'ESCRIU	NO CONSTA
TOTAL	121.927	73.282	2.586
6-9	5.083	4.162	382
10-14	7.684	16.556	347
15-19	7.597	16.625	249
20-24	10.812	10.197	180
25-29	11.084	6.081	124
30-34	10.439	4.051	107
35-39	10.478	3.272	119
40-44	9.919	2.737	114
45-49	8.331	1.929	126
50-54	9.288	1.878	152
55-59	8.370	1.585	138
60-64	7.304	1.424	124
65-69	5.949	1.081	122
70-74	4.395	790	104
75-79	2.953	515	105
80-84	1.461	279	55
85 i més	780	120	38
No consta	0	0	0

Al desembre del mateix any es va votar en Referèndum la nova Constitució de l'Estat espanyol, una Constitució que reconeix el que s'ha anomenat "Estat de les autonomies".

Pel que fa referència a la nostra llengua i en general a totes les llengües diferents al castellà, la Constitució és molt explícita: protegir tots els pobles de l'Estat espanyol i la cultura,

tradicions, llengua i institucions que els són pròpies. Així, en el segon apartat de l'article tercer es diu que: "les altres llengües espanyoles seran també oficials en les respectives Comunitats Autònomes d'acord amb els seus Estatuts". Però també apareix en el text de la Constitució (art.3.1) "el castellà és la llengua espanyola oficial de l'Estat. Tots els espanyols tenen el deure de conèixer-la i dret d'usar-la"(1).

DE LA CONSTITUCIÓ A L'ESTATUT

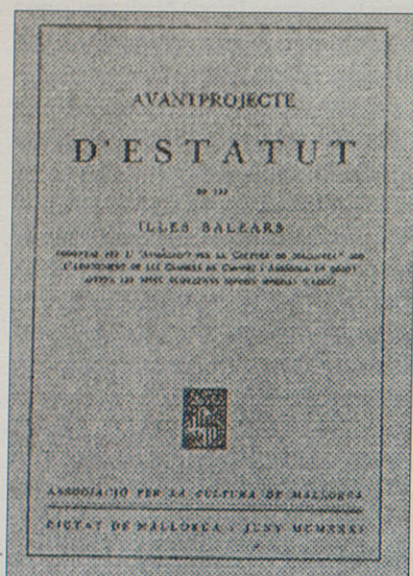
Abans d'arribar al definitiu Estatut d'Autonomia de l'any 1983, es realitzaren diferents avantprojectes:

1) *Avantprojecte d'Estatut de les Illes Balears, promocionat l'any 1931 per l'Associació per la Cultura de Mallorca i les Cambres Agrícola i de Comerç*. Ja en aquest primer antecedent queda clar que les llengües oficials del territori són indistintament la catalana i l'espanyola.

2) *Avantprojecte d'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears aprovat pel Partit Comunista d'Espanya a les Illes el mes d'octubre de 1976*. Aquest avantprojecte és el més curt de tots i es posen les bases per poder arribar a aconseguir el vertader Estatut d'Autonomia. Sobre aquest punt diu: "Sols amb la immediata elaboració d'un Estatut d'Autonomia, alliberar-se del jou d'un estat centralista que ha practicat una política d'opressió lingüística i cultural, d'expoliació de la nostra identitat com a comunitat i de colonització econòmica".

Les referències lingüístiques són mínimes, donat que tan sols es tracta de les bases pel projecte de l'Estatut. Considera, com una de les línies bàsiques, la cooficialitat de la llengua catalana com una via cap a l'oficialitat del català.

3) *Avantprojecte autodenominat "de Cura", preconitzat per sectors nacionalistes d'esquerra el mes de febrer de 1977*. La Diada Autònoma a Cura celebrada el 13 de març de 1977 serví per presentar aquest avantprojecte d'Estatut.

L'avantprojecte d'Estatut de l'any 1931 constitueix la primera mostra de conscienciació sobre la necessitat d'unes Illes pròpies per a les illes Balears.

La línia ideològica de l'avantprojecte partia del pensament dels polítics mallorquins que ja abans de 1936 havien lluitat per l'autonomia i la personalitat pròpia de cada una de les Illes dins el marc dels Països Catalans. S'afirmà també la necessitat de recobrar la identitat del nostre poble, la seva autodeterminació i autogovern.

En aquest avantprojecte es defensa l'oficialitat del català a les Illes. S'ha d'esmentar, però, que l'article 6, que és el que es refereix a la llengua, avui per avui és un tant utòpic ja que proposa la total normalització de l'ús del català com a única llengua dins el territori balear.

4) *Projecte d'Estatut d'Autonomia de les Illes de Mallorca, Menorca Eivissa i Formentera, preconitzat pel Partit Socialista de Mallorca i pel Partit Socialista de Menorca, presentat el 12 de setembre de 1979.* En aquest projecte es fan més referències a les qüestions lingüístiques que en els anteriors i es planteja com a objectiu principal aconseguir "la recuperació dels drets històrics i nacionals de les Illes". Un altre aspecte destacat és el referent a l'ensenyament que ha d'esser EN llengua catalana.

Manifestació multitudinària "Per l'autonomia" que va tenir lloc el 29 d'octubre de 1977.

5) *Projecte d'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears, elaborat per la Comissió Executiva de la Federació Balear del PSOE l'any 1979.* De major precisió tècnica que els anteriors, se'n diferencia tant pel que es refereix

i utilitzar la llengua es refereix únicament al català.

6) *Bases per a l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears, presentades per la Unió de Centre Democràtic de Balears a la Comissió dels Onze el 8 de setembre de 1980.* Jeroni Albertí, president d'UCD balear, pren la iniciativa i convida totes les forces polítiques representatives a integrar-se en una comissió redactora d'un projecte d'estatut, que es denominà "dels Onze" ja que estava integrada per onze membres: quatre d'UCD; dos del PSOE; i un per cada un de la resta de partits amb representativitat en les institucions, o sigui el Partit Comunista de les Illes, el Partit Socialista de Mallorca, el de Menorca, els Independents d'Eivissa i Aliança Popular.

Aquestes bases resulten insuficients en temes tant conflictius com el de la bandera, competències en matèria lingüística i la representativitat dels Consells insulars en el futur Parlament Balear.

L'ESTATUT D'AUTONOMIA

L'any 1983 i en concret el 25 de febrer, sa Majestat el Rei Joan Carles I signà el document que atorgava definitivament l'ESTATUT D'AUTONOMIA DE LES ILLES BALEARS. El decret aparegué al

Eslogà de la Campanya de Normalització Lingüística de les Illes Balears.

a les competències dels Consells Insulars, els quals són concebuts com a ens de l'Administració Local, com pel reconeixement d'un major pes específic de Mallorca en el Parlament Regional en funció de la superioritat numèrica de la seva població davant les altres illes.

En l'aspecte lingüístic es pot dir que és pràcticament igual a l'actual. Cal ressenyar, però, un petit matís: en aquest projecte es diu que tothom té el dret de saber i utilitzar tant la llengua catalana com la castellana, mentre que en l'actual Estatut el dret de saber

POBLACIÓ DE DRET DE SIS ANYS I MÉS, NO NASCUDA A MALLORCA,
SEGONS EL CONEIXEMENT DE LA LLENGUA DE LA CAIB I NIVELL
D'INSTRUCCIÓ

NIVELL D'INSTRUCCIÓ	TOTAL	NO L'ENTÉN	L'ENTÉN, NO EL PARLA	L'ENTÉN, EL LLEGEIX, NO EL PARLA
TOTAL	152.498	41.504	59.117	9.341
Analfabet	5.317	2.924	1.868	12
Sense Estudis	48.976	16.717	19.982	1.640
I Grau	64.219	14.930	27.041	3.297
II Grau, 1r nivell	7.970	1.623	2.777	720
Batxiller Elemental	1.190	229	384	128
II Grau, 2n nivell	5.381	1.139	1.730	719
BUP, COU	10.703	2.114	3.101	1.430
III Grau	3.720	608	1.039	636
III grau Universitat	3.160	647	728	559
Doctorat	184	32	41	27
Altres superiors	1.484	460	383	165
No especificats	45	9	15	4
Mal especificats	16	6	4	2
Indeterminats	133	66	24	2

NIVELL D'INSTRUCCIÓ	EL PARLA	EL PARLA I LLEGEIX	EL PARLA, EL LLEGEIX I L'ESCRIU	No consta
TOTAL	17.555	16.060	8.407	514
Analfabet	475	16	5	17
Sense Estudis	5.800	2.943	1.664	230
I Grau	8.863	7.329	2.612	147
II Grau, 1r nivell	765	1.498	554	33
Batxiller elemental	121	191	136	1
II Grau, 2n nivell	402	815	565	11
BUP, COU	711	1.850	1.482	15
III Grau	172	637	617	11
III Grau Universitat	134	525	550	17
Doctorat	12	30	40	2
Altres superiors	88	206	168	14
No especificats	4	6	7	0
Mal especificats	0	2	2	0
Indeterminats	8	12	5	16

"Boletín Oficial del Estado" del primer de març següent. El preàmbul del nostre Estatut diu textualment "El poble de les Illes Balears, a través del seu Estatut, proclama com a valors suprems del seu autogovern el sistema democràtic que s'inspira en la llibertat, la justícia, la igualtat i la defensa dels drets humans, així com la solidaritat entre tots els pobles d'Espanya".

Entre les opcions per aconseguir la situació d'autonomia hi ha dos

camins: el primer per la via de l'article 143, que atorga una autonomia atenuada i a llarg termini, amb la qual no es possible assumir competències de titularitat estatal; el segon per la via de l'article 151, que concedeix una autonomia més completa i a més curt termini, i que permet assumir el màxim de competències. Les nostres Illes accediren a l'Autonomia per l'article 143 de la Constitució, que fa que les Balears siguin una Autonomia "de via

lenta". Malgrat el Pacte Autòmic signat al gener d'enguany entre el Govern Central, el PSOE i el PP que augmenta les competències de les Illes Balears en 33 matèries, no es pot fer un balanç positiu, ja que encara manté les Illes Balears molt enfora de les autonomies de primera (Catalunya, País Basc, Galícia i Andalusia) i també de les de segona (Canàries, Navarra i el País Valencià). Ni la insularitat, ni la llengua pròpia, ni tenir una història diferenciada no bastaren per qualificar les Balears de comunitat històrica, cosa que hauria facilitat la tan desitjada "Autonomia de Primera".

L'article tercer és el que fa referència a la llengua, i proclama com a pròpia la llengua catalana a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. A partir d'aquest article es desenvolupa tota la política lingüística dels darrers anys.

LLEI DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

Dels Estatuts d'Autonomia han sorgit les Lleis de Normalització Lingüística entre les quals la de les Balears, que en certs aspectes com en el preàmbul i la definició de doble oficialitat o les disposicions addicionals que preveuen acords explícitament amb altres comunitats de parla catalana, es pot considerar millor que la del Principat i, més lluny, que la valenciana.

Normalització lingüística és el procés de la llengua i de la comunitat lingüística catalana cap a una situació normal (és a dir, que la llengua del territori sigui l'instrument normal de comunicació de la comunitat a tots els nivells); i també el conjunt d'actuacions encaminades a assolir que aquest procés arribi a bon fi.

La normalitat, però, s'ha d'aconseguir dins el marc de la Constitució i de l'Estatut d'Autonomia que estableix un règim de cooficialitat del català amb el castellà.

La nostra llei de normalització va ésser aprovada el 29 d'abril de 1986. Els objectius principals d'aquesta llei són:

a) Fer efectiu l'ús progressiu i normal de la llengua catalana en l'àmbit oficial i administratiu.

b) Assegurar el coneixement i l'ús progressiu del català com a llengua vehicular en l'àmbit de l'ensenyament.

c) Fomentar l'ús de la llengua catalana en tots els mitjans de comunicació social.

d) Crear la consciència social sobre la importància del coneixement i l'ús de la llengua catalana per tots els ciutadans.(2)

La llei de les Illes Balears, com s'ha dit abans una de les millors, regula l'ús de la llengua en tots els àmbits:

***Ús oficial:** el català és la llengua pròpia del Govern Autònom, del Parlament i dels Consells Insulars i, en general, de l'Administració Pública, de l'Administració Local i de les corporacions i institucions públiques dependents de la Comunitat Autònoma.(3)

Des del punt de vista de la Història aquest àmbit d'ús és el més important ja que els historiadors treballen essencialment amb els documents. Si tota la burocràcia administrativa es fa en castellà, la imatge que els historiadors del futur tendran de les nostres Illes i, per tant la que es difondrà, és la imatge d'un poble de llengua castellana.

Així, les lleis del Govern autònom han d'esser redactades de forma bilingüe al Butlletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. Pel que fa als ciutadans, tenen el dret d'utilitzar la llengua catalana en les relacions amb l'Administració Pública.

L'ajuntament de Ciutat, per la seva banda, disposa d'un Reglament de Normalització Lingüística que s'ha aplicat en general a tots els ajuntaments de les Balears. Aquestes normes

regulen el Servei d'Assessorament Lingüístic dels ajuntaments i tenen com a principals objectius:

a) Proposar accions de sensibilització pel que fa a l'ús de la llengua catalana a tots els àmbits de la vida ciutadana.

b) Proposar accions de sensibilització pel que fa a l'ús de la llengua catalana a l'àmbit intern de l'Administració Municipal.

c) Dur a terme anàlisis i seguiments sociolingüístics.

d) Realitzar un servei públic d'assessorament lingüístic.

e) Realitzar un servei intern d'assessorament lingüístic.

de ràdio i televisió en la nostra llengua així com el cinema, el teatre i les publicacions escrites.

Malgrat que no es publica cap diari en català, des del mes de juny de 1991, el "Diario de Mallorca" inserta gratuïtament uns espais destinats a connectar els ciutadans amb la Campanya. Aquest espai, que s'anomena "Línia Directa", es dedica a solventar problemes lingüístics i sociolingüístics.

*** La vida social i privada:** L'ús del català a la vida social i a la privada és un dret (5) i la normalització de la llengua dins aquests àmbits és considerada una tasca de tots els poders públics (6).

En aquests moments a les Illes no comptam amb premsa diària en català.

LA SITUACIÓ ACTUAL MARC JURÍDIC

La política lingüística són les "accions orientades en un sentit triat entre altres alternatives públiques referides a l'idioma" (R. Ll. Ninyoles). Aquestes accions són molt importants en el cas d'un estat multilingüe. El tractament del multilingüisme va de la seva acceptació, i un tractament igua-

litari, fins al rebuig, declarat o no declarat, i el foment de la substitució lingüística.

El nostre marc legal és original dins els règims lingüístics dels Estats d'avui. Se'n poden trobar tres models:

a) **Estats oficialment monolingües.** És el cas de Portugal, que dins el seu territori només es parla una llengua, que és la oficial. D'aquests tipus se'n troben molt pocs. En canvi són abundants els casos com l'Espanya d'abans de 1978, que marginen totes les llengües que es parlen al seu territori excepte la que és oficial.

b) **Estats oficialment plurilingües.** Són aquells, com Suïssa, que reconeixen totes les seves llengües com oficials de l'Estat, però cadascuna

f) Exercir la direcció de cursos de català per als ciutadans adults a les barriades de Palma i realitzar cursos de català per al personal de l'Administració Municipal. (4)

***Ensenyament:** en aquest apartat s'estableix que la llengua catalana és oficial a l'educació i que tots els ciutadans tenen el dret de rebre l'ensenyament en català. A més, aquesta llei intenta facilitar el coneixement del català mitjançant la promoció d'una sèrie de cursos addicionals.

***Mitjans de comunicació social:** El Títol III de la Llei de Normalització Lingüística (articles 27 a 32) està dedicat als mitjans de comunicació social. El Govern Balear ha de potenciar tot el que siguin emissores

NO-CATALANOPARLANTS

A1 Comprensió oral i escrita de la llengua.
Expressió oral: Iniciació.

A2 Expressió oral.
Comprensió oral i escrita: Perfeccionament.

GC Grup de Conversa.
Expressió oral: Adquisició de fluïdesa.

CATALANOPARLANTS

B Expressió escrita: Adquisició de les regles que regeixen la gramàtica.
Expressió/comprensió oral i escrita: Perfeccionament.

C Expressió escrita: Adquisició de les regles particulars i de les excepcions que regeixen la gramàtica.
Expressió/comprensió oral i escrita: Aprofundiment.

D Domini pràctic i estudi teòric del sistema lingüístic.

E Curs de Llenguatge Administratiu.

CC Curs de Cultura.
Història, literatura i geografia.

L'ensenyament de la nostra llengua s'ha reprès amb força durant els darrers anys. Programa 1991-92 que correspon a la desena edició.

Informació sobre els drets lingüístics dels ciutadans.

es emprada com a única llengua oficial dins el seu territori natural.

c) **Estats dividits entre zones oficialment monolingües i zones bilingües.** És el cas del Canadà on hi ha la zona del Quebec que és monolingüe francesa, la majoria d'estats o províncies són monolingües angleses i la resta bilingües.

PROBLEMÀTICA ACTUAL

És obvi que la posició de la llengua catalana d'ençà de "l'arribada" de la democràcia ha canviat substancialment en relació a èpoques anteriors. Ara bé, malgrat el reconeixement oficial, el català no ha aconseguit assolir la situació d'una llengua normal. Els motius que ho han impedit són diversos però fonamentalment es poden resumir en tres grans factors decisius:

* **La immigració:** les nostres Illes, igual que la resta dels Països Catalans, han estat receptores amb certa regularitat d'immigrants procedents d'altres terres de l'Estat espanyol. En

aquest sentit cal recordar el "boom" turístic que varen viure les Balears a partir dels anys 60-70 i la industrialització del Principat i del País Valencià. Si bé en els darrers anys la immigració ha minvat, el problema més greu radica en la dificultat d'assimilar lingüísticament la gran quantitat de gent de parla no catalana que arribà i no ha après la llengua del país.

* **Els mitjans de comunicació:** els mitjans de comunicació són uns instruments d'extraordinària importància per aconseguir la catalanització de la nostra societat. Però des del reconeixement oficial de la llengua l'accés del català als mitjans de comunicació de masses les coses han avançat amb lentitud i amb moltes dificultats. És clar que hi ha hagut progressos importants però encara estam bastant lluny d'una situació normal. En aquest aspecte va esser decisiu el naixement l'any 1983 de la Televisió de Catalunya (TV3) i el seu ampli horari d'emissió ja que fins

llavors únicament es feien programes de televisió en català a TVE2 per a Catalunya i les Illes Balears (una hora diària i de poca audiència: migdia o tarda).

L'altre gran mitjà de comunicació de masses és la ràdio. Les Illes NO compten amb emissores institucionals i la presència del català a la ràdio és insignificant (en canvi sí que compten amb una emissora en anglès!).

Pel que fa a la premsa diària actual, el panorama és bastant desolador. Com ja s'ha esmentat, a Mallorca no hi ha cap diari en la nostra llengua excepte algunes publicacions de la Part Forana. Sense conèixer les dades exactes, sabem que se'n publiquen una cinquantena, de les quals sis són setmanals ("Veu de Sóller" totalment en català i les altres cinc amb un 70-80% de pàgines en castellà), quatre quinzenals, onze bimensuals i la resta mensuals, totalment en català.

* **L'ensenyament:** amb la introducció de l'assignatura de Llengua Catalana als diferents ensenyaments

s'ha fet un pas de gegant en la tasca de normalització lingüística. Cal tenir en compte, però, que no serveix de res ensenyar l'idioma si les altres assignatures no es fan en català i amb contigus catalans. L'ensenyament en català és encara relativament minoritari i varia segons el tipus d'escola (pública o privada), del professorat (autòcton, no autòcton) i dels alumnes. A Mallorca tan sols tenim 86 escoles on l'ensenyament és total o parcialment en català.

CONCLUSIONS

Després d'investigar sobre l'ús de la llengua catalana a Mallorca hem arribat a la conclusió que cal fer encara molta feina per poder esborrar d'una manera definitiva la diglòssia en què ens trobam en aquests moments. En alguns casos aquesta situació ha esdevingut el que s'anomena "deslleialtat lingüística", que consisteix a deixar de parlar la llengua pròpia per qüestions d'imatge social.

És important informar sobre la situació de diglòssia que pateix la societat mallorquina, denunciar la manipulació que se n'està fent i esmentar els prejudicis; precisar, en definitiva, la normalització lingüística de la nostra societat. S'ha de destacar que aquesta precisió és importantíssima per al procés de recuperació de la nostra identitat cultural i, per tant, de la identitat nacional.

Una altra qüestió que no cal oblidar és que els textos burocràtics són la base dels treballs d'investigació històrica i que, segons l'idioma en què es troben escrits, poden ésser determinants per als resultats de les futures tasques investigadores.

Per tant, creim que és totalment necessari la normalització absoluta i immediata del nostre idioma: el català.

NOTES

1.- En aquest aspecte és molt eloqüent l'opinió d'Aina Moll que diu: "És ver que l'article 3 de la Constitució espanyola estableix que el castellà és la llengua oficial de l'Estat i que tots els espanyols tenen el deure de conèixer-lo i el dret d'emprar-lo. Però fixem-nos en la clara diferència que fa entre el coneixement i l'ús: tenim el deure de conèixer el castellà però no

No manquen trobades d'intercanvis pedagògics entre ensenyants de tota l'àrea lingüística del català.

tenim el deure d'emprar-lo. Un ciutadà a les Balears compliria la Constitució encara que no parlàs mai una paraula de castellà, a condició que l'entengués i que no rebutjàs les comunicacions que li fessin en la llengua de l'Estat" (*La nostra llengua*, pag 130 i 131).

2.- Llei de Normalització Lingüística de les Illes Balears. Art. 1 (2).
3.- Llei de Normalització Lingüística de les Illes Balears. Art. 6 (1).
4.- Reglament de Normalització Lingüística de l'Ajuntament de Palma. Art. 24.
5.- El dret de conèixer i usar la llengua catalana implica "poder expressar-se en català a qualsevol reunió i desenvolupar en aquesta llengua les activitats professionals, laborals, polítiques, sindicals, religioses i artístiques".
6.- Llei de normalització Lingüística de les Illes Balears. Art. 33 i 37. En aquest darrer article es parla de fomentar l'ús de la llengua catalana a la publicitat i d'impulsar l'ús ambiental del català, en especial la retolació de tot tipus d'entitats socials.

BIBLIOGRAFIA

- AA.VV. : *Història de Mallorca*. Ed. Moll, Mallorca 1982.
- AA.VV. : *Llengua Catalana*. Ed. Teide, Barcelona 1990.
- AA.VV. : *Invitació a la Llengua Catalana*. Ed. Gregal llibres (Consorci d'editors valencians S.A.). València 1986.
- AA.VV. : *Mallorca: Història i cultura*. Ed. Moll, Mallorca 1989.

- AA.VV. : *Cien años de la Historia de las Baleares*. Ed. Salvat S.A. Navarra 1982.

- AA.VV. : *Ibèria. Geografia i història*. Ed. Vicens Vives. Barcelona 1987.

- BADIA I MARGARIT, A.M. : *Llengua i cultura als Països Catalans*. Ed. 62 (Col·lecció "El cangur"). Barcelona 1964.

- COLOMIPASTOR, Bartomeu. : *Els principis de la Llei de Normalització lingüística a les Illes Balears*. Ed. Obra Cultural Balear. Ciutat de Mallorca 1987.

- GARCIA SEVILLA, Lluís; GARAU JAULIN DU SEUTRE, Víctor: *La llengua i l'escola a les Balears*. Ed. Obra Cultural Balear (Monografies). Ciutat de Mallorca 1973.

- LLOMPART, Josep Maria : "Paper de la llengua dins la cultura del nostre poble" a "Cultura popular i llengua", Edita: Centre de Cultura Popular (conferències). Ciutat de Mallorca 1984.

- MOLL, Aina : *La nostra llengua*. Ed. Moll, Mallorca 1990.

- MOLL, Aina : *Línia directa amb la Campanya de Normalització Lingüística*. Producció: Campanya de Normalització Lingüística de les Illes Balears. Ciutat de Mallorca 1992.

- PINYA HOMS, Romà : *La lluita per l'Autonomia a les Balears*. Ed. Obra Cultural Balear. Ciutat de Mallorca, 1985.

- TUSON, Jesús : *Mal de llengües a l'entorn dels prejudicis lingüístics*. Ed. Empúries. Barcelona 1989.

- *Constitució Espanyola Estatut d'Autonomia/Reglament del Parlament*. Edicions del Parlament de les Illes Balears. Ciutat de Mallorca 1991.

- *Llei de Normalització Lingüística de les Illes Balears*. Edita: Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear. Ciutat de Mallorca 1989.

- "Full informatiu de l'Obra Cultural Balear" num: 1,2,3,4,5 i 6

- *Reglament de Normalització Lingüística de l'Ajuntament de Palma*.

- *Bulletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears*. Num. 144 (21-11-89).

- *Bulletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears*. Num.154 (18-12-1990).

- *Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana*. Barcelona 1987.

- *La llengua de les Illes Balears*. Quaderns d'Estadística del Govern Balear, núm.II. Ciutat de Mallorca 1989.

Pep Lluís Hernández i Catalina Codina són estudiants de primer curs d'Història a la UIB.

CIRIT 92

Trobades amb la ciència. Lo tortosí

MARIA FCA. GOMILA I POCOVÍ

Amposta, capital de la comarca del Montsià i centre comercial de l'arròs.

Aclarint la incògnita

En saber que el premi corresponent al tercer i quart lloc del concurs "Banc de Dades" consistia en una setmana a Catalunya, a una trobada amb la ciència, només vam pensar que havíem guanyat la possibilitat de viatjar. El que ens esperava era tot un món d'incògnites: no sabíem quan partiríem, on aniríem, què faríem...

A poc a poc la informació ens anà arribant i la nostra curiositat envers la nova experiència creixia. A la fi, el 12 de juliol l'activitat començà de bon matí. A les set i mitja ens reuníem a l'aeroport els cinc alumnes del l'Institut Maria Antònia Salvà, de Lluçmajor, i els dos del Ramon Llull, de Palma.

Mitja hora de vol i arribàrem a l'aeroport del Prat. Començava l'aventura. Sabíem que havíem d'adreçar-

nos a l'estació de Sants i que allà agafaríem un tren a les tres de la tarda que ens portaria a l'Aldea. Mitjançant el tren de l'aeroport, el metro, passejant una estona per Barcelona va passar el temps fins l'hora de sortida de l'altre tren. Tot just pujar-hi ja vam fer la primera amistat.

Després de dues hores i mitja de seure vam ser a l'estació de l'Aldea. Del tren baixaven joves i al.lotes carregats amb motxilles i bosses. Seguint el grup vam conèixer els primers monitors. Distribuïts en grups segons l'activitat que desenvoluparíem, entràrem en els autocars. Acabàvem de fer el primer contacte amb els qui serien els nostres companys durant una setmana. Així que... vam començar a estudiar-los intentant fer-nos-en una idea.

En arribar, ens repartiren unes camisetes i el material de feina, ens instal.làrem i anàrem a la piscina, un lloc adequat per conèixer els nostres companys. Després de jugar un partit de futbol, sopar i participar en els jocs de vetllada, tots aquells que a l'arribada del tren ens havien semblat estranys, ja eren amics.

A Amposta ens trobàvem joves de tres objectius diferents: "Ni terra ni mar", "Lo tortosí" i "Dunes, aiguamolls i salobrars".

Cada grup el componíem una vintena de persones que durant gairebé tot el dia conviuríem i desenvoluparíem junts activitats compartides. El fet que el nombre de membres de cada grup fos petit i que tots fossin persones obertes i amb ganes de passar-s'ho bé va servir perquè, ja el

primer dia, ens coneguèssim i establíssim relacions de confiança i bona amistat que van fer possible uns dies inoblidables.

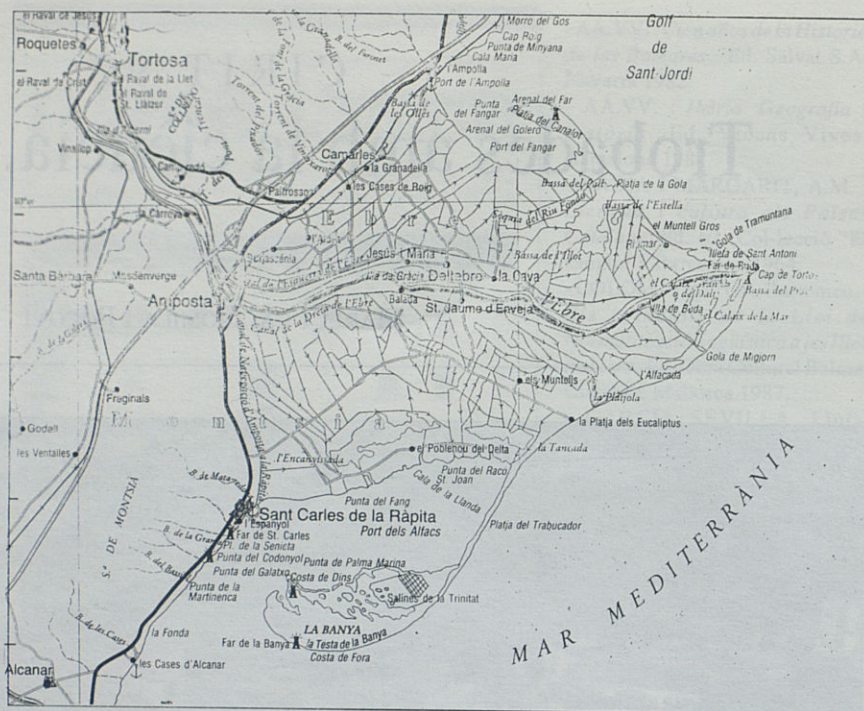
Una de les coses positives de la trobada va ser que convisquéssim persones de diferents llocs: joves procedents de diversos punts del Principat, de València i mallorquins. Això va permetre que posàssim en comú les diferències existents entre els parlars de cada zona. Al final, gairebé una ja no parlava amb el seu accent habitual. Els mallorquins utilitzàvem expressions actalanes com *quina canya!* o *vaig a clapar*, els valencians anaven a *sa piscina* i els nois i noies catalans ja eren *xicotets* com a València. També, a part de les diferències existents entre el parlar de cadascú, comparàvem els diferents estils de vida i les maneres d'emprar el temps dels mallorquins amb el que feien els de Barcelona-ciutat o València.

Els grups de "Ni terra ni mar" i "Dunes, aiguamolls i salobrar" pel fet de tenir com a tema d'estudi el subsòl, l'aigua, objectes de la natura, etc., normalment eren d'excursió tot el dia, mentre que el nostre grup "Lo tortosí" assistia a classes a l'institut d'Amposta on rebia la informació teòrica que ens preparava de cara l'enquesta que havíem de realitzar per conèixer la varietat sub-dialectal que es parla en aquesta zona. Així, doncs, els d'aquest grup vam dinar cada dia a la residència, tret d'un en què recorreguérem la regió i navegàrem pel riu Ebre, una zona molt diferent de les Illes, caracteritzada pel cultiu de l'arròs. Veure contínuament zones alternants de terra i aigua i canals era molt freqüent.

Lo tortosí

La parla tortosina presenta algunes característiques que l'acosten al valencià, altres, al lleidetà i, en el lèxic, usen algunes paraules també pròpies de les Balears, a més de les originàries de la zona.

Aquests són els trets que, d'una manera general, defineixen el tortosí:

Quant al vocalisme, són, per exemple, distinció entre la "a" i la "e", que en paraules com *taula*, *mare*, etc. no tenen la vocal neutra. Una característica que comparteixen el català central és la de pronunciar una "u" quan la "o" va seguida d'una "i" o una "u" tòniques. Exemples d'aquest cas serien *cosí* (*cusí*), *conill* (*cunill*), etc. També diftonguen les "o" inicials en "au": *olives* (*aulives*), *ovelles* (*auvelles*), *olors* (*aulors*)... Algunes vegades pronuncien "a" quan la "e" es troba en posició inicial: *escola* (*ascola*), *enciam* (*anciam*)...

Referent al consonantisme, crida l'atenció el fet que pronunciïn o afgeixin una "i" quan es troba el so palatal fricatiu en posició intervocàlica, per exemple *roja* (*roiija*), *caixa*, etc. Un tret que el diferencia del valencià és confondre la "b" i la "v"; en canvi, comparteixen amb aquest altre dialecte, ja referent a morfologia, paraules com *meua*, *teua*, *este*, *estos*, *estes*, *natros*, *vatros*... Així mateix, en alguns plurals, mantenen una "n" que en molts llocs ha desaparegut: *diuen*, *idò*, *hòmens*, *jòvens*, etc.

Potser, el que més aprecia una persona de fora quan sent parlar un

tortosí és la utilització de l'article "lo", la forma més antiga, que també s'estén al tarragoní, alguerès, lleidetà i andorrà: *lo cotxe*, *lo carrer*... Tampoc no és propi del català central l'ús de les formes plenes "mos" i "vos" en funció de complement directe que empren a Amposta: *dutxar-mos*.

Si ens fixam en la morfologia verbal, ens adonarem d'una característica única del tortosí: confonen la primera i la segona persona del plural del present de subjuntiu i l'imperfet de subjuntiu: *portéssem* i *portésseu*. Una altra particularitat és pronunciar una "e" en lloc d'una "i" en el subjuntiu. Per exemple: *porte*, *portes*... i, també, el fet de suprimir la "e" en els verbs incoats, és a dir, diuen *patixo* en lloc de *pateixo*.

Quant al lèxic, primer mitjançant la informació que ens van donar els investigadors i després amb la entrevista, vam comprovar que existeixen algunes paraules que el tortosí comparteix amb d'altres variants lingüístiques com el valencià o el balear. Algunes paraules significatives són *besada*, *calces* (en el català central "mitges") *xiquet*, *espill*, *granera*, *parèixer* (per "semblar") i *escuranda*. També vam poder aprendre algunes

Sant Carles de la Ràpita, port pesquer i comarca arro-ssera.

paraules pròpies de la zona. Per exemple, anomenen *lligallo* al camí per on passa el bestiar, utilitzen *malldar* en lloc de “renyar”, anomenen *panís* al que nosaltres diem “blat de moro” (“blat de les índies”), la *pesteta* és el “pebre coent” (“pebre bo”), un “ramat” (una “guarda”) d’ovelles per a ells és una *rabera*, per citar alguns exemples.

Fer conèixer totes aquestes particularitats del parlar de la zona era l’objectiu de la CIRIT. Una informació general sobre la història del català, els dialectes, la onomàstica, algunes pinzellades de sòcio-lingüística, la classificació dels sons... ens van introduir dins el tema i van preparar el terreny de cara l’enquesta i coneixement del tortosí.

Les conclusions posteriors a l’enquesta van servir per comprovar, en la majoria dels casos, el que abans ens havien avançat com a informació teòrica. També, quan posàrem en comú les respostes de cada un dels enquestats, vam poder observar les petites diferències entre un al·lot de dotze anys, un jove de vint i una dona més major, encara que aquesta darrera, a causa de la seva feina, mostrava una influència del català de Barcelona.

Més enllà de lo tortosí

Quan tornàvem de les excursions o de l’institut ho aprofitàvem per banyar-nos a la piscina, fer un partit de tennis, bàsquet o futbol-sala, o bé

cantàvem acompanyats amb la guitarra dels amics o, simplement, parlàvem explicant-nos costums i fets dels nostres respectius pobles o ciutats.

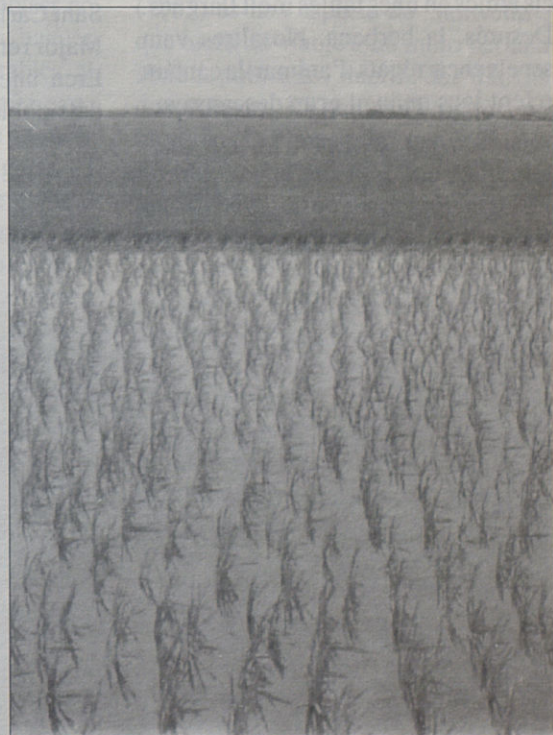
A la nit, sopàvem tots plegats i dúiem a terme diferents activitats. La nit de diumenge a dilluns va ser l’inici d’una setmana caracteritzada per vetllades molt intenses i poques hores de descans que, després, es reflectien en les cares de la gent quan ens despertaven a les vuit del matí.

A més de les activitats que realitzàvem durant el dia cadascun dels grups, els monitors van organitzar nombroses actuacions per tal que ens divertíssim i ho passàssim bé. Per exemple, els de “Lo tortosí” llogàrem bicicletes i anàrem d’excursió a la Casa de Fusta, situada a uns vuit quilòmetres d’Amposta. Crec que el fet de tenir monitors joves i actius i que ens donaven una certa llibertat, dins uns límits, va contribuir perquè no ens avorríssim ni un moment.

La vetllada de jocs de diumenge va intentar, sobretot, fer conèixer el nom de cadascú. Dilluns

anàrem a la ciutat d’Amposta a peu i vam estar parlant una estona en un pub d’allà. El dimarts els monitors prepararen una gimkhana per a grups composts de dues o tres persones. Aquesta distribució servia per conèixer altres joves i al·lotes que no desenvolupaven la teva mateixa activitat.

L’endemà, a un poble veïnat, Santa Bàrbara, se celebrava la Festa Major i

L’arròs, habitual paisatge agrari de les terres baixes del delta de l’Ebre.

Els musclos i l'ostró es crien amb excel·lents resultats en les aigües calmes del delta.

hi havia un sopar de germanor. Tota la gent sopava al carrer amb la família o els amics en unes taules molt llargues. Després, la berbena. Nosaltres vam ser els encarregats d'animar-la cantant o fent jocs quan el grup descansava i

ballant al ritme de l'orquestra. Devers les tres retornàrem a la residència en autocar, i continuàrem cantant.

A mitjan setmana vam fer el que se'n diu "una xeringada". Els monitors ens van repartir unes xeringues i van depositar recipients plens de tinta de diferents colors al llarg de la pista. Llavors, vestits amb les camisetes de la CIRIT, va començar la xeringada. Es tractava de llançar, utilitzant la xeringa, tinta als altres companys a fi de "decorar-los" la camiseta. El resultat foren unes obres d'allò més originals i una estona molt divertida... que acabà amb tothom a la piscina!

La del divendres era la darrera nit i, conseqüentment, havia de ser inoblidable. Vam saber que a Sant Carles de la Ràpita feien la Festa Major i ens hi desplaçàrem en autocar. Eren unes berbenes semblants a les dels pobles de Mallorca. L'orquestra

imitava cançons de grups més coneguts, sobretot passos-dobles i composicions dels anys seixanta i setanta. A les quatre tornàrem a Amposta i alguns hi van continuar la festa, bé parlant, bé a la piscina, tota la nit sense dormir. Altres, es van rendir davant el cansament acumulat durant la setmana.

L'hora de marxar, el dissabte, era per a després de dinar i al matí ja vam fer l'equipatge. Llavors, escriguérem dedicatòries i anotàrem adreces. Alguns van tornar al poble, altres van nedar a la piscina i altres van dormir. En acabat de dinar es respirava un ambient de tristor, faltava poc perquè ens acomiadàssim i, tot i els esforços per cantar i divertir-nos, l'alegria dels dies anteriors havia desaparegut.

A les tres van arribar els autocars que a nosaltres ens havien de portar a l'Aldea per agafar el tren o cap a casa seva als valencians. Les llàgrimes i tristor omplien totes les cares. Ens aguantava l'esperança de tornar-nos a veure a l'octubre, a Barcelona, al Poble Espanyol, en una festa de totes les trobades i la promesa d'escriure i continuar amb l'amistat que en pocs dies s'havia consolidat.

Als mallorquins ens esperaven dues hores de tren fins a Barcelona. Passàrem la resta de la tarda passejant per la Rambla acompanyats d'alguns barcelonins que ens guiaven. Férem la nit dins el vaixell, cansats i amb son endarrerida, però carregats amb els bons records i les amistats.

En poques paraules, una experiència recomanable a qualsevol que desitgi fer bons amics, passar-s'ho bé i aprendre coses noves. □

Amposta (Tarragona), 12-19 de juliol 1992.

Tortosa, ciutat pont de llengües i cultures, en la qual visqueren sarraïns, jueus i cristians en un llarg període de la seva història.

Maria Fca Gomila és alumna de l'Institut Maria Antonia Salvà, de Lluçmajor.

MÚSICA Acaba la VI Temporada d'Òpera de Primavera 1992

JOSÉ S. AYALA

"Carmen" va obrir la VI Temporada de Primavera d'Òpera i el taló ha davallat per darrera vegada en l'última escena de l'obra de Verdi, "Aida". Entre aquestes dues han tengut lloc també les representacions de "El barbero de Sevilla" i "Rigoletto".

De "Carmen" ja en férem un comentari a EL MIRALL-53. No vaig poder assistir a l'audició de "El barbero de Sevilla", però sí a la de "Rigoletto" que va merèixer la satisfacció del públic que omplia totalment el teatre. La interpretació lírica d'aquesta obra de Verdi va ser molt completa i l'auditori va mostrar la seva complaença amb enervorides ovacions.

"Aida" tancà el cicle d'òpera de 1992. L'elenc que la va interpretar no podia ser més ben escollit: Pauletta de Vaughn, Ernesto Grisales, Fiorenza Cossoto, Vicente Sardinero, Ivo Vinco, Vito Maria Brunetti, completant el quadre Isabel Perelló i Pedro Fuentes. Direcció escènica de Serafí Guiscafé i direcció musical d'Eugene Kohn amb l'Orquestra Simfònica de Balears.

Fiorenza Cossoto, la mezosoprano italiana esperada amb expectació, arribà i triomfà. Considerada com una de les més famoses mezosopranos de l'actualitat, va tenir una actuació vibrant, dolça i rabiosa d'acord amb els moments argumentals de l'obra, i compartí l'èxit amb la ja molt coneguda i acreditada Pauletta de Vaughn, que varen validar, com s'esperava, la seva assignatura de diva mimada pels déus interpretant una Aida en la desesperació del dubte entre el seu amor a Aramis i el seu altre sentiment no menys intens d'amor al seu poble. La culminació de la seva mort prop de l'estimat és una apoteosi lírica molt emocionant.

Amb la mateixa fastuosa presentació escènica que el passat any, Aida culminà aquesta temporada, amb la intervenció de l'orquestra i el cor del Teatre Principal que varen tenir, com en edicions anteriors, un brillant treball interpretatiu i d'organització disciplinada.

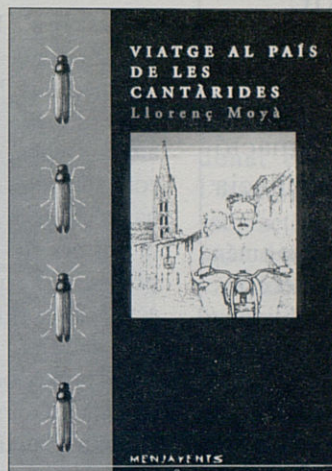
Viatge al País de les Cantàrides, de Llorenç Moyà

P.R.B.

Amb el volum titulat *Viatge al país de les cantàrides* es publica la part inèdita de l'obra narrativa de creació de Llorenç Moyà escrita en català. Únicament, de la reduïda producció narrativa de l'escriptor de Binissalem, un llibre de relats breus, *A Robines també plou* (1958), va arribar a

esser publicat (a més d'una novel·la en castellà, *La tribu de la encina*, que va aparèixer sota pseudònim). D'aquí la importància d'aquesta publicació, que ens fa palès que el panorama de la narrativa de les Balears durant la postguerra potser no hauria estat tan migrat si hi hagués hagut unes condicions favorables al desenvolupament del gènere. (Pròximament també s'han de publicar uns relats de Marià Aguiló i Aguiló, un narrador que només va veure l'edició d'una novel·la en castellà, escrits als anys 40.) De totes maneres, no ens hem d'enganyar perquè la narrativa d'aquesta època és força migrada i aquests llibres en són un exemple. En el cas de Llorenç Moyà, a més, hem de concloure que sobretot fou un poeta i un autor teatral i, com assenyala Aina Perelló, autora de l'estudi introductori, estroba amb moltes dificultats (sobretot, lingüístiques) en el terreny del relat.

El volum arreplega quatre contes de l'any 1956, tres dels quals eren inèdits: *La lleigesa de l'àngel*, *L'àvia* i *El gendre*. L'altre, *El covard*, va esser publicat a la revista "Ponent" deu anys més tard de la seva redacció. Tots quatre comparteixen un tret en comú: el

"tremendisme", corrent literari que Camilo José Cela havia posat de moda en aquells anys. Per això és ben possible que aquests contes siguin un material rebutjat per l'autor a l'hora de compondre el volum *A Robines també plou*, segurament eliminat del conjunt per la seva

cruesa. Gairebé ens fa pensar en una espècie de "divertimento" bastant bèstia i cruel, que l'autor en el cas dels tres primers contes no s'hauria atrevit a fer públic.

Viatge al país de les cantàrides (1957) és una espècie de "nouvelle", que narra un viatge amb moto per una sèrie de pobles de l'interior de l'illa. Els dos viatgers, l'Erudit i el Missèr, un motorista "villalonguà" i un *alter ego* de Moyà, ens mostren una Mallorca quasi inèdita, on no són absents algunes notes crítiques. El relat té algun punt en comú amb *Tres viatges amb calma per l'illa de la Calma*, de Gafim, i respon a la intenció de mostrar l'altra cara d'una Mallorca ignorada (i ultratjada) pel turisme i la societat de l'època.

L'edició d'aquests cinc relats va precedir d'un estudi preliminar d'Aina Perelló i Comas, que sobretot és ben aclaridor de la relació de Moyà amb els gèneres narratius. El llibre és il·lustrat amb uns simpàtics dibuixos de Biel Bonín. □

Llorenç Moyà, *Viatge al país de les cantàrides*. (Palma; Edicions Documenta Balear, col·lecció "Menjaments", 3; 1992).

Bona qualitat en la recepció de Catalunya Música

Voltor demana informació sobre condicions d'audiència

L'Associació Voltor, que a més de TV3, C33 i C9 repeteix les emissions de les ràdios públiques autonòmiques de Catalunya (a les quals podrà afegir-se molt prest el C9 Ràdio del País Valencià), comunica que, resolts els complicats problemes tècnics ocasionats per la interferència del senyal que arribava a Alfàbia alhora amb el d'una altra emissora del Principat, un sofisticat filtratge ha permès normalitzar la recepció de l'acreditada estació de música clàssica *Catalunya Música*, tal i com venien demanant nombrosos melòmans de les nostres Illes. La instal·lació ha estat efectuada pel cap de la xarxa de Voltor, Miquel Nicolau.

Per altra part, Voltor posa a disposició dels radioients i telespectadors el telèfon i contestador automàtic 46.26.95 en què hi ha establert un sistema de control de recepció, tant per a zones fosques com en general per a qualsevol anomalia o notícia que els interessats vulguin fer conèixer. Totes les observacions, que ja són agraïdes des d'ara, seran comprovades pels serveis tècnics amb l'interès de millorar constantment la recepció.

Palma, 14 d'agost 1992.

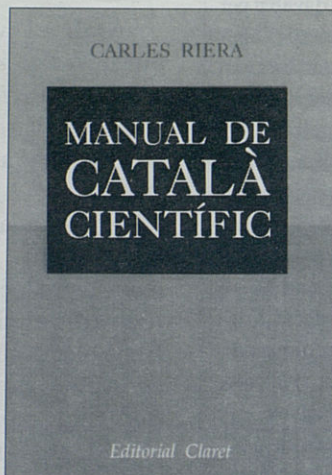
El *Manual de català científic*, una eina a l'abast dels estudiants i professionals

FELIP MUNAR I MUNAR

Carles Riera (Moià, 1959), filòleg i farmacèutic, ha preparat al llarg de cinc anys —encara que, com ell explica, ja ho havia congriat durant la carrera de filologia— el llibre que just acaba de sortir: *Manual de català científic*. El professor Riera ha impartit cursos de "Català Científic" a Palma a través de la

Universitat i l'Institut de Ciència de l'Educació (ICE), i també ha donat les classes d'introducció als Seminaris d'Especialitat organitzats pel Centre de Professors de Palma al llarg de tres anys, de Filosofia, Ciències, Matemàtiques i Informàtica. No cal dir que tots aquests cursos li han servit per bastir aquest Manual força complet i elemental que fa conèixer el llenguatge verbal de les Ciències Experimentals. A més està pensat tant per a professors com per a alumnes, i per a tots aquells professionals interessats en l'aspecte lingüístic de les seves especialitats.

Carles Riera és, sobretot, un apassionat de la llengua: s'expressa amb una facilitat corpenedora, té un domini de l'exposició gairebé total i això fa que darrera cada mot, cada construcció condensi una explicació científica, un motiu, una excusa per expressar-se amb la màxima perfecció possible. És una feina d'aprenentatge i d'ensenyament constants; l'autor sap que no hi ha l·lindars en aquest camp i per això sempre cal acotar-lo. Es tracta d'un bon Manual per començar a treballar i usar amb més coherència i correcció les paraules en els llenguatges

específics, en definitiva, per assaborir i aprendre a sentir la llengua com una eina de comunicació útil.

En el Manual hi ha un estudi de tota la documentació etimològica, bàsicament del grec i del llatí, i la comparació amb altres llengües, sobretot les més pròximes, castellà, francès, anglès i italià, amb especial referència

a l'anglès com a llengua generadora de la ciència moderna.

El llibre és dividit en quatre capítols. En el primer treballa les generalitats dels llenguatges d'especialitat i científic, neologismes, abreviacions i l'accentuació; en el segon, el vocalisme i el consonantisme; en el tercer, la morfologia i la composició i derivació; i en el quart, el lèxic i el vocabulari específic. Hi afegeix un apèndix amb obres d'interès lingüístic i una bibliografia bàsica. Cal esmentar que es tracta del primer manual que es publica sobre el tema; fins ara no hi havia cap obra gramatical que estudiàs de manera conjunta el llenguatge científic català. □

Carles Riera. *Manual de català científic*. Edit. Claret. Barcelona, 1992. 185 pàgs.

L'horitzó del català

PERE ROSSELLÓ I BOVER

En *Un horitzó per a la llengua* Isidor Marí —actual subdirector de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya— recull diversos articles de sociolingüística que parlen d'aspectes de planificació, escrits entre 1985 i 1991, alguns dels quals eren inèdits. Però, tot i tractar-se de treballs elaborats per separat, són molt complementaris i, dins l'estructuració global del llibre, permeten una visió àmplia dels principals problemes de la planificació lingüística com una "nova disciplina sociolingüística que tracta de les intervencions conscientment organitzades per influir, en un marc social determinat, sobre la forma i/o les funcions de les varietats lingüístiques" (p. 7). Per això distribueix els estudis en les dues parts del llibre: en la primera reuneix els que fan referència a la normalització de l'estatus de la llengua (les funcions socials) i en la segona, els que parlen de la planificació del corpus de la llengua (el codi).

La primera part, *L'estatus de la llengua*, recull quatre treballs, el primer dels quals, *Comunitat lingüística i comunitat nacional*, parla de la relació entre els conceptes de llengua i de nació. Marí exposa el desencert d'una política lingüística que en l'actualitat es basi tan sols en els valors essencialistes, simbòlics o sentimentals. En canvi, creu que la normalització lingüística del català es defensarà millor si es fonamenta en els valors d'utilitat i de pragmatisme, avui més fàcilment vendibles. Igualment, es refereix a la impossibilitat de plantejar-la com una obligació dels ciutadans i defensa la necessitat de presentar-la com un dret,

tot incidint en el pes que té la reivindicació d'un tracte igualitari (a diferència de la desigualtat que ens imposa l'actual marc legal).

Aquest aspecte és desenvolupat en el segon capítol, *Cap a un nou model de normalització lingüística*: "el marc constitucional i estatutari estableix un règim plurilingüe desigual a l'Estat en general i implanta a cada comunitat autònoma un règim de doble oficialitat ambigü, en el qual no es delimiten clarament els drets territorials i personals, de forma que no hi queda assegurada la primacia de la llengua pròpia del territori" (p. 27). L'actual marc jurídic de l'Estat espanyol implanta un bilingüisme desigualitari, que consagra la inferioritat del català respecte del castellà.

Marí analitza la crisi de l'actual model de normalització lingüística, nascut en l'època de la transició, que és portador d'una forta càrrega simbòlica i ideològica no gens adequada a les inquietuds de la societat actual (sobretot dels joves). Es tracta, diu, d'"un model esgotat: en el cas de

Catalunya perquè ja no dona més de si; en els altres territoris [País Valencià i Illes Balears], perquè no s'han donat els mínims requisits que l'haurien pogut fer funcionar satisfactòriament" (p. 40). És, però, una crisi de creixement.

Isidor Marí també es refereix a la manca d'intervenció en el funcionament lingüístic dels organismes privats, a la desmobilització dels ciutadans en la qüestió de la normalització del català (reflex de l'atonía de les institucions, dels polítics i dels intel·lectuals), a la situació marginal dels organismes "normalitzadors" de les institucions autònomes (ubicats en els departaments de Cultura i no directament dependents de Presidència i mai amb un rang superior al d'una Direcció General), i finalment, assenyalant bases que hauria de tenir el nou model de normalització per tal que fos apte en les circumstàncies actuals.

Els dos treballs següents, que completen aquesta primera part, presenten la normalització del català en relació al context europeu. *Dos exemples de cooperació lingüística: el neerlandès i el nòrdic* ens mostra dos casos en què la coordinació en matèria lingüística entre territoris de diverses administracions (regionals i estatals) s'ha fet possible, a diferència del nostre model de comunitats autònomes en què ni tan sols s'han establert acords de cooperació que legalment haurien estat viables. I *El pluralisme lingüístic a Europa* presenta un model d'organització en què es garantiria un estatus normal i una igualtat real a totes les llengües de la comunitat europea, a diferència del

vigent actualment que només afavoreix els idiomes estatals.

En la segona part, *El corpus de la llengua*, es recullen cinc treballs que parlen sobretot de la variació lingüística i dels problemes de l'estandarització. Isidor Marí insisteix en l'estreta relació entre la normalització de l'ús de la llengua i el procés de creació d'un model de llengua estàndard, a què tan sols s'arribarà en la mesura que s'aconsegueixi la normalització de les funcions socials de l'idioma. L'autor en *Cap a la consolidació del català estàndard* aclareix algunes concepcions errònies, com l'oposició entre estàndard i dialectes, la identificació exclusivament amb el criteri de correcció o la creença que el model estàndard és el català central.

En *L'elaboració dels llenguatges d'especialitat* també es refereix al gran creixement actual del repertori dels registres i repassa la situació dels llenguatges d'especialitat en català a partir de quatre sectors concrets: l'ensenyament, l'administració, la comunicació de massa i les comunicacions professionals i comercials. En general, constata que "encara és molt baixa la consciència de la importància creixent dels llenguatges d'especialitat, i el procés de normalització lingüística no ha arribat a difondre l'ús del català a sectors vitals d'activitat" (p. 107).

Condicions prèvies per a la difusió d'un model lingüístic als mitjans de comunicació posa en relleu la necessitat actual, a causa de la importància

dels mitjans de comunicació audiovisuals, de tenir un model de llengua estàndard oral. Analitza les situacions en què caldrà començar a introduir aquest model i les fases del procés que ha d'implantar-lo. Però, com ja hem dit abans, l'estadarització no és possible sense la normalització de l'ús,

Isidor Marí. (Foto Magdalena Soler)

per la qual cosa "el millor model lingüístic pot restar en la pura inoperància si no es donen les condicions necessàries per a la seva implantació social" (p. 110).

Aspectes més concrets d'aquesta mateixa problemàtica són tractats en *Varietats i registres en la llengua dels mitjans de comunicació*. Tot i que analitza els diversos elements que conformaran la llengua dels mass-media audiovisuals des del punt de vista del lingüista, Marí conclou que "tot dependrà de les decisions concretes

que es prenguin des de la direcció dels mitjans, i aquestes decisions, del grau d'exigència social d'una millora constant en la llengua dels mitjans de comunicació de massa" (p. 135).

Finalment, *Llengües minoritàries i terminologia: la planificació terminològica per a llengües de difusió limitada* estudia la problemàtica (sòcio)terminològica amb què es troben les llengües minoritzades.

En resum, *Un horitzó per a la llengua* és, tot i tractar-se d'un llibre sobre un tema especialitzat, una obra que pretén incidir en sectors més amplis que aquells a què en principi pot semblar destinat. El plantejament realista — perquè analitza els problemes sense caure en l'autocompassió per la dificultat de la normalització del català, tot defugint el pessimisme i el derrotisme tan freqüents — i la lucidesa fan que aquest llibre sigui sobretot una eina normalitzadora i no tan sols una elucubració teòrica.

Marí no es conforma amb la presentació dels problemes, sinó que en cerca solucions o, almenys, ens assenjala camins per a trobar-ne. És per això que la connotació optimista del títol no hi és debades: Isidor Marí ens mostra quin és l'horitzó de la nostra llengua, un horitzó certament llunyà i amb un cel una mica nuvolós però, al capdavant, a diferència d'altres discursos molt freqüents, un horitzó que amb esforç és al nostre abast. □

Isidor Marí, *Un horitzó per a la llengua*. (Barcelona, Empúries, 1992), 155 pàgs.

FAJAS REINA

José Tous Ferrer, 1 - Tel. (971) 71 60 33
07002 Palma de Mallorca

**FUNDACIÓ «SERVEIS DE
CULTURA PER AL POBLE»**

Per a la promoció popular de la nostra
cultura estam al vostre servei

Demanau informació a c. del Mar, 6, 3r.
07012 PALMA

Mort damunt la gespa

de Josep M. Palau i Camps

ANTONI VIDAL I FERRANDO

L'escriptor Antoni Vidal i Ferrando va aprofitar l'avinentsa de fer la presentació de la novel·la "Mort damunt la gespa" de Josep M. Palau i Camps, publicada per l'Editorial Moll, en el marc de la X Fira del llibre, per reflexionar en veu alta sobre aspectes de la cultura de resistència i el pragmatisme cínic del guany fàcil.

Ileu ací els paràgrafs més significatius.

.../... No fa massa temps, en un article aparegut al Butlletí de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, el meu amic Jaume Pomar, que és també el prologuista de *Mort damunt la gespa*, es queixava del final de la cultura de resistència i de l'autocomplaença d'alguns, entestats a considerar que el que ara cal és viure a l'ombra d'una pretesa normalitat i exercir la nostra professió d'escriptors catalans des de la perspectiva de qui se sent protegit per tota una catefa de legalismes i garanties constitucionals i estatutàries. Com si sobressin, per injustificats, els voluntarismes, els radicalismes i l'antic exercici de l'autocrítica, i s'hagués inaugurat el temps del Tartuf i del cofoisme, del pragmatisme cínic i del guany fàcil.

I, si he citat aquestes reflexions de Jaume Pomar és perquè conflueixen inevitablement amb les que jo havia anat exposant fins ara, per un motiu ben palmari: els protagonistes són els mateixos. O, si no ho són, fan el joc a la mateixa realitat que l'amic Pomar descriu amb una sentència lapidària: "La ciutat dels homes que van morir per unes idees es veu substituïda per la ciutat dels homes que avui viuen de les mateixes idees, si fa no fot".

Encara que, de segur, no era aquesta la derrota que jo hauria d'haver pres en un dia com avui en

què ens hem reunit per celebrar l'aparició d'un llibre i per demostrar la nostra solidaritat al seu autor, Josep M. Palau i Camps, el qual, després d'una dilatada trajectòria en què ha conrat des de la poesia al teatre, passant per la novel·la o la traducció, sembla haver lliurat darrerament el seu art, d'una manera especial, al gènere negre, segurament encoratjat per l'èxit d'*Assassinat al Club dels poetes*, obra que ja té per la sisena edició.

.../... Prest l'obra passaria a encapçalar la sèrie negra de la col·lecció "Raixa" i, pràcticament des de la seva aparició, trobà acollida als

nostres instituts. La seva presència continuada a les classes de Català crec que pot interpretar-se com a signe d'un veritable reconeixement de Josep M. Palau per part de les joves generacions de lectors.

.../... Josep M. Palau i Camps ha exhibit una colpadora perseverança en la seva temptativa d'inquirir el misteri i provar de conjugar les tres potències més definidores i definitives de l'home: Paraula, Coneixement i Bellesa. D'aquesta manera, ha llegit, ha vist i ha escrit més teatre del que hom pot imaginar, ha col·laborat intermitentment als papers i ha obtingut la recompensa de poder observar com la seva obra publicada esdevé de cada dia més voluminosa.

Entretant, encara ha trobat temps per maldar cívicament per aquesta cultura catalana malsegura, diguin el que diguin els instal·lats a la poltrona de les prebendes o del postmodernisme de segona mà, que diria l'escriptor Jaume Pérez Montaner. Sense oblidar la labor que en Palau ha anat perpetrant en el camp científic, una dèria que l'ha portat a col·laborar amb el Dr. F. Español, del Museu de Zoologia de Barcelona en l'estudi de la fauna coleopterològica de les Balears; a publicar diferents estudis en les revistes "Graellsia" i "Boletín de la Sociedad de Historia Natural de Baleares"; i a obtenir el "Premi Jaume

I" de l'institut d'Estudis Catalans, pel treball "El bosc mallorquí com a biotip ornitològic", que havien enllestit ell i el senyor Tato Cummings.

.../... *Mort damunt la gespa* és un llibre accessible i entretingut. I aquest és, sens dubte, un dels lucrex que justifiquen el gènere negre. Ja ho havia intuït Pedrolo: "aquest tipus de literatura —deia— podria guanyar-nos uns centenars, uns milers i tot, de lectors, ara poc familiaritzats amb el català escrit i massa mandrosos per a lliurar-se a l'esforç que, a llur entendre, suposa el fet d'abordar un llibre de més tonatge".

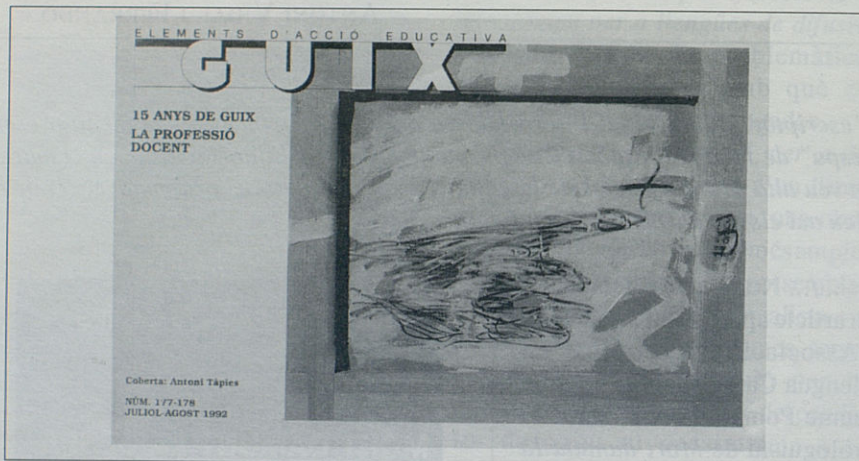
Particularment, pens que la conjuntura no s'ha modificat de manera substancial, a hores d'ara. Per això són d'agrair les aparicions editorials del tipus de *Mort damunt la gespa*. I no en parlem si, a la seva condició d'instruments de normalització lingüística, hi sumam l'experiència, el bon humor i el domini de la tècnica narrativa de Josep Mª Palau i Camps, un escriptor que mai no ha deixat de fer conscientment país i que, en mirar cap endarrera, no pot fer seves les paraules del poeta Joan Margarit quan es lamenta:

"de com la vida a poc a poc ens torna el cant d'abans en veu de solitaris".□

José M. Palau i Camps, *Mort damunt la gespa*. Edit. Moll, Palma 1991. 134 pàgs. 700.- ptes.

Guix

SANTI ADROVER

Fa quinze anys que GUIX, la revista al servei de l'educació i la pedagogia, compleix regularment el seu cicle de publicació. Amb motiu d'aquest aniversari, ha editat un especial en dos volums: el primer correspon al núm. 177-178 (juliol-agost) i el segon a un índex temàtic per àrees de tots els articles publicats en aquests quinze anys.

L'aplicació immediata, ja per al proper curs 1992-93, de la reforma dels sistemes d'ensenyament a tot l'Estat i la repercussió que ha de tenir en el complex espai educatiu, és una cosa que preocupa i constitueix el motiu principal al qual es refereixen

la majoria d'articles, tant els d'autors que pertanyen al món de la docència com els de qui, per la seva rellevància en els àmbits de la responsabilitat política, cultural i dels mitjans de comunicació o de l'esport i l'espectacle (Jordi Pujol, Josep M. Bricall, Isabel Clara Simó, Jaume Fabre, Jordi Villacampa, Cente Fontestad...) han estat convidats a escriure-hi una col·laboració.

Un número, doncs, molt interessant per l'ampli ventall d'exposicions que conté, destinat especialment, com tota la col·lecció, a "la professió docent".□

carrer del
baix riera, 1-a
tel: 24 03 86
07009 palma

arts
XISCO
grafiques

Històries que fan història

ANTONI QUINTANA I TORRES

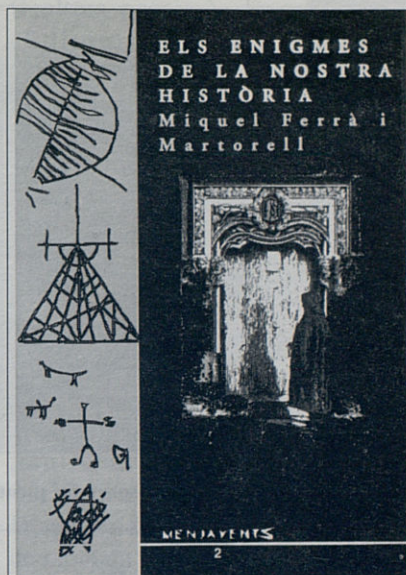
En els països de llengües romàniques la història té, entre altres significats, el de conte o relat. Abans que la història passi a ser literatura —oral o escrita— algú, suposam que l'historiador, ha hagut de copsar el què passa, ha hagut de ser testimoni d'esdeveniments i per això ha fet servir la vista com a font primordial del coneixement.

Aquest historiador és més bé un cronista que en algunes ocasions ha estat testimoni d'allò que conta. Ara bé, aquest historiador no pot ser arreu ni ho ha viscut tot, i per accedir al coneixement d'allò que no ha estat observat per ell ha de fer servir la indagació, ha d'informar-se. Es tracta d'una professió molt semblant a la del periodista modern.

Amb el títol del seu llibre —*Els enigmes de la nostra història*— l'escriptor Miquel Ferrà adopta el paper d'historiador clàssic a la manera dels antics quan feien averiguacions cercant d'on provenia el saber.

Certament no és aquesta la forma més acadèmica de fer la història, una història que no s'interroga sobre les causes de l'ordre social, però que ens mostra un discurs simbòlic totalment integrat al nostre marc geogràfic i cultural: la Mediterrània.

A la presentació l'autor tracta de justificar el seu llibre a partir del vesant misteriós de l'existència humana i és així com s'enfila en les interrogacions. Hi ha una tendència a la mitificació com a fil conductor de tot el llibre que explica, sense massa embolics, la presència musulmana, la tradició marinera, o l'empremta jueva. Fins aquí sembla que el llibre de Miquel Ferrà es concentra sols en allò més estrany i més fosc del nostre passat, i

en efecte és així. Però l'autor ens parla també d'allò sorprenent, anti-estructural, en una explosió d'*històries* que per inversió o contradicció al que ve sent més acadèmic, exposen vivament el caràcter i la dinàmica dels aspectes menys explorats de la condició humana.

Sovint els historiadors ens queixam de l'intrusisme professional, però no em sembla una cosa massa perillosa sobretot perquè tots sabem que la pràctica professional no és cap garantia de treball ben fet. Per sort (o per desgràcia) molts aficionats fan la història dignament i, sobretot, la fan amb l'afany divulgador que a nosaltres sempre ens ha mancat. És absolutament necessari que la història arribi a tothom i si no ho fan els mitjans de comunicació ni l'escola, resulta que llibres com aquest són els que amb tota la dignitat del món omplen el forat. Si d'aquí vint, trenta o quaranta anys, un jove llicenciat es proposa fer una tesi doctoral sobre la difusió massiva de la cultura històrica

al nostre país a partir dels manuals escolars, ho tindrà molt mal de fer perquè no n'hi ha. Li caldrà recórrer a llibres com aquest.

És un llibre que, per diverses raons, pot molt bé servir a l'escola. En primer lloc pel seu plantejament general d'interrogació i l'acurada exposició de misteris, per la crida contínua a la curiositat del lector, que en conjunt el fan de fàcil i entretinguda lectura. Qualsevol professor pot recomanar-lo sense passar gens de pena sobre si serà o no entès pels adolescents.

Segonament, l'ordre cronològic que segueix és del tot aprofitable. Bastaria fer datar als al·lots cada història per tenir una idea de la temporalització, concepte que sempre és difícil d'assimilar per part dels adolescents.

En tercer lloc, hi ha algunes històries, com la de les finestres renaixentistes d'Alcúdia i la de l'avi Lluç, que són l'esca que de vegades cerquem per explicar les germanies o l'emigració massiva del XIX.

I en darrer terme, és un llibre fet a Mallorca que també posa atenció a les altres illes (encara que en el cas d'Eivissa sigui molt de passada), i això pot servir d'avertiment a tots els qui massa sovint queim en el localisme. Però això ja seria un altre tema. □

FERRÀ I MARTORELL, Miquel (1992). *Els enigmes de la nostra història*. Edicions Documenta Balear. Col·lecció Menjavents núm. 2 (Ciutat de Mallorca).

Nota de la Redacció d'E.M.— Miquel Ferrà i Martorell ha publicat a la nostra revista, sota el mateix nom d'*Enigmes de la nostra Història*, una seguida d'articles -del gener de 1987 (núm. 0) al setembre de 1990 (núm. 39)- que constitueixen la primera versió dels capítols del llibre, després adaptats a les necessitats de l'edició. Creim que és oportú agrair a l'autor l'interès amb què sempre ha volgut distingir-nos així com la seva constant i fidel col·laboració.

Costa de la Bretanya

JOAN MAYOL I SERRA

S'ha esdevingut enguany anar a carregar bateries a la Bretanya, efectuar la migració estiuenca cap al nord, defugint (encara que sigui sols per pocs dies) els rigors tèrmics mediterranis.

És bella, Bretanya, de relleus suavisssims, poblada de gent hospitalària i amable (almenys la que nosaltres hem conegut). El viatger hi troba atractius ben diversos: l'espectacular costa de granet rosa, les esglésies rurals d'un gòtic arcaic a escala humana (per les seves dimensions raonables), les amples platges atlàntiques, les reserves ornitològiques, petits i magnífics museus entre els quals destacarem la "Maison des minéraux" al Parc Natural Regional, per posar un exemple...

Però la bellesa es cuida, i en especial la bellesa de la ribera del mar, amenaçada —com a tantes bandes— pel desenvolupament desconsiderat i els projectes megalòmans. Ara, allà, pateixen la moda dels establiments de talasoteràpia, que proliferen com els

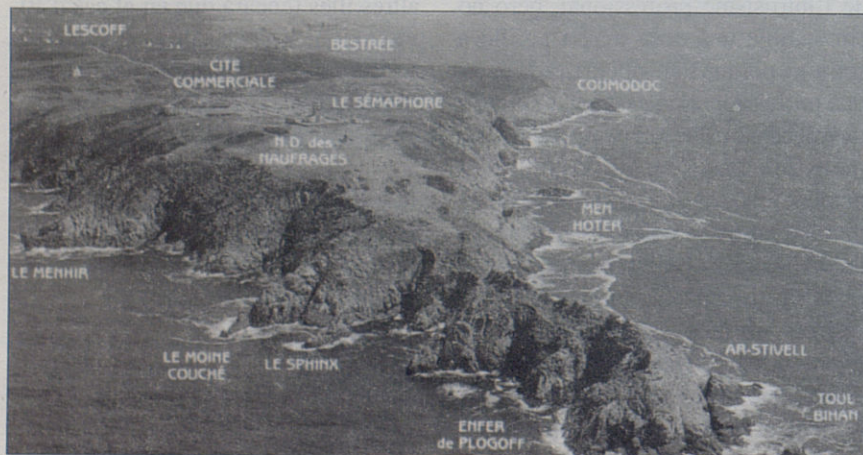

Els efectes catastròfics de la sobre-freqüentació: el sòl de l'antiga landa és una superfície mineral totalment arrasada.

gòlfs a la Mediterrània... Dèiem que la bellesa es cuida, i en podem donar fe: hem tengut ocasió de contactar amb un conjunt de consellers, batles i regidors bretons, involucrats en la protecció del medi ambient litoral que es porta a terme, fonamentalment per mitjà d'adquisicions de terrenys de la costa (gràcies al "Conservatoire du Littoral", del qual convendria parlar

extensament a ca nostra). Una postal (encara que sigui imaginària) és curta, i sols podrem triar-ne un exemple: pot ser el de la "Pointe du Ras", en rigor l'extrem occidental de l'estat francès, una de les proes del nostre continent.

Aquest cap és un altiplà formidable, amb una visió sorprenent de l'oceà i algunes illes bretones. El "Conservatoire" n'ha adquirit la propietat, però es troba amb dos greus problemes: una antiga planificació desastrosa, i una freqüentació humana desorbitada i descontrolada. La planificació ha permès edificar a la punta un parell d'hotels (de poc volum, però) i ...un centre comercial! Més de vint comerços (records, bars, artesanía...) destinats a satisfer el consumisme de més d'un milió de visitants que cada any arriben a l'immens aparcament habilitat a l'efecte i es passegen per on volen de la "Pointe", que és sensiblement plana. El resultat és que la vegetació ha quedat literalment arrasada, i en grans àrees és inexistent. Del costat del mar,

"La Pointe du Raz"

els penyassegats, les illes i l'oceà ofereixen un espectacle natural d'una gran bellesa; però la punta és depriment, suburbial, terrosa i en plena erosió.

El projecte que han dissenyat i iniciat les autoritats bretones és notable: retirar un parell de kms tots els establiments hotelers i comercials i l'aparcament, i facilitar el transport públic dels visitants amb furgonetes mogudes per gas (sense restriccions numèriques). A la pròpia punta, s'habilitaran els itineraris peatonals que convenen al cas, per accedir als miradors de més qualitat. A la vegada, una regeneració de la vegetació de landa, pròpia de la zona, s'ha iniciat hores d'ara. Les extenses aèrees pel servei del far seran soterrades en una operació de cirurgia estètica ecològica. Una petita exposició a la mateixa punta mostra, amb fotomontatges, com s'espera que sigui devers l'any 2000. Tal vegada el que resulta més interessant del projecte és constatar la participació de moltes entitats: els ajuntaments i administracions han constituït un consorci per a aquesta iniciativa que en bona part és subvencionada per empreses i entitats privades.

Els propis comerciants de la Punta han acceptat voluntàriament el canvi d'ubicació de les seves botigues (excepció feta d'un dels hotels, que manté un cert conflicte), i distintes entitats científiques i conservacionistes assessoren i col·laboren en el projecte, en un ambient de cooperació ben positiu.

Un projecte car, certament, però que s'ho paga: retornarà la dignitat i la bellesa a un dels indrets més singulars de la Bretanya i en gaudiran en el futur milions de persones, en una demostració del que és, a Europa, la conservació de la natura.□

Mester d'amant, de Jean Serra

ANTONI NADAL

Així com en *Illa* (i altres poemes) (Edicions Can Sifre, 1991) Jean Serra va aplegar un conjunt de poemes publicats o escrits entre l'agost de 1975 i l'agost de 1977, ara en *Mester d'amant* (Edicions Can Sifre, 1992) l'autor ha reunit gairebé una seixantena de poemes publicats entre 1977 i 1985.

D'aquesta manera, l'autor aconsegueix de moment la revisió de la seva obra poètica, una revisió que, paradoxalment, va emprendre amb *Herència clara* (Edicions Can Sifre, 1990), versió corregida i augmentada de les proses poètiques que componien *Poema al pare* (Consell Insular d'Eivissa i Formentera, 1987). Però hem d'allunyar la idea que *Illa* i *Mester d'amant* són antologies, perquè l'objecte de l'autor en tots dos casos ha estat de dotar-los justament d'un fil conductor. I, encara que no ho declara en les respectives notes preliminars, sembla que Jean Serra rebutja l'obra poètica que no ha inclòs en les tres edicions de Can Sifre. Així, la publicació conjunta dels treballs poètics de Jean Serra en dos volums, fruit d'un laboriós procés orientat per l'autocrítica i la receptivitat, ens situa d'entrada davant una obra si més no meditada, que, a més a més, conté uns valors literaris i unes qualitats humanes superiors ben destacables. Entre els primers, una llengua força desenvolupada, la riquesa conceptual, la contenció de les formes retòriques,

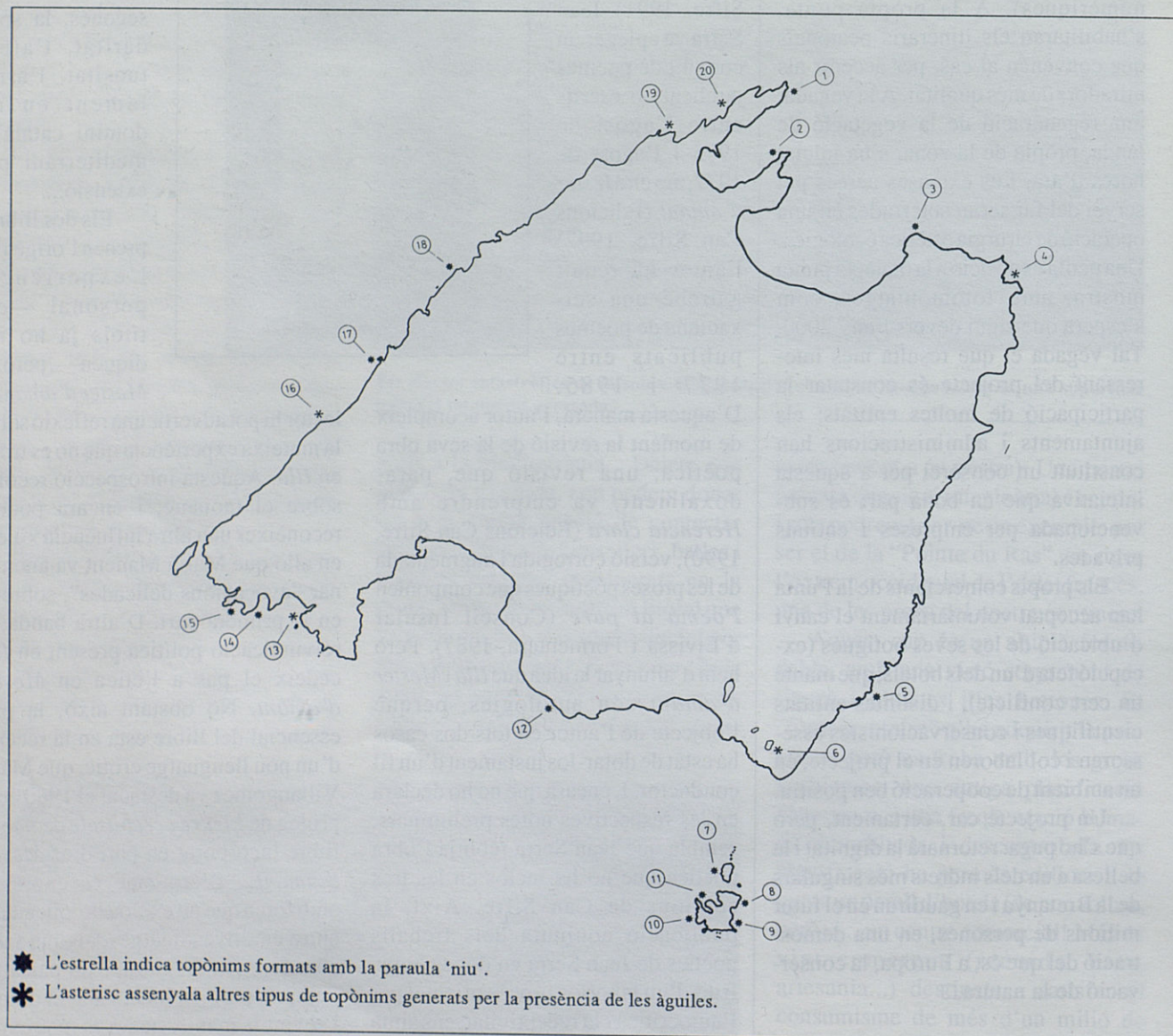
i l'harmonia i la cadència dels versos. Entre les segones, la solidaritat, l'afectuositat, l'arrelament en un domini català, i mediterrani per extensió...

Els dos llibres prenen l'origen de l'experiència personal —els títols ja ho indiquen—, però en *Mester d'amant* el

lector hi pot advertir una reflexió sobre la mateixa experiència que no es troba en *Illa*. Aquesta introspecció recolza sobre el taoisme, i encara podem reconèixer una altra influència xinesa en allò que Marià Manent va anomenar "evocacions delicades", sobretot en la primera part. D'altra banda, la reivindicació política present en *Illa* cedeix el pas a l'ètica en *Mester d'amant*. No obstant això, la part essencial del llibre està en la recerca d'un nou llenguatge eròtic, que Marià Villangómez va destacar el 1980 en el pròleg de *Lleure i crepuscle de noces*, llibre incorporat en part dins *Mester d'amant*: "L'erotisme és expressat amb força que no exclou la delicadesa, entre emotives imatges, alguna volta com es tractaria gairebé un paisatge. Sempre, però, hi ha la vida, el drama, i sovint la manifestació és més explícita i punyent." En conseqüència, hi ha raons literàries per recomanar la lectura de *Mester d'amant*, però afegirem que el llibre fa part d'una empresa editorial arriscada que és creditora, per això, d'un tracte privilegiat pels lectors.□

La presència de l'àguila peixatera a la toponímia del litoral de les Balears

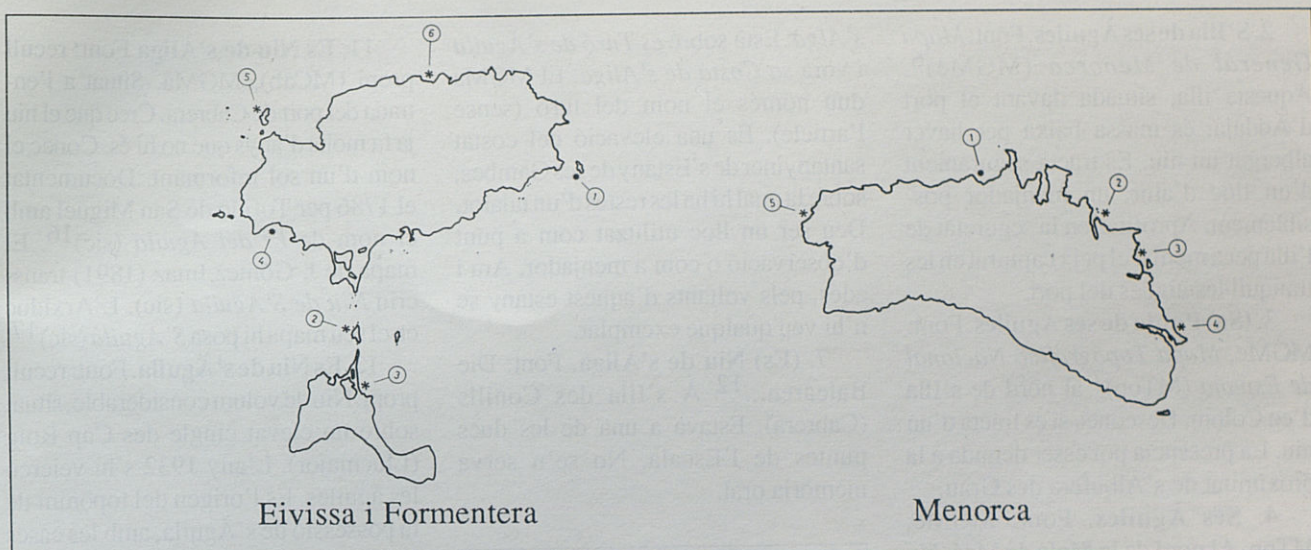
COSME AGUILÓ

Si el projecte de salvar tota la toponímia de les Balears abandonàs els niguls del somni i es fés una palpable realitat, i a més a més ben informatitzada, depositada en una base de dades de la qual n'endevín la torrencialitat,

no dubteu que tendríem a l'abast un filó inexhaurible per escodrinyar la realitat illenca des de qualsevol dels angles visió imaginables. Aquest fabulós emmagatzematge d'informació permetria, entre moltes altres coses, la

confecció ràpida de mapes de noms de lloc de caire monogràfic que ens donarien una visió clara de la incidència toponímica de qualsevol tema que volguéssim abordar. Un exemple pràctic: a hores d'ara desconecim

quantas vegades surt la unitat *cala* a les costes de les Illes. Si ens demanem quantes cales hi ha en el litoral de les Balears, no podem contestar, si més no des de l'òptica lingüística. Potser els geògrafs o els geòlegs sí que tenen la resposta a punt, que mai en la vida coincidirà amb la nostra, perquè ens movem dins una pluralitat de disciplines. Hi ha llocs que duen el nom de *cala*, sense que la mar els mossegui gens i també hi ha cales geogràfiques que no en tenen el nom. (No passeu ànsia, ja que els urbanitzadors -i determinats ajuntaments que com a escarabats piloters els corren darrera- se senten investits de sacres poders per a posar "ordre" en aquestes incoherències de la història que no entenen ni entendran mai, perquè senzillament no les volen entendre).

Voldria, a través d'aquest article, anticipar-me a la utòpica data, gloriosa i feliç, de la recollida global i mostrar el paradigma de la compareixença, certament ben remarcable, de l'àguila peixatera en els noms de lloc costaners de les Illes. (Deix de moment els de l'interior, exceptuant un topònim que queda en les proximitats de la ribera d'un dels nostres salobrans).

Els topònims que fan referència a l'àguila no ens aclareixen *per se* de quina espècie es tracta. La identificació tanmateix no és gens problemàtica. Només dues de les aus que són conegudes popularment amb aquest nom, han estat citades com a nidificants a les Balears

i hom dubta que l'àguila reial (*Aquila chrysaetos*), esmentada per altra banda com a reproductora únicament a Mallorca¹, hagi poblat en realitat les nostres illes². Per exclusió doncs, només queda l'àguila (o àliga com diu encara qualche vell) per excel·lència, o sigui l'àguila peixatera, coneguda científicament com a *Pandion haliaetus*.

¿Per què hi ha aquesta freqüència d'àguiles en els noms dels nostres penyals? La resposta és també senzilla i ens la dona l'etologia: per una permanència insistent, per l'inveterat costum de la gran au de nidificar en els mateixos llocs, any rere any. Els nius, situats en els cingles inaccessibles dels espadats, eren coneguts de gent que freqüentava les marines. La seva voluminosa estructura era un punt de referència inequívoc. En l'apreciació del seu volum no és estrany que el pescador exageri: no fa gaire em deien que a un niu que es troba a una gran altura sobre els penya-segats hi havia camions de llenya (!) El comportament de l'aucell servia de signe, de presagi de mal temps o de calma. Un informant eivissenc acostumat a observar-les em precisava que *ses àguiles en ser que vol fer mal temps s'aixequen a l'aire i tornen per avall i piulen; si no piulen és perquè no volfer tant de vent*.

No sempre tenim un nom de lloc on l'àguila ha nidificat. ¿Quin és doncs el fet que genera l'aparició del topònim quan a un serrat hi ha un niu que

augmenta de volum amb les reiterades reconstruccions anuals? És una pregunta difícil de contestar. Deu dependre de l'ús que es faci de l'indret, tal vegada de la densitat de noms que hi ha en aquell redol. Així veim que nius importants com el de sa Bestorre des Vedrà, ocupat no fa massa anys, o el de sa Llisanades Vedranell, no han originat cap nom. Avui les parelles reproductores d'àguiles han esdevingut rares a la Mediterrània i més encara a les nostres illes, fins al punt que a les Pitiüses, de l'espècie, només en roman un sol exemplar³. La toponímia presta així un servei a la zoologia, quan permet, encara que sigui d'una manera parcial, la reconstrucció de l'atlas històric de nidificació. El niu pot haver desaparegut, però el topònim sol romandre.

La immensa majoria de noms fa referència a la nidificació, però no són tots. N'hi ha que sols deuen indicar observacions assídues i qualcun pot ésser d'origen metafòric. Veurem ara quins són aquests noms. D'alguns no en donaré gaire aclariments pel fet de no haver inspeccionat directament els llocs⁴. En la citació de fonts don preferència a les orals.

MENORCA

1. (Es) Niu de s'Àliga. Font: *Die Balearen...*⁵. Situat a la zona compresa entre ses Bledes i Cala Pregonda. Caldria visitar-la i cercar l'emplaçament del niu.

2. **S'Illa deses Àguiles.** Font: *Mapa General de Menorca* (MGMe)⁶. Aquesta illa, situada davant el port d'Addaia, és massa baixa per haver albergat un niu. Es tracta segurament d'un lloc d'atur, un menjador possiblement. Aprofitarien la seguretat de l'illa per a menjar el peix capturat en les tranquil·les aigües del port.

3. **(Sa) Punta de ses Àguiles.** Font: MGMe, *Mapa Topográfico Nacional de España* (MTop)⁷ al nord de s'Illa d'en Colom. Desconec si es tracta d'un niu. La presència pot esser deguda a la proximitat de s'Albufera des Grau.

4. **Ses Àguiles.** Font: MGMe, MTop. Al nord de la Mola de Maó. No sé si hi ha niu. El lloc de pesca podria haver estat el port de Maó.

5. **Ets Aguilons.** Font: comunicació verbal⁸, MGMe⁹, MTop. Sense conèixer el lloc es insegura la inclusió d'aquest topònim dins aquesta unitat temàtica. ¿Qui sap si pot tractar-se d'un lloc on s'hi veuen individus joves?

MALLORCA - CABRERA

1. **El Niu del Àguila.** Font: *Mapa General de Mallorca* (MGMa)¹⁰. A l'est de Formentor. No sé si el niu encara existeix.

2. **Es Niu des Àliga.** Font: MGMa. A l'oest de la Victòria. Encara hi és, tot i que està desocupat.

3. **Es Niu de s'Àguila.** Font: MGMa. A l'extrem del nord de sa Talaia Moreia. Vell niu desocupat encara existent.

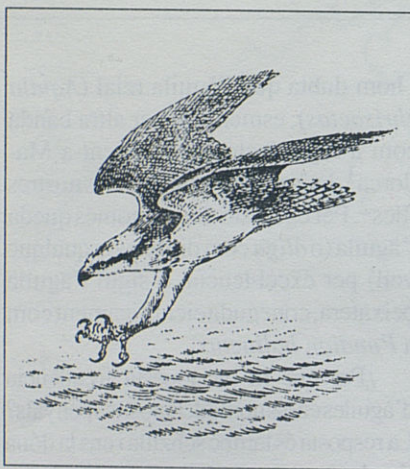
4. **Peña de Aguilar.** Font: Mapa del cardenal Despuig¹¹. Entre Cala Nau i sa Punta de Capdepera. No és segura la inclusió d'aquest nom dins aquesta unitat.

5. **Es Niu de s'Àguila.** Font: recull propi. En el MGMa hi apareix com a *Punta des Niu de s'Àguila*. Lloc situat vora s'Estret des Temps (Santanyí). El niu ja no hi és i no se'n serva memòria. Tampoc no podem intuir la seva ubicació. És possible que hi hagi hagut esllavissaments de roques que hagin desfigurat la primitiva morfologia de les penyes. Cala Figuera devia esser un bon lloc de pesca.

6. **Sa Talaia de s'Àliga.** Nom transformat per alguns en *sa Talaia de*

s'Alga. Està sobre *es Turó de s'Àguila* i vora *sa Costa de s'Aliga*. El MGMa duu només el nom del turó (sense l'article). És una elevació del costat santanyiner de s'Estany de ses Gambes, sobre la qual hi ha les restes d'un talaiot. Deu ser un lloc utilitzat com a punt d'observació o com a menjador. Ara i adés, pels voltants d'aquest estany se n'hi veu qualche exemplar.

7. **(Es) Niu de s'Àliga.** Font: Die Balearen...¹² A s'Illa des Conills (Cabrera). Estava a una de les dues puntes de l'Escala. No se'n serva memòria oral.

Àguila peixatera (*Pandion haliaetus*)

8. **Es Niu de s'Aliga / Es Niu de s'Àguila.** Font: recull propi (MCab)¹³. Es Cap Ventós (Cabrera). El niu hi és, desocupat i bastant envellit. Molts de pescadors coserven el record de quan hi havia les àguiles.

9. **Es Niu de s'Àliga / Es Niu de s'Àguila.** Font: recull propi (MCab). Situat sobre un cingle des Codolar de l'Imperial (sic)¹⁴ (Cabrera). Niu actualment ocupat i molt voluminós. L'Arxiduc esmenta aquí una *Cova de s'Àiga*¹⁵

10. **Es Niu de s'Àliga / Es Niu de s'Àguila.** Font: recull propi (MCab). Na Picamosques (Cabrera). Un informant havia dit *es Niu de s'Àguila de na Picamosques*, tal com apareix grafiat al meu mapa. A Cabrera, deguda a la densitat que hi havia de nius, era fàcil quedar fora de context i hom havia de precisar. No sé si el niu encara és visible. Només conec el topònim de dos informants.

11. **Es Niu de s'Àliga** Font: recull propi (MCab), MGMa. Situat a l'entrada del port de Cabrera. Crec que el niu ja fa molts d'anys que no hi és. Conec el nom d'un sol informant. Documentat el 1786 per Tofiño de San Miguel amb el nom de *P^a del Àguila* (sic)¹⁶. El mapa de J. Gómez Imaz (1891) transcriu *Niu de S'Àguila* (sic). L'Arxiduc en el seu mapa hi posa *S'Àguila* (sic)¹⁷.

12. **Es Niu de s'Àguila.** Font: recull propi. Niu de volum considerable, situat sobre un elevat cingle des Cap Roig (Llucmajor). L'any 1932 s'hi veieren les àguiles. És l'origen del topònim de la possessió de s'Àguila, amb les cases a uns cinc km. de la costa. Aquesta finca, documentada ja amb aquest nom en el segle XV¹⁸ permet intuir la possibilitat que aquest niu ocupi un emplaçament de més de cinc segles de persistència.¹⁹

13. **Es Racó de ses Àguiles.** Font: MGMa. Vora Es Malgrat (Calvià). Hi ha un niu.

14. **Es Niu de s'Àguila.** Font: MGMa. En es Cap des Llamp (Andratx). Hi ha un niu.

15. **Es Niu de s'Àguila.** Font: MGMa. A sa Mola (Andratx). Hi ha un niu. El mapa Despuig (1785) anota aquí *Aguilót*. El de J. Gómez Imaz (1890) ja posa *Niu des Àguila* (sic).

16. **Es Bec de s'Àguila / S'Àguila / Sa Punta de s'Àguila.** Font: informació verbal²⁰. Entre es Port des Canonge i Banyalbufar. La primera denominació és pròpia dels banyalbufarins; les altres dues dels esporlerins. El MGMa només reporta la tercera. No s'hi coneix cap niu. Em diu Llorenç Homar que el nom deu respondre a una metàfora, perquè el penyal té la forma de bec. El mapa Despuig (1785) ja duu *La àguila* (sic) en aquest lloc.

17. **Es Niu de s'Àguila.** Font: informació verbal²¹. El niu encara hi és, situat sobre el forat de sa Foradada (Valldemossa). Estava ocupat ja en temps de l'Arxiduc i les àguiles hi pervisqueren fins els anys cinquantes²².

18. **Es Niu de s'Àguila.** Font: MGMa. En les proximitats de sa Costera (Sóller). Aquest niu deu esser molt antic. Miquel Rayó²³ ens ha fet veure

ORQUESTRA SIMFÒNICA DE BALEARS «CIUTAT DE PALMA»

Director titular: Luis Remartínez

**T
E
M
P
O
R
A
D
A
1
9
9
2
-
9
3**

DATA	DIRECTOR	SOLISTES	INSTRUMENT	PROGRAMA
CONCERT 1				
15-10-92	LUIS REMARTÍNEZ	N. CHUMACHENKO	VIOLÍ	MENDELSSHON: La Gruta de Fingal (Obertura). DVORAK: Concert per a violí i Orq. en La Menor. Op.33. BRAHMS: Simfonia núm.2 en Re Major Op.73.
CONCERT 2				
22-10-92	ANTON NANNUT	MIQUEL FARRÉ	PIANO	AUTOR BALEAR Obra a determinar. SCHUMANN: Concert per a piano i Orq. en La Menor Op.54. BEETHOVEN: Simfonia núm.6 en Fa Major Op.68 "Pastoral"
CONCERT 3				
12-11-92	JACQUES BODMER	R. CARAMELLA	PIANO	PIAZZOLA: Tangos sinfónicos. FERRERO: Concert per a piano i orquestra. TSCHAIKOVSKY: Simfonia núm.6 en Si Menor Op.74 "Patètica".
CONCERT 4				
26-11-92	GABRIELE GANDINI	ELISABETH ROMERO	VIOLA	BACH-RESPIGHI: Choralvorspiele. HINDEMITH: "Der Schwanendreher" per a viola i Orq. BEETHOVEN: Simfonia núm.3 en Mib Major Op.55 "Heroica"
CONCERT 5				
03-12-92	LUIS REMARTÍNEZ	GUANYADOR PREMI ISABEL ROSSELLÓ JOSEP BROS A determinar CAPELLA MALLORQUINA (DIRECTOR: Bernat Julià)	CHOPIN SOPRANO TENOR BAIX	CHOPIN: Concert per a piano i Orq. a determinar. GOUNOD: Missa solemne de Santa Cecília.
CONCERT 6				
17-12-92	LUIS REMARTÍNEZ	JOANA LLABRÉS EULÀLIA SALBANYA JOAN CABERO J. ANTONI CARRIL COR DE CÀMARA "STUDIUM" (DIRECTOR: Carlos Ponseti)	SOPRANO MEZZOSOPRANO TENOR BAIX	BACH: Oratori de Nadal.
CONCERT 7				
21-01-93	LUIS REMARTÍNEZ	M ^a JOSÉ MONTIEL	SOPRANO	HAYDN: Simfonia núm.101 en Re Major. El Relletge". MAHLER: Simfonia núm.4 en Sol Major.
CONCERT 8				
28-01-93	JOAN COMPANYY	JOAN B. MUÑOZ CORAL DE PORRERES (DIRECTOR: Sebastià Melià) CORAL DE CAPDEPERA (DIRECTOR: Elionor Gómez) AMICS DEL CANT GREGORIÀ (DIRECTOR: Sebastià Melià)	OBOÈ VIOLONCEL	BACH: Concert de Brandenburg (a determinar). HAYDN: Concert per a oboè i Orq. G. MASSOT: Laudes.
CONCERT 9				
04-02-93	FABIANO MONICA	ESTHER VIVES	PIANO	V. WEBER: Der Freischütz (Obertura). MOZART : Concert per a piano i Orq. núm.21 en Do Major K:467. TCHAIKOVSKY: Simfonia núm.2 en Do Menor Op.17 "Petita Rússia".
CONCERT 10				
11-02-93	VÍCTOR PABLO PÉREZ	LUCRECIA GÓMEZ FEDOR MEDINA	VIOLÍ VIOLONCEL	BRAHMS: Doble concert per a violí i violoncel en La Menor Op.102. SIBELIUS: Simfonia núm.1 en Mi Menor Op.39.
CONCERT 11				
18-02-93	LUIS REMARTÍNEZ	ANGEL JESÚS GARCIA	VIOLÍ	PROHENS: Música per a orquestra núm.1 (estrena absoluta). TORRANDELL: Simfonia núm.1 Op.28 per a violí i Orq. SCHUBERT: Simfonia núm.9 en Do Menor "La Gran".
CONCERT 12				
11-03-93	LUIS REMARTÍNEZ	MARIA ORAN ALDO BALDIN PETER LIKE CORAL UNIVERSITÀRIA (DIRECTOR: Joan Company)	SOPRANO TENOR BAIX	HAYDN: La Creació.

ORDRE BANCÀRIA

Autoritz la Fundació Pública de les Balears per a la Música a
carregar al meu c/c/libreta l'import assenyalat més avall:

BANC/CAIXA
AGÈNCIA
CARRER
POBLACIÓ
NÚM. COMPTE/LLIBRETA
DATA
Signatura del titular

NOM
ADREÇA
CP
TEL.
POBLACIÓ

PER TERMINIS
3 rebuts de ptes

AL COMPTAT
1 rebut de ptes

Venciments: 30 setembre / 30 octubre / 30 novembre

PREUS I RESERVES D'ABONAMENTS

Preus de les localitats dels concerts ordinaris:
Platea A: 2.000 ptes. Platea B i amfiteatres:
1.500 ptes. Estudiants: 500 ptes.

Indicau els abonaments que desitjau amb
una X el tipus escollit.

- ☐ Tots els concerts: 18.000 ptes.
☐ Abonament/s de més de 5 concerts:
1.500 ptes/concert.

Senyalau els concerts escollits

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Sistema de pagament:

- ☐ Al comptat
☐ Per banc/caixa
☐ Taquilles Auditorium
o Fundació
(a partir del 15 de juny)
- ☐ Per terminis
☐ 3 pagaments mensuals
pel banc/caixa
30 setembre
30 octubre
30 novembre

Indicau, per favor, si voleu rebre l'abonament per correu
o passareu a recollir-lo a l'Auditori o a la Fundació.

☐ Correu ☐ Auditorium ☐ Fundació

FEIM FEINA PER POSAR LA CULTURA A L'ABAST DE TOTHOM

A través del Centre
Coordinador de
Biblioteques i amb la seva
xarxa de 52 biblioteques,
el **CONSELL INSULAR DE
MALLORCA** apropa, dia a
dia, la cultura a tots els
ciutadans.

Aquest Centre, que va
nèixer l'any 1985 amb tan
sols onze biblioteques, en
l'actualitat cobreix
gairebé la totalitat de
l'àmbit insular, refermant
la decidida voluntat i la
tasca continuada del
**CONSELL INSULAR DE
MALLORCA** a l'hora de
posar la cultura a l'abast
de tothom.

**CONSELL INSULAR
DE MALLORCA**